

Tisdagen den 9 maj

Kl. 11.00

Förhandlingarna leddes till en början av herr förste vice talmannen.

§ 1 Herr förste vice talmannen meddelade att herr *Hammarberg* enligt till kammaren inkommet läkarintyg var sjukskriven ytterligare under tiden den 9–14 maj.

Herr Hammarberg beviljades erforderlig ledighet från riksdagsgöromålen.

§ 2 Ang. handläggning av framställning om lokaliseringsstöd

Herr inrikesministern HOLMQVIST erhöll ordet för att besvara herr *Mellqvists* (s) i kammarens protokoll för den 19 april intagna fråga, nr 174, och anförde:

Herr talman! Herr Mellqvist har frågat när regeringen kommer att ta ställning till Bro Ängsågs AB i Vansbro framställning om lokaliseringsstöd.

Ärendet har avgjorts i förra veckans konselj.

Herr MELLQVIST (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka inrikesministern för svaret. Frågan var ju baserad på den osäkerhet som man kände inom Västerdalarna, speciellt inom Vansbroområdet, inför det beslut som man väntade på. När besked om beslutet kom i förra veckan mottogs det med så mycket större glädje och tillfredsställelse. Vi ser i beslutet en stor möjlighet till att aktivisera sysselsättningen i området.

Jag ber att till inrikesminister Eric Holmqvist få framföra ett uppriktigt tack från den del av Dalarna som har kommit i åtnjutande av detta stöd, vilket nu möjliggör en fortsatt drift vid Bro Ängsåg, en drift som skapar sysselsättning för många människor inom området som faktiskt har varit utsatt för många svårigheter under senare år.

Vi hälsar detta med stor tillfredsställelse. Jag hoppas för regionen i sin helhet och länet som sådant att vi skall kunna påräkna samma förståelse även i fortsättningen. Det tar jag för givet. Tack.

Överläggningen var härmed slutad.

Tisdagen den

9 maj 1972

*Ang. handläggning
av framställning
om lokaliserings-
stöd*

Tisdagen den
9 maj 1972

*Ang. resultatet
av försök med
könskvotering
vid intagning
till viss ut-
bildning*

§ 3 Ang. resultatet av försök med könskvotering vid intagning till viss utbildning

Herr utbildningsministern CARLSSON erhöll ordet för att besvara herr Romanus' (fp) i kammarens protokoll för den 28 april intagna fråga, nr 191, och anförde:

Herr talman! Herr Romanus har frågat mig hur jag bedömer resultatet av försöken med könskvotering vid intagning till viss utbildning.

Erfarenheterna av försöksverksamheten för att åstadkomma en jämnare fördelning mellan män och kvinnor i vissa utbildningar är hittills begränsade. Försöksverksamhet har under läsåret 1971/72 bedrivits inom förskolläraryt utbildning och administrativ ADB-utbildning.

Resultatet har när det gäller förskolläraryt utbildningen varit klart positivt och beslut har fattats om en förlängning av försöksverksamheten för läsåret 1972/73.

När det gäller ADB-utbildningen är bilden splittrad. Erfarenheterna visar att man måste ändra den i detta sammanhang tillämpade metoden för att få en positiv effekt. Inom utbildningsdepartementet övervägs för närvarande huruvida ytterligare försök med ADB-utbildningen skall ske.

Den hittills genomförda försöksverksamheten har uppmärksammats mycket i den allmänna debatten, vilket i sig kan ha positiva effekter för även andra studievägar än dem som omfattas av försöksverksamheten.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Syftet med den här försöksverksamheten har naturligtvis varit gott. Det har varit att stimulera till okonventionella studieval. Men när det gäller resultatet måste man ställa sig frågan om utbildningsministerns relativt positiva omdöme verkligen är befogat. I fråga om ADB-utbildningen har resultatet faktiskt blivit inte att man har gjort det lättare för kvinnliga sökande, som man hade tänkt sig, utan tvärtom att det har blivit svårare för kvinnliga sökande att komma in på grund av den metod som man har använt för könskvoteringen.

Då räcker det inte att säga att bilden är splittrad. Nej, det är ett klart negativt resultat. Summan av kardemumman har ju blivit att — trots att kvinnorna är diskriminerade i vårt samhälle — staten på två utbildningsvägar ytterligare har diskriminerat kvinnliga sökande, nämligen dels när det gäller ADB-utbildning och dels när det gäller förskolläraryt utbildning. Detta kan inte gärna anses vara något annat än en negativ utveckling.

Självfallet kan man, som utbildningsministern gör, se något positivt i att det blir debatt om saken, och från denna utgångspunkt är naturligtvis varje misslyckande inom förvaltningen eller regeringen positivt, ty man kan vara säker på att det blir debatt om det. Men det är ändå att ha väl lågt ställda anspråk.

Från principiella utgångspunkter är denna kvotering naturligtvis mycket tvivelaktig. Den kan t. ex. när det gäller förskolläraryt utbildningen leda till att en flicka, som vet att hon kommer att bli diskriminerad på en hel del andra utbildningsvägar och som därför söker utbildning till förskollärare, finner att hon även då blir diskriminerad. I stället tar man en manlig sökande som är sämre kvalificerad än hon.

Ett förfarande som innebär, att man blir behandlad på ett sämre sätt därför att man tillhör ett visst kön, är vad man brukar kalla könsdiskriminering. Om man hade tillhört det andra könet skulle man ha fått den utbildning som man ville ha.

Metoden har också den negativa effekten att de ungdomar som planerar sin utbildning känner en stor osäkerhet. De vet inte hur de skall lägga upp sina studier för att meritiera sig till den utbildning som de vill ha.

Jag vill därför fråga utbildningsministern om inte erfarenheterna snarast ger vid handen, att man borde försöka finna andra metoder än könskvotering för att säkerställa en mera okonventionell rekrytering till högre studier. Det viktigaste är inte kvoterna utan att man stimulerar dem, som skall skaffa sig en utbildning, att mera följa sin personliga lämplighet och sina egna intressen än det kön de tillhör.

Herr utbildningsministern CARLSSON:

Herr talman! Självfallet är de viktigaste åtgärderna de som herr Romanus nämner i slutet av sitt anförande: information och upplysning, studie- och yrkesvägledning och det som står i läroplanen för vår skola om att nuvarande förhållanden när det gäller könsrollerna öppet skall ifrågasättas. Jag vill inte på något sätt övervärdera de två försök vi gjort med könskvotering, men vi har inte heller ansett att vi helt skall utesluta den möjligheten. Jag vill bara från förskollärarytbildningen nämna som exempel att vi höstterminen 1969 hade totalt 15 manliga sökande, höstterminen 1971 hade vi 275 och vårterminen 1972 ungefär lika många. Jag är tämligen övertygad om att vi utan könskvoteringen inte hade nått upp till en relativt sett så pass hög siffra för manliga sökande som nu blivit fallet. Men jag ser ingen som helst motsatsställning mellan denna lilla försöksverksamhet och de stora generella åtgärderna, som vi självfallet bör försöka fortsätta att driva med full kraft. Det dystra är ju att vi inte på utbildningsområdet liksom inte heller i övrigt i samhället nämnvärt har lyckats rubba de invanda valen. Konservatismen är på detta område ovanligt stark.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Jag har, som jag nämnde i mitt förra inlägg, all respekt för utbildningsministerns syfte med dessa försök. Jag delar också hans bekymmer över tendenserna när det gäller ungdomens studieval. Men frågan är ju hur man skall bedöma resultaten av de här försöken. Det som statsrådet Carlsson nu senast sade, styrker närmast den mening jag nyss framförde, nämligen att det är antalet sökande av olika kön till utbildningslinjerna som är det väsentliga, inte det förhållandet att man sedan vid intagningen behandlar de sökande olika. Kan man på olika sätt stimulera till ett okonventionellt studieval, tror jag för min del att denna könskvotering inte har så stor betydelse.

Det är klart att man kan säga att de principiella invändningarna inte väger så tungt när det gäller en rätt begränsad försöksverksamhet, men då är ju också utbytet också ganska begränsat, och i det här fallet har det t. o. m. varit negativt. Om man emellertid börjar bygga ut könskvote-

Nr 76

Tisdagen den
9 maj 1972

*Ang. resultatet
av försök med
könskvotering
vid intagning
till viss ut-
bildning*

Tisdagen den
9 maj 1972

*Om viss
komplettering
av avtalet med
Sveriges Radio
rörande pro-
gramverksam-
heten*

ringen att gälla över en större del av utbildningen, tror jag nog att vi kommer att få uppleva en ganska stark reaktion. Vi hade tidigare könskvotering i folkskollärarytbildningen, och den fick man lov att avskaffa, bl. a. därför att den upplevdes som mycket orättvis. Den avskaffades på tillskyndan av bland andra de fackliga organisationerna.

Jag är närmast av den uppfattningen att försöksverksamheten med könskvotering snarare är i vägen för andra och principiellt mera tillfredsställande metoder att få en bättre rekrytering. Risken är inte bara att man, som i det här fallet, misslyckas och motverkar syftet. Det är möjligt att man kan hitta mera praktiska metoder för könskvotering än man nu har använt. Men jag vet inte riktigt hur det skall gå till, och jag undrar om herr Carlsson har någon idé om hur man skall kunna undvika misslyckanden i framtiden. Det kan ju inte få gå till som det har gjort den här gången.

Det är inte bara praktiskt svårt att handha en könskvotering, utan om man tillämpar metoden i större skala och det blir uppenbara orättvisor — som det var i folkskollärarytbildningen tidigare, där alltså flickor måste ha betydligt högre betygspoäng än pojkar för att de skulle komma in — så diskrediteras hela arbetet för större jämlikhet mellan män och kvinnor. Då kommer människor att säga att det är någonting skumt med detta, och det vill vi väl helst undvika. Jag vill alltså fråga herr Carlsson om det finns några idéer för hur man skall kunna undvika de här skadliga verkningarna, om man tänker sig fortsätta försöksverksamheten. En årgång till där man diskriminerar kvinnorna över hela linjen kan ju ändå inte godtas.

Herr utbildningsministern CARLSSON:

Herr talman! Redan av mitt svar framgår att erfarenheterna av försökskvotering i ADB-utbildningen ger anledning till omprövning när det gäller metoderna. En sådan sker för närvarande, men vilka direkta slutsatser som kan dras är jag för dagen inte beredd att redovisa. Eventuella fortsatta försök får jag återkomma till och presentera vid ett senare tillfälle.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Om viss komplettering av avtalet med Sveriges Radio rörande programverksamheten

Herr utbildningsministern CARLSSON erhöll ordet för att besvara herr *Adolfssons* (m) i kammarens protokoll för den 27 april intagna fråga, nr 190, till herr justitieministern, och anförde:

Herr talman! Herr *Adolfsson* har frågat chefen för justitiedepartementet varför han inte medverkat till att avtalet mellan Sveriges Radio och staten kompletterats i fråga om pornografiska framställningar, som ifrågasattes i propositionen 1970:125. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

I den nämnda propositionen konstaterade justitieministern att man

inom ramen för avtalet mellan staten och Sveriges Radio angående radioföretagets programverksamhet kunde skapa tillfredsställande garantier för att sedlighetssårande framställningar inte släpps fram i radio eller TV. Det har enligt regeringens mening hittills inte framkommit något som tyder på att nuvarande avtalsbestämmelser innebär ett otillräckligt skydd i det här aktuella avseendet.

Herr ADOLFSSON (m):

Herr talman! Jag tackar utbildningsministern för svaret. Jag vill samtidigt säga att jag är mycket förvånad över svarets formulering. Det har ju i verkligheten gått precis så illa som den utredning som föregick propositionen befarade och som många talare i gamla första och andra kammaren uttryckte farhågor för. Det är en lucka i lagen att radio och TV har ställts utanför, och det innebär i realiteten att det som är förbjudet enligt lag i samhället är tillåtet i radio och TV. Och TV har verkligen utnyttjat situationen. En del program — jag tänker särskilt på ett antal finska filmer som sändes under vintern — klassas av vanliga enkla människor som skär och ren pornografi, ingenting annat.

Jag tycker att det är beklagligt att statsrådet i svaret har givit uttryck för den uppfattning han tydligen har och därmed också klargjort att han inte är beredd att medverka till en ändring i fråga om de här bristerna. Det måste ju innebära att så länge statsrådet Carlsson sitter kvar på sin post får svenska folket dras med det här eländet i radio och TV som upplevs mycket mycket negativt av vanliga människor som lever närmare verkligheten.

Herr utbildningsministern CARLSSON:

Herr talman! Det nuvarande systemet innebär att Sveriges Radio på eget ansvar med stöd av vad som stadgas i radioansvarighetslagen utövar en självkontroll i enlighet med riktlinjerna för programverksamheten i radiolagen och avtalet med staten. Verksamheten står, som är väl bekant för denna kammare, sedan under överinscende av radionämnden. Vi har ansett, från de olika utgångspunkter vi har att betrakta Sveriges Radios verksamhet, att denna organisation är den bästa och den lämpligaste.

Vad särskilt beträffar visning av biografifilm i TV — och det är väl det som herr Adolfsson främst avser med den här frågan — bör det observeras att Sveriges Radio och statens biografbyrå har etablerat former för ett samarbete. Ett resultat av samarbetet är bl. a. att det anges när en film är att anse som olämplig för barn. Någon förhandsgranskning från biografbyråns sida eller något annat utomstående organs sida kan självfallet inte förekomma — det skulle strida mot radiolagen.

Jag vill också understryka att i samband med att filmcensurutredningen gjorde sitt utredningsarbete kom man fram till att Sveriges Radio visat minst samma hänsyn som biografbyrå till de intressen som är avsedda att skyddas genom den statliga filmcensuren. De remissinstanser som yttrade sig i anslutning till betänkandet delade utredningens uppfattning. Skulle man uppleva en situation där filmcensurbedömningen och bedömningen av vad som visas i TV går vitt isär, kommer den fråga

Nr 76

Tisdagen den
9 maj 1972

*Om viss
komplettering
av avtalet med
Sveriges Radio
rörande pro-
gramverksam-
heten*

som herr Adolfsson har aktualiserat att kunna ställas med större tyngd. Mitt svar innebär att jag inte har kunnat konstatera att en sådan skillnad föreligger.

Herr ADOLFSSON (m):

Herr talman! Det var inte biograffilm jag åsyftade, när jag talade om de finska filmerna som visades under vintern. Jag har utomordentligt svårt att tänka mig att man opåtalat skulle kunna få visa på vanliga allmänna biografier sådana alster som man visat i TV.

Jag kan bara konstatera att utbildningsministern och vissa ledamöter i radionämnden tydligen har skilda uppfattningar om vad som hör till god smak och vad som är förenligt med programreglerna eller inte. Ett par av radionämndens ledamöter har just när det gäller de här filmerna anmält en avvikande mening.

Det är väl ändå så att TV finns i nästan vartenda hem i det här landet i dag. Den utgör en ny familjemedlem och en rätt påträngande sådan. Det bör vara ganska viktigt att den nya medlemmen inte alltför mycket avviker från det mönster som för övrigt råder i hemmen och som råder i samlevnaden mellan människor i det här landet. Vi följer ju ändå vissa skrivna och oskrivna lagar i samlevnaden mellan människor. Det tar sig det uttrycket att både utbildningsministern och jag tar på oss byxor, när vi går ut på gatan. Vi springer inte ut nakna exempelvis. Varför kan vi inte begära samma hut och hyfsning av radio och TV som vi förväntar oss av vanliga människor ute i samhället?

Herr utbildningsministern CARLSSON:

Herr talman! Skulle det senaste exemplet som herr Adolfsson nämnde vara avgörande för filmcensuren, så är jag rädd för att vi skulle få stoppa ganska många filmer numera. Den gränsen har nog svensk film, både biograffilm och TV, för länge sedan passerat. Är frågan ställd från de utgångspunkterna, förstår jag att vi inte kan bli helt överens. Den gränsen bröt Per Oskarsson igenom för ett antal år sedan, och sedan har det nog blivit vanligare.

Eftersom ett aktuellt exempel nu tas upp, vill jag bara understryka att, som herr Adolfsson sade, den här frågan har varit föremål för prövning i radionämnden. Jörn Donner-filmen friades med alla röster utom en. Jag kan bara konstatera radionämndens utslag; jag har, som jag betonade i två anföranden i går, inte rätt att kommentera det.

Herr förste vice talmannen anmälde att herr Adolfsson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare anförande i denna debatt.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Remissdebatt angående förslag till lag om närvarorätt vid sammanträde med kommunal eller landstingskommunal nämnd

Nr 76

Tisdagen den
9 maj 1972

Remissdebatt angående förslag till lag om närvarorätt vid sammanträde med kommunal eller landstingskommunal nämnd

Ordet lämnades på begäran till

Herr HERNELIUS (m), som yttrade:

Herr talman! I går, alltså den 8 maj, kom på riksdagens bord den ifrågavarande propositionen. Om propositionstider står stadgat i 54 § riksdagsordningen. För propositioner som den nu framlagda föreskrivs:

”Övriga propositioner, som Konungen finner böra behandlas under riksdagens vårsession, böra till riksdagen avlämnas inom nittio dagar från dess öppnande, och må sådan proposition ej senare avlåtas, med mindre Konungen prövar uppskov med framställningen lända riket till men eller eljest finner synnerliga skäl föreligga för dess avlåtande.”

Regeringen har tydligen funnit att ett uppskov med denna proposition skulle lända riket till men eller att eljest synnerliga skäl föreligger för att densamma nu skall avlåtas till riksdagen. Jag vill tillägga att i förslaget till ny riksdagsordning från grundlagberedningen föreslås ett institut enligt vilket riksdagen skall lämna sitt medgivande när propositioner avlämnas så sent.

I detta sammanhang kan jag inte underlåta att göra den reflexionen att denna sena proposition är ett uttryck för nonchalans från regeringens sida. Den vittnar om nonchalans i sakfrågan, eftersom det nu blir en behandling i sista stund av ärendet, en brådska behandling. Det är dock inte vilket ärende som helst — det rör den representativa demokratin i landet, alltså en huvudfråga i våra konstitutionella funderingar och grubblerier. Men den vittnar också om en regeringens nonchalans gentemot riksdagen.

Herr DAHLÉN (fp):

Herr talman! Det är värdefullt att herr Hernelius har påpekat det oskick som regeringen så ofta gör sig skyldig till. Det är ett bevis på den dåliga planering regeringen har — vi har sett åtskilliga bevis den senaste tiden. Och det är, som herr Hernelius säger, en nonchalans mot riksdagen. Därför vill jag instämma i herr Hernelius' synpunkter att sådant här verkligen inte bör förekomma i Sveriges riksdag.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! Jag kan inte låta herrar Hernelius' och Dahléns anföranden stå helt oemotsagda.

Den centrala frågan gäller de direktiv som har sänts till utredningen om kommunal demokrati. Det som tas upp i propositionen gäller möjligheter till en försöksverksamhet. Enligt min mening finns det synnerliga skäl för att man kommer i gång med denna försöksverksamhet.

1970 års riksdag förklarade i anslutning till dessa frågor att man ville avvakta resultatet av försöksverksamheten med fördjupad företagsdemokrati på det kommunala området. Nu har man kört fast. Personalorganisationerna önskar att man i mycket begränsad omfattning skall få bedriva en sådan försöksverksamhet, som enligt propositionen innebär att företrädare för dessa personalorganisationer får vara närvarande vid vissa

Tisdagen den
9 maj 1972

Remissdebatt angående förslag till lag om närvarorätt vid sammanträde med kommunal eller landstingskommunal nämnd

kommunala sammanträden. Den stora frågan, om de skall ha rätt att delta i besluten, tas inte upp i denna proposition – den frågan går till den kommunaldemokratiska utredningen.

Vad som nu föreslås är att en kommun genom majoritetsbeslut skall kunna bestämma att man skall få använda sig av en sådan försöksverksamhet. Detta skall i sin tur underställas statliga organ men dessförinnan prövas av det centrala rådet på det här området.

Det förefaller mig som om det knappast vore någon nonchalans gentemot demokratin att nu vilja praktisera en sådan försöksverksamhet. För utredningen ger den värdefulla uppslag, och den ligger också i linje med det uttalande som riksdagen gjorde 1970.

Sedan är det väl alldeles uppenbart att det hade varit önskvärt att denna proposition hade kunnat avlämnas tidigare. Den kommer onckligen sent, men anledningen till detta är, såvitt jag förstår, att man har kommit underfund med att läget är läst så länge man inte får denna möjlighet att efter majoritetsbeslut genomföra en försöksverksamhet i kommunerna.

Herr HERNELIUS (m):

Herr talman! Herr Johansson i Trollhättan gick in på sakinnehållet i propositionen. Det skall inte jag göra. Vad jag påtalade var det sena avlämnandet – en försening som herr Johansson dock medgav.

Jag vill tillägga att de skäl som herr Johansson talar om för proposition i ärendet, och som möjligen föreligger, förelåg självfallet också under de 90 dagar då ordinarie propositionstid gäller. Det är med andra ord ett exempel på regeringens försummelse i fråga om tiden som här har framkommit.

Herr DAHLÉN (fp):

Herr talman! Herr Johansson i Trollhättan föredrog, som herr Hernelius påpekade, att diskutera sakfrågan. Liksom herr Johansson tycker jag att detta är en mycket väsentlig sak – så väsentlig att riksdagen borde ha haft rimlig tid att behandla den.

Det är en nonchalans att komma med förslag i en fråga, som även herr Johansson tycker är väsentlig, vid den här sena tidpunkten, och det är det jag har protesterat mot. Jag har inte diskuterat innehållet i propositionen. Men det är klart att herr Johansson i Trollhättan anser sig skyldig att försvara tillvägagångssättet; något annat var väl inte att vänta.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! När jag helt kort gav mig in på sakfrågan berodde det på att det i nuvarande grundlag står talat om *synnerliga skäl*. Jag ville med mitt korta anförande visa att i detta fall förelåg sådana synnerliga skäl, nämligen att man hade behov av en försöksverksamhet och att denna inte kunde bedrivas utan en lagändring.

Herr HERNELIUS (m):

Herr talman! Men dessa synnerliga skäl, herr Johansson i Trollhättan, förelåg väl redan när regeringen planerade sina propositioner till vårriksdagen?

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! Såvitt jag förstår förelåg inte dessa skäl, utan det är senare man har kommit underfund med att den av oss alla, hoppas jag, önskade försöksverksamheten inte kunde komma i gång utan ett beslut av riksdagen som innebar den lagändring det här gäller.

Herr HERNELIUS (m):

Herr talman! Det kom man alltså underfund med i månadsskiftet april-maj, och det är bra sent. Jag anser inte att riksdagsarbetet skall ledas på det sättet.

Överläggningen var härmed slutad.

Kungl. Maj:ts proposition nr 97 med förslag till lag om närvarorätt vid sammanträde med kommunal eller landstingskommunal nämnd hänvisades därefter till konstitutionsutskottet.

§ 6 Föredrogs och hänvisades motionerna
nr 1692–1695 till civilutskottet samt
nr 1696 och 1697 till skatteutskottet.

§ 7 Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets betänkande nr 26.

§ 8 Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande nr 23 angående regleringen för budgetåret 1972/73 av till utskottet hänvisade utgifter under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i detta betänkande hemställt.

§ 9 Mervärdeskatt vid förstagångsförsäljning av konst

Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 18 i anledning av motioner rörande mervärdeskatten.

I detta betänkande behandlades
motionen 1972:108 av herr Stridsman m. fl. (c),
motionen 1972:210 av herr Johansson i Skärstad m. fl. (c, fp, m),
motionen 1972:304 av herr Magnusson i Borås m. fl. (m),
motionen 1972:409 av herr Björk i Göteborg (s),
motionen 1972:427 av herrar Wikström (fp) och Carlshamre (m),
motionen 1972:632 av herr Börjesson i Glömminge m. fl. (c, fp),
motionen 1972:642 av herr Källstad m. fl. (fp) vari hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde att 1972 års höstriksdag förelades ett förslag om befrielse från mervärdeskatt vid förstagångsförsäljning av konst,

motionen 1972:857 av herr Lothigius m. fl. (m),
motionen 1972:860 av fru Mogård m. fl. (m) vari hemställts att riksdagen beslutade att förstagångsförsäljning av konst skulle befrias från

Nr 76

Tisdagen den
9 maj 1972

*Mervärdeskatt vid
förstagångsför-
säljning av konst*

Tisdagen den
9 maj 1972

*Mervärdeskatt vid
förstagångsför-
säljning av konst*

mervärdeskatt fr. o. m. den 1 januari 1973,

motionen 1972:865 av herr Nordgren m. fl. (m),

motionen 1972:874 av herr Pettersson i Kvänum m. fl. (c, fp, m),

motionen 1972:875 av herr Rydén m. fl. (fp),

motionen 1972:876 av fru Ryding m. fl. (vpk) vari hemställdts

1. att riksdagen beslutade att mervärdeskatten på förstagångsförsäljning av konst avskaffades och att med anledning därav följande lydelse av 8 § 8) förordningen om mervärdeskatt (1968:430) skulle antas:

”8) konstverk, som är hänförliga till tulltaxenummer 99.01 – 99.03, när konstverk säljes, uttages eller införes till landet av upphovsmannen eller för hans räkning”,

2. att riksdagen beslutade att sjunde stycket i anvisningarna till 8 § mervärdeskatteförordningen upphörde att gälla,

motionen 1972:883 av herrar Sundman (c) och Eriksson i Ulfsbyn (c) vari hemställdts att riksdagen beslutade att från skatteplikt enligt förordningen (1968:430) om mervärdeskatt även undanta all den förstagångsförsäljning av konstverk som förekom i samband med utställningsverksamhet.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå

1. motionen 1972:108

2. motionen 1972:210

3. motionen 1972:304

4. motionen 1972:409

5. motionen 1972:427

6. motionen 1972:632

7. motionen 1972:642

8. motionen 1972:857

9. motionen 1972:860

10. motionen 1972:865

11. motionen 1972:874

12. motionen 1972:875

13. motionen 1972:876

14. motionen 1972:883.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av herrar Magnusson i Borås (m), Larsson i Umeå (fp), Nilsson i Trobro (m) och Hörberg (fp).

Fru RYDING (vpk):

Herr talman! I skatteutskottets betänkande nr 18 behandlas inte mindre än fyra motioner, som samtliga yrkar att mervärdeskatten skall slopas vid förstagångsförsäljning av konstverk oavsett om de säljs direkt av upphovsmannen eller genom kommissionär. Eftersom vi så sent som i november månad förra året hade en debatt här i riksdagen om just denna fråga kan jag i dag fatta mig mycket kort.

Förra året hänsköt skatteutskottet liknande motioner till en utredning för att söka undvika ställningstagande. I år åberopar man denna och avstyrker motionerna. Men, herr talman, vår uppfattning sedan före-

Tisdagen den
9 maj 1972

*Mervärdeskatt vid
förstagångsför-
säljning av konst*

gående är står fast. Frågan är tillräckligt utredd och tillräckligt belyst, och tillräcklig kännedom finns om denna orättvisa. Konstnärerna har under snart 30 år, från den första omsättningsskattens införande under andra världskriget, kämpat emot och upplyst om frågan. Det finns alltså inga skäl i år heller att acceptera ett ytterligare dröjsmål med att ta bort denna "skatt på tanken", utan bildkonstnärernas arbete skall jämföras med annat konstnärligt skapande — med musik och med det skrivna ordet t. ex. — där ingen mervärdeskatt utgår.

Det är mycket enkelt för riksdagen att besluta att rätta till denna uppenbara orättvisa. Eftersom vi inte har någon representant i skatteutskottet har vi inte kunnat reservera oss där, och jag yrkar därför

att riksdagen, med bifall till motionen 1972:876 och med anledning av motionerna 1972:642, 1972:860 och 1972:833, antar följande lydelse av 8 § 8 punkten förordningen (1968:430) om mervärdeskatt:

"8) konstverk, som är hänförligt till tulltaxenummer 99.01—99.03, när konstverk säljes, uttages eller införes till landet av upphovsmannen eller för hans räkning,"

samt beslutar att sjunde stycket i anvisningarna till 8 § mervärdeskatteförordningen upphör att gälla.

Detta yrkande, som är gemensamt för herr Sundman och mig, kommer att delas ut så att kammaren får tillfälle att rösta för det. Antar vi förslaget, har vi därmed i dag äntligen slopat en orättvisa som råder gentemot bildkonstnärerna, nämligen att mervärdeskatt nu utgår på förstagångsförsäljning av konstverk.

Herr SUNDMAN (c):

Herr talman! De stora olägenheterna med nu gällande skattebestämmelser vid försäljning av konst har ingående diskuterats sedan 1968. Det finns inget skäl att på nytt gå igenom den stora katalog av tunga argument som talar för ändrade regler. Jag vill bara i all korthet — det skall inte ta många sekunder — beröra det centrala argumentet i utskottet mot ett slopande av mervärdeskatten för konst.

Utskottet konstaterar att den önskade ändringen i skattereglerna har kulturpolitiska konsekvenser — vilket är alldeles riktigt — och att det är fel att det kulturpolitiska stödet får formen av lätnader vid beskattning av viss kategori skattskyldiga. För att bringa någon klarhet i dessa tankegångar vill jag bara påpeka en sak. Yrkandena om att momsens skall slopas vid all förstagångsförsäljning syftar inte primärt till att vara ett stöd åt vissa konstnärskategorier. Vad motionärerna vill komma åt är en skatteregel som får negativa kulturpolitiska konsekvenser. Det är inte i första hand fråga om att ge konstnärerna ett ekonomiskt stöd utan att avlägsna ett hinder i samhällets kulturpolitik. Det här kan låta som ordrytteri och härklyveri men det är det inte — det inser nog var och en vid närmare eftertanke.

Herr talman! Jag får yrka bifall till fru Rydings och mitt yrkande, som just nu utdelas på bänkarna.

I detta anförande instämde herrar Gustafson i Göteborg (fp), Wirmark (fp) och Clarkson (m).

Tisdagen den
9 maj 1972

*Mervärdeskatt vid
förstagångsför-
säljning av konst*

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Det pågår en teknisk översyn av mervärdeskatten – det har vi ju även i år sagt i skatteutskottet – och därvid prövas denna fråga. Det är anledningen till att skatteutskottet är enigt – det finns ingen reservation på den här punkten.

Jag vill minnas att jag, när vi förra gången diskuterade den här frågan, uttalade förhoppningen att utredningsmannen skulle finna någon lösning och framlägga ett förslag. Och jag tror mig kunna säga, efter det samtal jag har haft med honom, att han kommer med ett förslag i frågan. Då kan det ju inte finnas anledning att riksdagen nu fattar ett beslut, utan att ha reda på vilka konsekvenser detta får. Riksdagen bör i stället avvakta förslaget från utredningsmannen.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkterna 1--6

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkterna 7, 9, 13 och 14

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till det av fru Ryding och herr Sundman under överläggningen framställda yrkandet, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Ryding begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 18 punkterna 7, 9, 13 och 14 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till det av fru Ryding och herr Sundman under överläggningen framställda yrkandet.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Ryding begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	187
Nej	--	83
Avstår	–	10

Punkterna 8, 10, 11 och 12

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 10 Föredrogs skatteutskottets betänkanden:

Nr 23 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1972:49 med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370), m. m. jämte motion

Nr 25 angående uppskov med behandlingen av vissa till utskottet hänvisade ärenden

Nr 26 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1972:86 med förslag till lag om avrundning av vissa fordringar till helt krontal, m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

Nr 76

Tisdagen den
9 maj 1972

*Beslag på vissa
skrifter*

§ 11 Beslag på vissa skrifter

Föredrogs försvarsutskottets betänkande nr 13 med anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen 1972:44 framlagda förslag till lag om ändring i värnpliktslagen (1941:967), m. m. jämte motion.

I propositionen 1972:44 hade Kungl. Maj:t under åberopande av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 17 mars 1972 föreslagit riksdagen att anta förslag till lagar om ändring i följande författningar som hade beslutats med riksdagen, nämligen värnpliktslagen (1941:967), brottsbalken, militära rättegångslagen (1948:472), lagen (1949:165) angående beslag å vissa skrifter samt militärsättningsförfordningen (1950:261).

Med anledning av propositionen hade i motionen 1972:1638 av herr Hallgren m. fl. (vpk) hemställts att riksdagen upphävde 1 § i lagen (1949:165) angående beslag å vissa skrifter.

Utskottet hemställde

A. att riksdagen skulle anta de vid propositionen fogade förslagen till

1. lag om ändring i värnpliktslagen (1941:967),
2. lag om ändring i brottsbalken,
3. lag om ändring i militära rättegångslagen (1948:472),
4. lag om ändring i militärsättningsförfordningen (1950:261),

B. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1972:1638 skulle anta i betänkandet infört förslag till lag om ändring i lagen (1949:165) angående beslag å vissa skrifter.

Herr HALLGREN (vpk):

Herr talman! I försvarsutskottets skrivning i anledning av motionen 1638 säger utskottet följande: "Lagen om beslag å vissa skrifter är en komplettering till tryckfrihetsförfordningen. Innehållet i lagens första paragraf överensstämmer i det närmaste med 10 kap. 11 § i tryckfrihetsförfordningen. Tryckfrihetsförfordningen avser tryckt skrift medan lagen gäller skrift som har mångfaldigats på annat sätt än genom tryckpress." Enligt utskottets mening skulle skillnaden inte vara nämnvärt stor. Utskottet ifrågasätter heller inte att tvångsmedel utöver vad som sägs i tryckfrihetsförfordningen måste finnas för att beslag av vissa skrifter skall kunna ske. Därför anser utskottet att motionen inte bör bifallas.

Skillnaden måste dock anses vara väsentlig, eftersom ett flertal

skrifter, som fritt får spridas i samhället i övrigt, helt stoppas på militärförläggningar. Detta sker med stöd av gällande lag, och därmed fråntas de värnpliktiga en demokratisk rättighet.

Vi anser att de demokratiska rättigheter som gäller för samhällets övriga medlemmar också i full utsträckning skall gälla för de värnpliktiga. Det måste vara direkt fel att de värnpliktiga kommer i en särställning, vilket nu sker när de helt fråntas rätten att inneha och läsa skrifter av sådant slag som det i det civila är helt legalt att inneha och läsa. En fri opinionsbildning måste gälla hela samhället. Det är därför självklart att skrifter som får spridas i samhället i övrigt också skall få spridas bland värnpliktiga. De demokratiska rättigheterna skall inte upphöra att gälla, så fort man kommer innanför kaserngrindarna.

Vi har i vår motion sagt att det enda riktiga vore att avskaffa lagen, men av formella skäl har vi endast kunnat yrka att 1 § utgår.

Herr talman! Med dessa ord vill jag yrka bifall till motionen 1638.

Herr PETERSSON i Gäddvik (m):

Herr talman! I sitt betänkande nr 13 har försvarsutskottet tillstyrkt vissa förslag av regeringen till lagändringar med anledning av att det skall införas ett nytt tjänsteställningssystem inom det militära försvaret. Systemet har beslutats av Kungl. Maj:t, men för vissa konsekvensändringar i lagar behövs riksdagens medverkan.

En av de lagar som berörs är lagen från 1949 om beslag å vissa skrifter. I dess första paragraf har Kungl. Maj:t föreslagit att orden "officers eller underofficers grad" skall ändras till "lägst fänriks grad". Det är detta ändringsförslag som givit anledning till det yrkande i motionen 1638 som herr Hallgren här har redogjort för och som syftar till att riksdagen helt skall upphäva den paragraf som är berörd i lagen om beslag å vissa skrifter. Denna lag är som framgår av utskottets betänkande — det påpekade också herr Hallgren — en komplettering till tryckfrihetsförordningen.

I tryckfrihetsförordningens 10 kap. 11 § stadgas att om det inom krigsmakten påträffas tryckt skrift som uppenbart innefattar straffbar uppvigling av den arten att den kan leda till att någon åsidosätter sin tjänsteplikt, får skriften tas i förvar enligt beslut av den befattningshavare som enligt lag har bestraffningsrätt.

Den lag det nu är fråga om gäller skrifter som har tillverkats på annat sätt än genom tryckpress. För att sådan skrift skall kunna tas i beslag är det också i den här lagen ett krav att skriften innefattar enligt lag straffbar uppvigling. Som också framgår av utskottets betänkande skall ett sådant beslag enligt lagen prövas av allmän åklagare.

Utskottet har vid sin prövning inte funnit anledning att ifrågasätta dessa tvångsmedel, som delvis har beslutats i form av grundlag.

Jag yrkar därför bifall till utskottets enhälliga förslag.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten A

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten B

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1638 av herr Hallgren m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hallgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 13 punkten B röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1638.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hallgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	266
Nej	—	15
Avstår	—	3

Herr Björck i Nässjö (m) anmälde att han avsett att rösta ja men av misstag nedtryckt nej-knappen.

§ 12 Kommunalt bostadstillägg till folkpension m. m.

Föredrogs socialförsäkringsutskottets betänkande nr 22 i anledning av motioner angående kommunalt bostadstillägg till folkpension m. m.

I detta betänkande behandlades

motionen 1972:322 av herrar Hylander (fp) och Enskog (fp) vari hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde förslag till mildrande av reglerna för avtrappning av det kommunala bostadstillägget för folkpensionärer med extrainkomster i enlighet med vad som anförts i motionen,

motionen 1972:324 av herr Jonsson i Mora m. fl. (fp) vari hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde

1. översyn av reglerna för erhållande av kommunala bostadstillägg och andra inkomstprövade pensionsförmåner, syftande till en höjning av de avdragsfria beloppen i enlighet med vad som angetts i motionen,

2. förslag till statliga åtgärder i syfte att utjämna skillnaderna i de kommunala bostadstilläggen och lindra kommunernas kostnader för dessa,

3. utredning och förslag för att undanröja eller mildra de otillfredsställande effekterna av en samtidig reduktion av de inkomstprövade pensionsförmånerna och beskattningen av pensionärernas sidoinkomster,

motionen 1972:444 av herr Bohman m. fl. (m) vari hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhänga om utredning och förslag om tredjedelsavtrappning i stället för den nuvarande hälftenavtrappningen av

Nr 76

Tisdagen den
9 maj 1972

*Kommunalt
bostadstillägg
till folkpension
m. m.*

Tisdagen den
9 maj 1972

*Kommunalt
bostadstillägg
till folkpension
m. m.*

folkpensionärernas kommunala bostadstillägg, i syfte att minska folkpensionärernas stora marginella inkomstbortfall vid sidoinkomstökningar.

Utskottet hemställde

A. beträffande reglerna för inkomstprövning
att riksdagen skulle avslå

1. motionen 1972:322,
2. motionen 1972:324 i motsvarande del,
3. motionen 1972:444,

B. beträffande de kommunala bostadstilläggens storlek och finansiering

att riksdagen skulle avslå motionen 1972:324 i motsvarande del.

Reservation hade avgivits av herrar Jonsson i Mora (fp), Ringaby (m), Mundebo (fp) och Andersson i Ljung (m), vilka ansett att utskottet under A bort hemställa,

att riksdagen med anledning av motionerna 1972:322, 1972:324, såvitt nu var i fråga, och 1972:444 hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning och förslag angående reglerna för inkomstprövning av hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg i enlighet med vad reservanterna anfört.

Herr JONSSON i Mora (fp):

Herr talman! I socialförsäkringsutskottets betänkande nr 22 behandlas motioner beträffande bl. a. omprövning av reglerna för kommunalt bostadstillägg och hustrutillägg. Motionerna går ut på att mildra effekterna av de nu gällande reglerna. Nackdelarna av de nuvarande inkomstprövningsreglerna har särskilt bestått i kraftiga tröskeeffekter i vissa inkomstskikt. En relativt blygsam ökning av en sidoinkomst har kunnat leda till en sådan sänkning av t. ex. det kommunala bostadstillägget att om hänsyn tas till samtidigt tillämpad beskattning en pensionär icke har fått nämnvärt ekonomiskt utbyte av sin sidoinkomst.

I motionen 324 har begärts en översyn av reglerna för erhållande av bostadstillägg och andra inkomstprövade pensionsförmåner i syfte att höja de prövningsfria beloppen. I motionen 322 föreslås i stället en sänkning av avtrappningsprocenten för att nå samma effekt.

De nuvarande reglerna har gällt sedan 1969, och de innebär helt kort att ingen reducering sker för ensam pensionär vid en sidoinkomst av 2 000 kronor och för gifta makar vid en gemensam inkomst av 3 000 kronor. När sidoinkomsten överstiger dessa gränser sker en reducering av förmånerna med 50 procent av det överskjutande inkomstbeloppet. Det innebär t. ex. för en ensamstående att ett bostadstillägg om 2 000 kronor är helt avtrappat vid en sidoinkomst av 6 000 kronor. Det kan nämnas att beslutet 1969 innebar en mindre uppjustering av de prövningsfria inkomstbeloppen i jämförelse med vad som hade gällt tidigare.

Som vi emellertid framhållit i motionen 324 har sedan 1969 en allmän kostnadshöjning ägt rum; det gäller såväl det allmänna kostnadsläget som bostadskostnader. Det har också skett en höjning av den allmänna inkomstnivån, och det kan medföra att en pensionär som har sidoin-

komster vid en oförändrad arbetsinsats jämfört med 1969 snabbare kan nå upp till de nu fastställda inkomstgränserna där en reducering sätter in.

Jag vill understryka att det för många pensionärer är nödvändigt att dryga ut pensionsförmånerna med sidoinkomster. Det är därför många som söker sig ett extra arbete. För en del pensionärer kan också i vissa fall en successiv avtrappning av arbetsinsatserna vara en fördel.

Utöver den reduceringseffekt som sidoinkomsterna kan ha på de inkomstprövade förmånerna kommer effekten av samtidigt inträffad beskattning. Enbart folkpension och bostadstillägg skall enligt riksdagens år 1970 antagna skattereform vara fria från skatt. Pensionär är vid sidoinkomst berättigad till ett extra avdrag vid taxeringen, men det extra avdraget trappas av vid ökade sidoinkomster. Fördenskull blir marginaleffekterna vid samtidig reducering av de inkomstprövade tilläggen, avtrappning av det extra avdraget och beskattning av inkomster mycket kännbara. De sammanlagda marginaleffekterna kan uppgå till 90 å 95 procent. För en ensamstående pensionär med bostadstillägg på 4 000 kronor blir totalmarginaleffekten på sidoinkomster mellan 2 500 och 10 000 kronor 92–95 procent vid en beräknad kommunal utdebitering på 22:50.

Av det sagda framgår således att det kan te sig föga lönande med sidoinkomster för en pensionär. Detta har med rätta väckt mycken irritation.

Denna fråga har tidigare uppmärksamrats i riksdagen. År 1970 skrev också bevillningsutskottet i sitt utlåtande nr 40: "Man kan emellertid inte bortse från att nuvarande bestämmelser om extra avdrag för nedsatt skatteförmåga för folkpensionärer med sidoinkomster i vissa fall leder till otillfredsställande resultat beroende på de tröskel- och marginaleffekter som inträder vid stigande inkomster."

Socialförsäkringsutskottet ansluter sig i sitt betänkande till vad bevillningsutskottet anförde år 1970, "att det kunde förutsättas att Kungl. Maj:t hade sin uppmärksamhet riktad på frågan om marginaleffekterna av bidrags- och skattereglerna för folkpensionärer och att Kungl. Maj:t om det var möjligt skulle framlägga förslag i syfte att motverka de påtalade effekterna av dessa regler."

Det kan ju konstateras att någon sådan översyn inte har företagits, och några förslag i den riktningen har inte heller framlagts. Detta är anledningen till att vi i vår motion har upprepat vårt yrkande från tidigare år.

En väg kan vara att, som vi har föreslagit i motionen 324, höja de prövningsfria inkomstbeloppen. Detta skulle ge de lägre inkomsttagarna möjlighet att behålla något mer av sin inkomst. I de andra motionerna som behandlas i detta betänkande har man föreslagit att avdragsprocenten i stället skulle sänkas.

Vi har i en reservation till utskottets betänkande yrkat på utredning och förslag angående reglerna för inkomstprövning av hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg.

Vi har berört också en annan fråga när det gäller de kommunala bostadstilläggen, nämligen deras storlek och finansiering. Det kan konstateras att en utveckling mot större enhetlighet har ägt rum under de

Nr 76

Tisdagen den
9 maj 1972

*Kommunalt
bostadstillägg
till folkpension
m. m.*

Tisdagen den
9 maj 1972

*Kommunalt
bostadstillägg
till folkpension
m. m.*

senaste åren, beroende bl. a. på de kommunsammanläggningar som har skett. I det sammanhanget har det blivit nödvändigt att införa likartade regler i de kommuner som har gått samman. Samtidigt har emellertid detta lagt ökade bördor på kommunerna genom de höjda kostnaderna. Vi ser det därför som nödvändigt att finansieringen av bostadstilläggen blir föremål för prövning, och vi har förutsatt – i motionen 324 – att den tillsatta utredningen om kommunernas ekonomiska situation kommer att överväga denna fråga. Socialförsäkringsutskottet skriver också:

”Enligt vad utskottet inhämtat kommer även frågan om finansieringen av bostadstilläggen till folkpensionärer att uppmärksammas av kommittén.

Då motionärernas krav på förslag till åtgärder i fråga om finansieringen av bostadstilläggen således får anses tillgodosett finner utskottet att riksdagen inte behöver ta något ytterligare initiativ i denna fråga.” Vi har som motionärer godtagit den skrivningen i förhoppningen att en lösning skall kunna åstadkommas av den utredning som skall behandla frågan om kostnadsfördelningen mellan stat och kommun.

Herr talman! Jag ber att med det anförda få yrka bifall till den reservation som är fogad vid socialförsäkringsutskottets betänkande nr 22, där vi hemställer ”att riksdagen med anledning av motionerna 1972:322, 1972:324, såvitt nu är i fråga, och 1972:444 hos Kungl. Maj:t anhåller om utredning och förslag angående reglerna för inkomstprövning av hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg i enlighet med vad utskottet anför”.

I detta anförande instämde herrar Sellgren (fp) och Hyltander (fp).

Herr RINGABY (m):

Herr talman! Eftersom detta är en årligen återkommande fråga skall jag fatta mig kort.

Vi har i vårt land på många områden lyckats skapa ett skattesystem och ett bidragssystem som får mycket olyckliga tröskeleffekter när människor av olika kategorier ökar sina inkomster – tröskeleffekter som är mycket besvärande för många människor. Det gäller också pensionärerna – i första hand pensionärer med mycket små inkomster.

Vi strävar väl alla efter att ordna det så att pensionärer skall kunna fortsätta att arbeta, om de vill. Det är nyttigt för deras eget välbefinnande, och de gör också en samhällsinsats. Då skall man också försöka skapa ett sådant skattesystem, ett sådant bidragssystem och sådana reduktionsregler att det lönar sig för pensionärer att gå ut och ta ett litet extrajobb. Det är i dag inte särskilt lönsamt för en pensionär att göra det.

En ensam pensionär får sin folkpension, dvs. 90 procent av basbeloppet – drygt 6 000 kronor. Har han sedan ett kommunalt bostadstillägg på omkring 3 000 kronor får han tjäna 1 500 kronor utan att det blir någon skatt på inkomsten. Man kan alltså komma upp i en total inkomst av ca 11 000 kronor per år utan att drabbas av skatt – och det behövs sannerligen 11 000 kronor om man skall kunna leva i dag. Men om folkpensionären sedan går ut och tjänar litet utöver detta belopp drabbas han av mycket tråkiga tröskeleffekter. Tjänar han en tusenlapp

Tisdagen den
9 maj 1972

*Kommunalt
bostadstillägg
till folkpension
m. m.*

utöver de 11 000 kronorna får han inte bara betala den kommunala skatten och statsskatten, utan en stor del av bostadsbidraget faller också bort. Dessutom beskattas en del av det extra avdraget. Det gör, som herr Jonsson i Mora sade, att han faktiskt aldrig får någon nytta av omkring 95 procent av tusenlappen.

Vi tycker att det är helt orimligt att 95 procent av en tusenlapp som man tjänar utöver 11 000 kronor faller bort, så att det faktiskt blir helt meningslöst att tjäna den tusenlappen. Därför anser vi att reglerna skall ses över. Det blev visserligen en liten förbättring 1969, men den åstadkoms genom att man flyttade gränsen litet högre än tidigare. De negativa effekterna är emellertid desamma som tidigare, fastän på en något högre nivå. Vi tycker att det kan finnas skäl i att se över reglerna, så att en pensionär får litet mer kvar av en extraförtjänst än vad som nu är fallet.

Det här är ett problem som finns så länge det kommunala bostadstillägget utgår. När sådant inte kan utgå längre är problemet borta, så detta är faktiskt ett problem bara i inkomstlägen mellan 10 000 och omkr. 23 000 kronor utöver folkpensionen. Det är ett problem för verkligt små inkomsttagare. När man kommer över 22 000–23 000 kronor, är dessa effekter borta, för då är det kommunala bostadstillägget borta. Det är en ännu större anledning till att man försöker få en mjukare avtrappning.

Med det anförda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den reservation som är fogad till socialförsäkringsutskottets betänkande nr 22.

Herr CARLSSON i Vikmanshyttan (c):

Herr talman! Jag skulle egentligen kunna inskränka mig till att yrka bifall till utskottets hemställan, enär den recit som finns i socialförsäkringsutskottets betänkande nr 22 och vad utskottet anfört i övrigt täcker in hela frågan och ger svar på alla de frågeställningar som reservanterna tagit upp.

Detta är som redan sagts ingen ny fråga; den har tidigare diskuterats vid olika tillfällen. De regler som gäller i fråga om avtrappning har också förändrats vid olika tillfällen, senast år 1969 då vi fick de nuvarande bestämmelserna, som herr Jonsson i Mora redogjort för. Hur man än löser dessa frågor uppstår självfallet marginaleffekter i vissa lägen, men jag tror att det finns anledning, inte minst för herrar reservanter, att se frågan i sitt sammanhang för att förstå hur det egentligen ligger till.

Herr Ringaby var inne på detta, när han redovisade att en ensamstående pensionär kan, inklusive bostadstillägget, ha en inkomst på 11 000 kronor utan att behöva betala skatt. Äkta makar kan på samma sätt ha en inkomst, inklusive bostadstillägget, på 15 000–16 000 kronor och vara helt skattefria. När man här reser krav på att trappa av inkomstreglerna på det sätt som reservanterna föreslagit, finns det anledning erinra om att andra inkomsttagare som har en inkomst på 15 000 kronor får erlägga skatt med ungefär 4 000 kronor och således har kvar 11 000 kronor. Vid den jämförelsen måste jag fråga mig om det inte är angelägnare att samordna dessa regler, så att man behandlar

Tisdagen den
9 maj 1972

*Kommunalt
bostadstillägg
till folkpension
m. m.*

samtliga skattebetalare på samma sätt. Den problematiken har vi inte löst genom att vi följer reservanternas förslag. Det finns också andra grupper med små inkomster som befinner sig i underläge.

Dessa problem och frågeställningar är det meningen att den parlamentariska utredning, som riksdagen hemställt om och för vilken direktiv presenterats, skall göra en vittgående översyn av i samband med en översyn av hela skattesystemet. Utredningen har där att pröva marginal-effekter som uppstår vid stigande inkomster, både när skatteprogressiviteten kombineras med avtrappning av de inkomstprövade sociala bidragen och i de fall som jag nämnt här. Från dessa utgångspunkter finns det inte anledning att i dag göra annat än att följa utskottets hemställan i den delen.

Sedan var herr Jonsson i Mora inne på finansieringen av de kommunala bostadstilläggen. Det är heller ingen ny fråga här i riksdagen. Det fanns en reservation redan från skatteutjämningskommittén på den punkten. År efter år har här i riksdagen gjorts hemställan om en översyn av kostnadsfördelningen mellan stat och kommun, inte minst med hänsyn till kommunernas kostnader för kommunala bostadstillägg. Den utredning som tillsattes i slutet av år 1971 har bl. a. till uppgift att göra en översyn av kostnadsfördelningen mellan stat och kommun. Herr Jonsson ställde inget yrkande på den punkten, men jag tycker det kan finnas anledning att erinra om detta.

Från dessa utgångspunkter, herr talman, ber jag att få yrka bifall till socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkande nr 22.

Herr RINGABY (m):

Herr talman! Det förhållandet att, som herr Carlsson i Vikmanshyttan säger, ett pensionärspar har 15 000 kronor skattefritt medan en vanlig inkomsttagare med 15 000 kronors inkomst får betala 4 000 kronor i skatt på den inkomsten, är ett dåligt argument för att inte se över avtrappningsreglerna.

I och för sig är det naturligtvis orimligt och felaktigt att betala 4 000 kronor i skatt på en inkomst av 15 000 kronor. Ett pensionärspar kan inte leva på mindre än 15 000 kronor i dag. De borde inte ha någon skatt alls och det borde inte heller vanliga yngre familjer med så låg inkomst ha; de kan inte klara sig på den inkomsten, men de får ju olika bidrag.

En inkomst av 15 000 kronor skattefritt är sannerligen inte mycket att leva på för en pensionärsfamilj. Problemet uppstår emellertid när en sådan familj ökar inkomsten något. Det blir helt meningslöst att öka inkomsten, så länge avdragsfaktorn för det kommunala bostadstillägget är så hög.

Detta är alltså inget skäl för att inte göra en översyn.

Herr JONSSON i Mora (fp):

Herr talman! Oavsett att det i och för sig är nödvändigt att se över reglerna för övriga låginkomsttagare så att de inte får en ogynnsam beskattning, så är problemet här, att den samtidiga avtrappningen av de inkomstprövade förmånerna och beskattningen ger de höga marginal-effekterna.

Jag har en uppgift från riksdagens upplysningstjänst att en person som har en folkpension på 6 732 kronor och sidoinkomster på 6 000 kronor får en statlig och kommunal skatt av 1 950 kronor. Av ett bostadstillägg på 4 000 kronor får han behålla 2 000 kronor. Detta ger en disponibel inkomst av 12 782 kronor. Det innebär att den totala marginaleffekten blir 96 procent på de inkomstprövade förmånerna.

Det finns, som vi reseranter ser det, anledning att göra en översyn av dels reglerna för inkomstprövningen, dels reglerna för den samtidiga beskattningen för att få fram rimligare effekter. Det är det som ligger bakom vår reservation.

Herr CARLSSON i Vikmanshyttan (c):

Herr talman! Vi har inte, herrar Ringaby och Jonsson i Mora, förnekat att problemet finns. Vi är medvetna om det, och det ingår också som en del i den översyn av skattesystemet som skall ske. Därmed har man tillgodosett reseranternas krav och yrkanden, och även från dessa utgångspunkter finns det all anledning att följa utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten A

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Jonsson i Mora m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Jonsson i Mora begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaran bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 22 punkten A röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaran bifallit reservationen av herr Jonsson i Mora m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarans ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Jonsson i Mora begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	189
Nej	—	82
Avstår	—	14

Punkten B

Utskottets hemställan bifölls.

Nr 76

Tisdagen den
9 maj 1972

*Kommunalt
bostadstillägg
till folkpension
m. m.*

Tisdagen den
9 maj 1972

*Hjälpmedel för
handikappade
m. m.*

§ 13 Hjälpmedel för handikappade m. m.

Föredrogs socialutskottets betänkande nr 14 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1972:24 angående ändrad organisation av verksamheten med hjälpmedel för handikappade m. m. jämte motioner.

Sedan Kungl. Maj:t i propositionen 1972:1 (bilaga 7, punkten K 4) beräknat medel för nedannämnda ändamål, hade Kungl. Maj:t genom en den 3 mars 1972 dagtecknad proposition, 1972:24, under åberopande av statsrådsprotokollet över socialärenden föreslagit riksdagen att

1) godkänna de allmänna riktlinjer för organisationen av verksamheten med hjälpmedel för handikappade som föredragande departementschefen angett i statsrådsprotokollet,

2) till Bidrag till vissa hjälpmedel för handikappade för budgetåret 1972/73 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 135 000 000 kronor.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

"I propositionen anfördes att den tekniska och medicinska utvecklingen och det ökade utbudet av handikapphjälpmedel ställer allt större krav på en rationell organisation för att tillförsäkra de handikappade goda och ändamålsenliga hjälpmedel.

Mot denna bakgrund föreslås i propositionen en samordning och effektivisering av upphandlingsförfarandet i fråga om handikapphjälpmedel. Vidare föreslås att socialstyrelsen förstärks med ett hjälpmedelsråd för att biträda styrelsen med erforderliga bedömningar inom hjälpmedelsområdet.

I propositionen föreslås även att vissa på hjälpmedelsförteckningen nu upptagna förbrukningsartiklar för handikappade skall tillhandahållas av apoteken fr. o. m. den 1 januari 1973 och att kostnaden för dessa förbrukningsartiklar från samma tidpunkt skall betalas genom sjukförsäkringen.

I propositionen anges också riktlinjer för ett förenklat bidragsförfarande för enklare hjälpmedel och för ändrade bidragsregler för vissa hjälpmedel."

I detta sammanhang behandlades

A. Vid riksdagens början väckta motioner

1) 1972:120 av herr Hamrin m. fl. (fp),

2) 1972:479 av fru Skantz m. fl. (s),

3) 1972:995 av herrar Andersson i Örebro (fp) och Petersson i Röstånga (fp),

4) 1972:1006 av herr Gernandt (c),

5) 1972:1007 av herr Gernandt (c),

B. I anledning av propositionen väckta motioner

Nr 76

Tisdagen den
9 maj 1972

*Hjälpmedel för
handikappade
m. m.*

6) 1972:1515 av fröken Bergström (fp) och herr Ekinge (fp) vari hemställdes att riksdagen beslutade avslå förslaget om slopande av statsbidraget för vissa hålfotsinlägg samt införande av egenavgift vid erhållande av ortopediska skor,

7) 1972:1516 av herr Clarkson (m) vari hemställdes att riksdagen skulle besluta

a) att hjälpmedelsrådet skulle åläggas hålla kontakt med vederbörande industri och distribution inom branschen,

b) att upphandlingsorganet – utrustningsnämnden för universitet och högskolor (UUH) – skulle vara helt fristående,

c) att Apoteksbolaget i första hand skulle söka träffa avtal med befintlig enskild handel om distribution efter den 1 januari 1973 eller i andra hand skulle vara skyldigt att till skäligt pris överta sådana normallager som den enskilda handeln hade av berörda varor per den 31 december 1972,

8) 1972:1517 av herrar Gustavsson i Alvesta (c) och Nilsson i Tvärålund (c),

9) 1972:1518 av herr Hamrin m. fl. (fp) vari hemställdes att riksdagen med instämmande gav Kungl. Maj:t till känna vad som i motionen anfördes

a) om representation för de handikappade och sjukvårdshuvudmännen i det föreslagna hjälpmedelsrådet,

b) om rätt till statsbidrag vid inköp av handikapphjälpmedel, även om inköpen skett vid sidan av det centrala upphandlingsorganet,

c) om åtgärder för att förbättra apotekens service på hjälpmedelsområdet,

10) 1972:1519 av herr Hedin m. fl. (m, s, c, fp, vpk) vari hemställdes att riksdagen som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna

a) att ordinationsberättigad läkare skulle ha rätt att skriva ut sådana dyrbara tekniska hjälpmedel som fanns uppförda på hjälpmedelsförteckningen för klinisk prövning, i syfte att förkorta väntan på hjälpmedel för svårt handikappade,

b) att det i propositionen 1972:24 föreslagna upphandlingsorganet borde ha uppdraget att verkställa inköp och träffa avtal om individuell anpassning då det gällde dyrbara tekniska hjälpmedel, i syfte att möjliggöra klinisk prövning i enlighet med vad i motionen föreslagits,

c) att Kungl. Maj:t snarast borde häva den nuvarande ordningen med underställande hos Kungl. Maj:t av socialstyrelsens beslut i ärende beträffande statsbidrag till sådana hjälpmedel, vilka fanns uppförda på hjälpmedelsförteckningen och för vilka kostnaden översteg 5 000 kronor,

11) 1972:1520 av fru Marklund m. fl. (vpk) vari hemställdes att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1972:24 skulle uttala

a) att den i propositionen föreslagna upphandlingsverksamheten borde åvila socialstyrelsen,

Tisdagen den
9 maj 1972

*Hjälpmedel för
handikappade
m. m.*

b) att bidragsreglerna för ortopediska skor och hålfotsinlägg borde bibehållas oförändrade,

c) att till hjälpmedelsförteckningen borde fogas såväl kostnadsfria batterier för hörselapparater som reparationer av sådana,

d) att vid utarbetandet av riktlinjer för verksamheten även rätten till överklagande i ärende som rörde ordination av hjälpmedel inskrevs samt att i dessa angavs till vilken myndighet besvär i sådana ärenden skulle ställas samt

12) 1972:1521 av herr Ringaby m. fl. (m) vari hemställts att riksdagen vid behandlingen av propositionen 1972:24 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna att i det i propositionen föreslagna hjälpmedelsrådet borde — utöver statliga representanter — ingå demokratiskt valda representanter för handikapporganisationerna, landstingen och primärkommunerna i enlighet med vad i motionen anförts.

Utskottet hemställde

A. beträffande hjälpmedelsråd i socialstyrelsen att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1972:1516 och motionen 1972:1518, båda motionerna i motsvarande del, samt motionen 1972:1521, godkände vad i statsrådsprotokollet förordats,

B. beträffande upphandlingen av hjälpmedel att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1972:1517, motionen 1972:1516, motionen 1972:1518 och motionen 1972:1520, de tre sistnämnda motionerna i motsvarande del, godkände vad i statsrådsprotokollet förordats,

C. beträffande nya bidragsregler för ortopediska skor m. m. att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1972:1515 samt motionen 1972:1520 i motsvarande del, godkände vad i statsrådsprotokollet förordats,

D. beträffande distribution och finansiering av vissa förbrukningsartiklar att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1972:1516 och motionen 1972:1518, båda motionerna i motsvarande del, godkände vad i statsrådsprotokollet förordats,

E. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag godkände de i statsrådsprotokollet förordade allmänna riktlinjerna för organisationen av verksamheten med hjälpmedel för handikappade i den mån riktlinjerna inte behandlats under A—D,

F. beträffande medelsanvisningen att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag till Bidrag till vissa hjälpmedel för handikappade för budgetåret 1972/73 under femte huvudtiteln anvisade ett förslagsanslag av 135 000 000 kronor,

G. beträffande hjälpmedelsbegreppet att riksdagen skulle avslå motionen 1972:120 i motsvarande del samt motionen 1972:479,

H. beträffande frågan om uppförande av vissa hjälpmedel på hjälpmedelsförteckningen, m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1972:120 i motsvarande del, samt motionen 1972:995, motionen 1972:1006 och motionen 1972:1007,

I. beträffande frågan om statsbidrag till batterier för hörapparater

samt till reparation av sådana apparater att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1520 i motsvarande del,

J. beträffande ordinationsrätten för särskilt kostsamma hjälpmedel att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1519,

K. beträffande besvärsmått i ordinationsärenden att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1520 i motsvarande del.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande hjälpmedelsråd i socialstyrelsen av herrar Hamrin (fp), Carlshamre (m), Hyllander (fp) och Åkerlind (m), som ansett att utskottet under A bort hemställa,

att riksdagen – med avslag på motionen 1972:1516 i motsvarande del – i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen 1972:1521 samt med bifall till motionen 1972:1518 i motsvarande del gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anförde,

2. beträffande upphandlingen av hjälpmedel av herrar Carlshamre (m) och Åkerlind (m), som ansett att utskottet under B bort hemställa,

att riksdagen – med avslag på motionen 1972:1517, motionen 1972:1518 och motionen 1972:1520, de båda sistnämnda motionerna i motsvarande del – i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen 1972:1516 i motsvarande del gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anförde,

3. beträffande upphandlingen av hjälpmedel av herr Hagberg (vpk), som ansett att utskottet under B bort hemställa,

att riksdagen – med avslag på motionen 1972:1517, motionen 1972:1516 och motionen 1972:1518, de båda sistnämnda motionerna i motsvarande del – i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen 1972:1520 i motsvarande del gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanten anförde,

4. beträffande nya bidragsregler för ortopediska skor m. m. av herr Hagberg (vpk), som ansett att utskottet under C bort hemställa,

att riksdagen med avslag på Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen 1972:1515 samt motionen 1972:1520 i motsvarande del gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanten anförde,

5. beträffande distribution och finansiering av vissa förbrukningsartiklar av herrar Carlshamre (m) och Åkerlind (m), som ansett att utskottet under D bort hemställa,

att riksdagen – med avslag på motionen 1972:1518 i motsvarande del – i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen 1972:1516 i motsvarande del gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anförde,

6. beträffande ordinationsrätten för särskilt kostsamma hjälpmedel av herrar Hamrin (fp), Carlshamre (m), Hyllander (fp) och Åkerlind (m), som ansett att utskottet under J bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:1519 gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anförde.

Nr 76

Tisdagen den
9 maj 1972

*Hjälpmedel för
handikappade
m. m.*

Tisdagen den
9 maj 1972

*Hjälpmedel för
handikappade
m. m.*

Herr HAMRIN (fp):

Herr talman! I socialutskottets betänkande nr 14 behandlas Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad organisation av verksamheten med hjälpmedel för handikappade m. m. I anledning av den propositionen har väckts icke mindre än tolv motioner i ärendet.

Det visar enligt min uppfattning ett glädjande intresse för de frågor som behandlas i propositionen. Det intresset har tidigare tagit sig uttryck i ett flertal motioner under årens lopp. En del av de frågor som tidigare tagits upp motionsvägen men som då blivit mindre välvilligt behandlade och en del av de yrkanden som nu framställts i de tolv motionerna har i propositionen fått en relativt vettig lösning.

Man har t. ex. i propositionen och i utskottsbetänkandet behandlat frågan rörande en definition av hjälpmedelsbegreppet. Den frågan kommer förhoppningsvis att lösas. Vi kommer också så småningom att få den utvidgning av hjälpmedelsförteckningen som vi från folkpartiet i motioner har yrkat på under åtskilliga år. Av utskottets skrivning framgår att hjälpmedelsgruppen prövar dessa frågor, och vi får nu avvakta utvecklingen och hoppas att frågorna skall lösas på ett riktigt sätt.

Vi har också motionsledes tagit upp frågan om upphandling av handikapphjälpmedel. Enligt propositionen torde denna fråga nu vara löst på ett riktigt sätt. Man får förutsätta att upphandlingen sker i nära kontakt med LIC. Jag vill emellertid anföra en ytterligare synpunkt på lösningen av upphandlingsproblemet. Vi förutsätter att statsbidrag skall kunna utgå även om upphandlingen av handikapphjälpmedel sker vid sidan av den som enligt vad som är avsett skall handhas av utrustningsnämnden för universitet och högskolor. Detta gäller under förutsättning att upphandlingen sker på ett rationellt sätt och kanske också att den är billigare än om den skulle genomföras i utrustningsnämndens regi.

I motioner från folkpartiet har också yrkats på åtgärder för att förbättra apotekens service på hjälpmedelsområdet och även på bättre utbildning av personalen. I båda fallen har vi förhoppningar om att frågorna kommer att lösas, eftersom Apoteksbolaget redan har börjat med en vidareutbildning av apotekspersonal. Inte heller om den frågan är det alltså mycket att säga i detta sammanhang.

En fråga som enligt de folkpartistiska motionärernas mening och enligt vad som framgår av reservationen 1 vid socialutskottets betänkande nr 14 bör diskuteras är dock hur det nya hjälpmedelsrådet i socialstyrelsen skall tillsättas och fungera. Enligt propositionen, som alltså är biträdd av utskottets majoritet, skall hjälpmedelsrådet bestå av högst sju personer och vara knutet till socialstyrelsen såsom ett till dess förfogande stående organ. Man frågar sig varför det inte när ett sådant organ skall inrättas är lämpligt och riktigt att de intressegrupper som har anknytning till organet blir representerade i detta.

Varken representanter för de handikappade eller representanter för huvudmännen har fått säte och stämma i organet. Utskottet säger att visst skall deras intressen tillvaratas och visst skall de få tillfälle att framföra sina synpunkter, men det är ju inte nödvändigt att de är direkt representerade i organet. Utskottet påpekar att expertis och sakkunniga utanför rådet skall få möjlighet att påverka frågornas lösning. Men varför

inte såsom ledamöter i rådet? Utskottet påpekar vidare att representanter för handikapporganisationer ingår i den rådgivande nämnd som redan finns inom socialstyrelsen och att erforderlig expertis finns där. Nämnden består av sju representanter för handikapporganisationer och fem för socialstyrelsen.

När det går att i en sådan rådgivande nämnd få med representanter för de handikappade, varför skall det inte gå i det nyinrättade hjälpmedelsrådet? Det är enligt reservanternas syn på dessa frågor både naturligt och riktigt att de handikappade blir representerade i rådet, eftersom de närmast berörda kan tillföra rådet åtskilligt av värde – ur konsumentsynpunkt alltså – och det ur demokratisk synpunkt är vettigt och riktigt att rådet får en sammansättning som knyter an direkt till dem det berör.

Herr talman! Jag skall inte förlänga mitt anförande med ytterligare argumentering. Vi har framfört den i reservationen 1 därför att vi icke fick majoritet i utskottet för vårt förslag rörande hjälpmedelsrådets sammansättning, och till denna reservation yrkar jag bifall.

Fru MARKLUND (vpk):

Herr talman! I motionen 1520 har jag och några medmotionärer anfört skäl för att socialstyrelsen bör handha den upphandlingsverksamhet som föreslås i propositionen 24. I likhet med samtliga instanser som har haft att yttra sig över de här förslagen är vi överens med socialministern om det huvudsakliga i propositionen, nämligen inriktningen på att åstadkomma en samordning och en effektivisering av upphandlingsförfarandet i fråga om handikapphjälpmedel. Men precis som ett antal remissinstanser anser vi att en sådan samordning och effektivisering bäst åstadkommes om uppgifterna inordnas i socialstyrelsens ordinarie verksamhet och betraktas som en del av styrelsens arbetsuppgifter. Ett hjälpmedelsråd kan inte, som vi ser det, innebära någon avgörande förenkling och effektivisering, och den funktion som ett sådant råd förutses få bör socialstyrelsen kunna tillgodogöra sig genom att till sig knyta en grupp där representanter för handikapporganisationerna ingår. Dessa har ju ändå de största erfarenheterna av den verksamhet det handlar om och också av de handikappades situation – erfarenheter som enligt vår mening måste vara väsentligare än erfarenheter av upphandlingsteknik.

Med hänsyn härtill ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen nr 3 av herr Hagberg, men med vetskap om det öde som vanligtvis drabbar reservationer vill jag betona att om ett hjälpmedelsråd nu ändå inrättas bör däri inte ingå ledamöter med kommersiella intressen inom området. Jag vill också framhålla vikten av att handikapporganisationerna får inflytande över och insyn i upphandlingsverksamheten, lämpligen genom en kontinuerlig samrådsverksamhet, detta bl. a. med hänsyn till att många handikappade, som har speciella besvär, efter många års utprovningar har kommit fram till vilka hjälpmedel som är till största nytta för dem. Dessa personer får naturligtvis inte drabbas av den i och för sig önskvärda begränsningen av sortimentet av likvärdiga hjälpmedel.

Det angelägna kravet på någon form av samrådsverksamhet anser jag

Nr 76

Tisdagen den
9 maj 1972

*Hjälpmedel för
handikappade
m. m.*

Tisdagen den
9 maj 1972

*Hjälpmedel för
handikappade
m. m.*

behöver betonas starkare än vad som görs i utskottsskrivningen, där man talar om att handikapp- och andra organisationer bör få generösa möjligheter att på eget initiativ framföra sina synpunkter.

Reservationen nr 4 till detta utskottsbetänkande, också den av herr Hagberg, gäller de nya bidragsreglerna för ortopediska skor m. m. I det här sammanhanget föreslår departementschefen i propositionen att enskilda handikappade som ordinerar ortopediska skor skall betala dessa med 80 kronor och att hålfotsinlägg skall betalas med verkliga kostnaden. Vi ser det här förslaget som ett avsteg från principen om fria hjälpmedel, och vår mening därvidlag delas av flera remissinstanser som avstyrkt förslaget om avgifter. Så anför exempelvis statens handikappråd att ett upprivande av den grundläggande principen om att alla hjälpmedel skall finansieras av samhället inte kan accepteras. Ett genomförande av förslaget skulle innebära en försämring för en grupp människor av vilka de flesta med största sannolikhet hör till låginkomsttagarna.

Det förhållandet att man nu har gjort en översyn av hjälpmedelsförsörjningen får inte leda till minskade möjligheter att erhålla ett anpassat hjälpmedel för vilket statsbidrag utgår. Utredningen kan knappast ha avsett att en grupp handikappade skall få försämrad service. För många förtidspensionärer är 80 kronor ingen liten summa. Enligt de bestämmelser som nu gäller utgår dessutom inte någon ersättning åt dem som måste prova ut exempelvis ett par ortopediska skor. I glesbygderna och i synnerhet i de norra delarna av landet, där avstånden är stora, innebär en sådan utprovning, förutom dryga resekostnader, ibland också flera dagars bortovaro från hemmet. Skall den behövande nu därutöver behöva betala 80 kronor för de skor som hon eller han måste ha, blir kostnaderna minst sagt kännbara.

Avgifterna kan heller knappast innebära någon besparing för staten, eftersom de skulle föra med sig en administration som säkerligen åter upp det man möjligen kan spara in. Mot den bakgrunden har vi ansett att bidragsreglerna för ortopediska skor och för hålfotsinlägg bör behållas oförändrade.

Ett annat skäl är att det måste uppstå gränsdragningsproblem för läkare och andra som skall skriva ut sådana hjälpmedel som patienterna behöver av medicinska skäl. I propositionen förutses vissa undantag från den nya principen. Personer som genom fotdeformiteter eller av andra medicinska skäl är uppenbart handikappade och i behov av hålfotsinlägg för sin dagliga livsföring bör även i fortsättningen ha möjlighet att få bidrag, sägs det där. Detta skall alltså den som har hand om utskrivningen avgöra.

Med dessa ord vill jag, herr talman, yrka bifall också till reservationen nr 4.

När det gäller övriga punkter i vår motion har jag inget yrkande nu. Jag vill endast säga att även om frågan om kostnadsfria hörapparater och kostnadsfria reparationer av sådana är under utredning, så är det nödvändigt att också i det här sammanhanget betona principen att hjälpen till den handikappade inte bara skall avse anskaffandet utan även utnyttjandet av ett hjälpmedel. Den stora gruppen hörselskadade berörs i hög grad av den principen.

Tisdagen den
9 maj 1972

*Hjälpmedel för
handikappade
m. m.*

När det slutligen gäller vårt motionskrav om att rätten till överklagande i ärende som rör ordination av hjälpmedel skall inskrivas vid utarbetandet av riktlinjer för den här verksamheten, är vi naturligtvis inte tillfreds med utskottets hänvisning till tidigare ställningstaganden, då riksdagen framhållit att socialstyrelsen har att övervaka verksamheten ur såväl sociala som medicinska aspekter. Vi avser att i annat sammanhang återkomma till frågan; då skall vi bättre än vi nu har kunnat göra belysa vilken betydelse en överklagningsrätt har. Av det skälet avstår jag nu från att yrka bifall till vår motion.

Herr CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Herr Hamrin har redan på ett övertygande sätt talat om önskvärdheten av representation för de handikappades organisationer i det nya hjälpmedelsrådet i socialstyrelsen. Jag behöver inte ytterligare orda om det utan kan nöja mig med att instämma i yrkandet om bifall till reservationen 1. Men sedan finns det ytterligare några reservationer, av vilka herr Åkerlind och jag ensamma står för två. Jag vill, herr talman, med några ord motivera de ställningstagandena.

Det gäller först det blivande nya upphandlingsorganet, utrustningsnämnden för universitet och högskolor, och dess av utskottet förutsatta samarbete med Landstingens inköpscentral. Utskottet har enligt min mening på goda grunder avvisat förslag om att upphandlingen skulle anförtros åt Landstingens inköpscentral, och motiveringen är den ganska självklara att Inköpscentralen själv är tillverkare av vissa av de hjälpmedel det skulle gälla och på en del områden t. o. m. intar en dominerande ställning på marknaden. Det kan inte vara rimligt, säger sig utskottet, att låta en tillverkare få ställningen som officiellt upphandlingsorgan för produkter rörande vilka man konkurrerar med andra tillverkare.

Så långt delar jag utskottets uppfattning. Men jag tycker också, herr talman, att exakt samma motivering kan anföras mot att man mer eller mindre ålägger utrustningsnämnden att uppta ett särskilt samarbete med just Landstingens inköpscentral. Jag har verkligen inte på något sätt anledning att misstro Inköpscentralen — det är säkert en hedervärd och nyttig inrättning — men det är principiellt ändå egendomligt, att riksdagen skulle ålägga ett centralt statligt upphandlingsorgan att uppta ett alldeles särskilt samarbete med en av de tillverkare från vilka man skall upphandla.

Det är anledningen till att herr Åkerlind och jag har avgivit reservationen 2, där vi betonar att utrustningsnämnden i detta sammanhang liksom, mig veterligt, i alla andra sammanhang där utrustningsnämnden uppträder som upphandlingsorgan skall inta en helt självständig ställning i förhållande till alla tillverkare av de produkter man köper.

Jag yrkar, herr talman, bifall till reservationen 2.

Sedan finns det några funderingar rörande distribution och finansiering av vissa förbrukningsartiklar. Avsikten är att distributionen av hjälpmedel av förbrukningsvarukaraktär skall överföras till apoteken, det nya Apoteksbolaget. Vi har i en motion uttryckt oro för att det övertagandet skulle kunna leda till försämrad service i vissa avseenden, om man inte gararderar sig genom åtgärder, framför allt under övergångs-

Tisdagen den
9 maj 1972

*Hjälpmedel för
handikappade
m. m.*

tiden.

I dag finns det ett betydande antal enskilda företag som tillhandahåller sådana här hjälpmedel av förbrukningskaraktär, och de gör såvitt både utskottet och jag vet en god insats — låt vara att det är kommersiella företag. Nu dröjer det en tid innan dagens beslut i riksdagen kan träda i kraft, och man får väl ändå befara att om vi i dag ger besked om att den enskilda handeln med sådana här hjälpmedel om ett drygt halvår skall upphöra och att Apoteksbolaget skall överta verksamheten, måste det bli dåligt med lagerhållning och service under de månader som är kvar fram till det datum då ändringen skall ske. Det är inte rimligt att ett enskilt affärsföretag skulle fortsätta att komplettera sitt lager och upprätthålla sin service under några månader när man vet att vid slutet av de månaderna riskerar man att stå där med ett lager som inte längre är kurant i den meningen att man kan sälja det på marknaden.

Vi tror också att en utbyggnad av Apoteksbolagets försäljningsnät genom en komplettering med de enskilda affärer som redan finns skulle förbättra servicen. Det finns inte apotek överallt. Det är sannolikt att ett samarbete med den enskilda handeln skulle göra nätet finmaskigare och hjälpmedlen lättare åtkomliga för de människor som behöver dem.

Vi har därför i en reservation, nr 5, föreslagit dels att riksdagen skall uttala att Apoteksbolaget skall ta upp förhandlingar med den enskilda handeln om fortsatt distribution av de artiklar det gäller, dels — i andra hand — att Apoteksbolaget skall förbinda sig att för rimligt pris överta de lager som den 1 januari 1973 kan finnas kvar hos den enskilda handeln, detta för att det inte skall bli nödvändigt att under de återstående sju å sju och en halv månaderna successivt dra ner lagerhållningen och därmed försämra servicen för kunderna i avvaktan på att Apoteksbolaget skall bli färdigt att ta över affärerna.

Jag yrkar alltså, herr talman, också bifall till reservationen 5.

Slutligen har vi en reservation, gemensam för utskottets moderata och folkpartistiska ledamöter, som kanske har något större räckvidd. Den gäller ordinationsrätten för särskilt kostsamma hjälpmedel, alltså de här mycket dyra hjälpmedlen för rörelsehindrade som ibland kan betinga kostnader av 30 000 kronor och däröver, i varje fall inte sällan halva det beloppet. Det finns motionsyrkanden, som vi har följt upp med reservationen, om att alla som har ordinationsrätt för sådana dyra hjälpmedel skall ha rätt att skriva ut dem för omedelbar utlämning, så att hjälpmedlen skall kunna utprovas och anpassas utan att man avvaktar den handläggning som skall ske i socialstyrelse och regering. Under utskottsbehandlingen har utskottet upplysts om att handläggningstiden har förkortats. Det förekommer dock fortfarande att socialstyrelsen behöver ett halvår för att bestämma sig för om ett visst hjälpmedel skall utlämnas eller inte, och sedan behöver regeringen ytterligare några veckor.

Nu är det emellertid så, herr talman, att det finns ytterligare en tidsutdräkt som är intressant. De här komplicerade, dyrbara hjälpmedlen kan ju praktiskt taget aldrig användas i någon sorts standard- eller basutförande, utan skall alltid individuellt anpassas till den som skall använda dem. Det kan ta sin tid. Hjälpmedlen skall utprovas, man skall göra nya konstruktioner, nya modifikationer och man kan behöva prova

igen och modifiera på nytt, innan man har kommit fram till en produkt som verkligen hjälper den handikappade. Vi har ansett att denna utprovning och denna modifikation borde kunna ske samtidigt med den administrativa handläggningen i socialstyrelsen och regeringen. Därmed skulle väntetiden för de hårt drabbade människor det här gäller kunna väsentligt förkortas, och vi har tyckt att detta är viktigt.

Det finns ytterligare en aspekt på denna fråga, och den gäller tillverkningskostnaderna och tillverkningsproceduren. Jag har redan sagt att det här handlar om dyrbara, i vissa fall mycket dyrbara hjälpmedel. De är dyra naturligtvis därför att de är komplicerade, och komplicerade ting kan sällan tillverkas billigt. Men de är också dyra därför att de tillverkas i en mycket liten skala, närmast hantverksmässigt. Det är klart att vad jag sagt — och jag är medveten om att det gäller individuellt utformade hjälpmedel — leder till att de alltid kommer att till betydande del få framställas hantverksmässigt och i liten skala. Men det finns baselement, det finns grundkonstruktioner som ingår i allesammans och som borde kunna framställas i större serier och därmed till sannolikt väsentligt lägre pris.

Om riksdagen skulle biträda den mening som framförts i reservationen 6 leder detta sannolikt till att de dyra hjälpmedlen kan till en del framställas i större serier än som nu sker. Ett bifall till denna reservation leder nämligen till att det blir nödvändigt att på en gång och sedan fortlöpande upphandla ett större antal enheter, ty meningen är att hjälpmedlen skall finnas lagerhållna och tillgängliga för omedelbar utskrivning så att man kan sätta i gång med utprovning och modifiering under tiden som den administrativa handläggningen av ärendet pågår. Det skulle alltså bli nödvändigt att låta tillverka ett större antal hjälpmedel på en gång och sedan hålla detta lager uppe. Det skulle bli nödvändigt enligt vad jag sagt, men det är också önskvärt att så sker ty det blir sannolikt möjligt — jag har försökt att göra mig informerad om detta hos dem som sysslar med sådan tillverkning, och jag har fått det bekräftat vilket jag för övrigt tror att ingen bestrider — att inte oväsentligt nedbringa kostnaderna om industrin fick möjlighet att på detta sätt tillverka hjälpmedlen i större skala och i längre serier.

Jag ber därför, herr talman, att slutligen också få yrka bifall till reservationen 6.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s):

Herr talman! Den proposition som vi nu behandlar är viktig för de handikappade medborgarna i vårt land. Den ger dem möjlighet till att genom en rationellare organisation få en förbättrad service när det gäller hjälpmedlen.

När De handikappades riksförbund i slutet av 1950- och början av 1960-talen drev kampanjer för att samhället skulle tillhandahålla de handikappade tekniska och ortopediska hjälpmedel var det denna organisation som bröt isen. Men ingen vågade då drömma om att man 1972 skulle vara beredd från samhällets sida att satsa 135 miljoner kronor på just denna verksamhet.

Jag ser i denna proposition ett bevis för att handikapporganisa-

Nr 76

Tisdagen den
9 maj 1972

*Hjälpmedel för
handikappade
m. m.*

Tisdagen den
9 maj 1972

*Hjälpmedel för
handikappade
m. m.*

tionernas strävanden att åstadkomma en förbättring härvidlag för sina medlemmar verkligen burit frukt. Jag tycker att vi bör ge socialministern ett erkännande för att han och hans medarbetare här har lyckats på ett utmärkt sätt få till stånd en bra ordning i detta avseende. Det är nämligen mycket viktigt att de handikappade får del av de hjälpmedel som samhället tillhandahåller, och det måste bli bättre och effektivare i fortsättningen med den organisation som här föreslås.

Bakom tillkomsten av propositionen som ju syftar till en samordning och effektivisering av upphandlingen av hjälpmedel ligger alltså ett betänkande från hjälpmedelsgruppen. Förslaget innebär att socialstyrelsen skall få ett hjälpmedelsråd, att förbrukningsartiklar av vissa slag skall tillhandahållas på apoteken, att kostnaderna för dessa skall ersättas av försäkringskassorna och att riktlinjer skapas för ett förenklat bidragsförfarande när det gäller enklare hjälpmedel och vissa ändrade bidragsregler för vissa andra hjälpmedel.

Utskottet tillstyrker propositionen i dess helhet. Vi inom utskottet ställer oss bakom principerna för hjälpmedelsförslaget. Vi anser det väl avvägt, och den åtgärd som här vidtas kommer säkerligen att praktiskt visa sig vara riktig.

I några reservationer har förts fram olika motförslag till utskottets förslag. Det gäller bl. a. frågan om hjälpmedelsrådets sammansättning. Enligt propositionen bör hjälpmedelsrådet vara ett sakkunnigorgan som skall biträda socialstyrelsen med bedömningar och råd inom hjälpmedelssektorn. Utskottet understryker att rådet bör vara ett organ som är sakkunnigt på området. Man delar alltså socialministerns uppfattning att det inte bör vara ett råd där intresseorganisationerna är företrädare av så att säga självskrivna ledamöter. Jag vill i detta sammanhang säga att socialstyrelsen just i dagarna har tillsatt något som heter en rådgivande nämnd i handikappfrågor, där representanter för handikapporganisationerna ingår: Sven-Olof Brattgård, känd handikappforskare, Charles Hedkvist, ordförande i De blindas förening, och Richard Sterner, Riksförbundet för utvecklingsstörda barn. I detta organ som skall bistå socialstyrelsen med råd och hjälp när det gäller handikapparbetet har man alltså berett möjlighet just för de handikappade själva att få vara med och driva på utvecklingen. Då bör man alltså se dessa båda ting som så att säga en samordning där man å ena sidan har ett hjälpmedelsråd och å andra sidan den rådgivande nämnd som skall biträda socialstyrelsen med hjälp och råd åt handikapparbetet i stort.

I reservationen I föreslås — som både herr Hamrin och herr Carlshamre varit inne på — att det i hjälpmedelsrådet skall finnas företrädare för de handikappade men också för sjukvårdshuvudmännen. Utskottet avstyrker motionärernas förslag. Vi anser att det är riktigt att det inte finns några speciellt självskrivna ledamöter i denna församling, men såvitt jag förstår lägger utskottets förslag inga som helst hinder i vägen för att också de som tillhör handikapporganisationer utses till ledamöter i hjälpmedelsrådet. Men det bör betonas att en av svårigheterna när det gäller att åstadkomma en lösning som reservanterna är inne på är att det finns en flora av organisationer på handikappområdet. Vem skall då kunna utpekas som någon speciellt självskrivna kandidat för handikappstyrelsen,

om det skrivs in i beslutet att den skall vara representerad. Skall det vara en representant för De handikappades riksförbund? Skall det vara en representant för reumatikerna, för de polioskadade, de sockersjuka eller de hjärt- och lungsjuka? Jag skulle kunna mångfaldiga dessa exempel, men det måste med denna mängd av organisationer stå klart för var och en att det är mycket svårt för att inte säga orimligt och omöjligt att tillmötesgå de önskemål som kommit till uttryck i reservationen.

Utskottet utgår ifrån att det inte bara skall vara möjligt utan även självklart att man, när man tillsätter ledamöter i detta råd, skall välja just sådana som är sakkunniga på området och som har erfarenhet av och känner till dessa problem.

Vi menar alltså att det inte behöver skrivas in i riksdagsbeslutet att handikapporganisationerna — lika litet som sjukvårdshuvudmännen — skall vara självskrivna att vara representerade i hjälpmedelsrådet. Man torde emellertid kunna räkna med att det finns möjligheter, utan att det skrivs in i riksdagsbeslutet, att de skall kunna placeras där.

Den andra reservationen rör frågan om upphandlingen av hjälpmedel. På den punkten har utskottet godkänt propositionens förslag om att UUH, dvs. utrustningsnämnden för universitet och högskolor, skall vara det upphandlingsorgan som får ta hand om frågan. Det tycker vi egentligen är en förnämlig lösning. Man har alltså organisationen klar, den har erfarenhet från upphandlingsverksamhet, låt vara på områden som ligger utanför handikappsidan, men i och med att man har förhandlings- och upphandlingsvana är det såvitt vi förstår en bra lösning på den frågan. Utskottet har, som framgår av utskottet skrivning, understrukit med anledning av en motion att det är naturligt att UUH och Landstingens inköpscentral, LIC, kommer att samarbeta. LIC levererar ju redan nu stora delar av handikapphjälpmedel till landstingens inrättningar, LIC är landstingens egen inköpsorganisation, och därför är det såvitt vi förstår lämpligt att man har ett sådant samarbete.

Jag tyckte att herr Carlshamre var inne på tanken att utskottets förslag skulle ålägga UUH att samarbeta med LIC. Det är inte fråga om ett åläggande, utan det är fråga om ett samarbete på, om jag får säga det, högsta nivå för att man skall kunna nå ett gott resultat.

Egentligen skulle det ju i och för sig inte behöva skrivas att det skall vara ett samarbete, för det måste man ju ta som en naturlig sak att ett samarbete förekommer mellan landstingens, dvs. sjukvårdshuvudmännens, stora inköpsorganisation och den nya upphandlingsorganisation som man här föreslår.

I övrigt säger utskottet på denna punkt att handikappinstitutet i första hand skall hålla kontakten med industrin och distributionsföretagen, liksom styrelsen för teknisk utveckling. Dessutom blir det självklart en uppgift för upphandlingsorganet att göra detta. Vidare satsar man 1 miljon kronor för att initiera och stimulera det utvecklingsarbete som skall bedrivas på handikapphjälpmedlens område, och det är också en värdefull sak i detta avseende.

I reservationen 3, som också gäller upphandlingen, vill man att socialstyrelsen skall handlägga frågan — det är alltså fru Marklunds reservation. Jag undrar om inte reservanten är ute på en litet felaktig väg.

Nr 76

Tisdagen den
9 maj 1972

*Hjälpmedel för
handikappade
m. m.*

Om man låter socialstyrelsen få hand om detta arbete, kommer socialstyrelsen självklart att utse en arbetsgrupp som får handlägga det arbetet. Vad vinner man då? Man vinner ett bättre resultat, såvitt jag förstår, om man låter det organ som föreslås i propositionen klara den uppgiften.

Reservationen 4 gäller de ortopediska skorna. Propositionen och även utskottet vill införa en avgift av 80 kronor per par skor. Motiveringen till detta är att man enligt vad erfarenheten visar utlämnar sådana skor i betydande utsträckning även till personer som har råd att betala sina skor. Man menar alltså att de 80 kronor som det gäller i detta avseende -- de motsvarar inte hela kostnaden, långt därifrån -- är ett normalt skopris så att säga, och det tycker vi att man bör kunna betala för de hjälpmedlen. Jag vill dock betona med anledning av vad fru Marklund var inne på, att utskottet säger att utskottet vill understryka att bestämmelserna utformas så att "särskilda regler efter differentierade avgifter kan fastställas för den mindre grupp -- huvudsakligen barn -- för vilka det av medicinska och sociala skäl får anses obilligt att ta ut den angivna avgiften". Här har man alltså möjlighet att för de verkligt behövande ge gratis skor även i fortsättningen, men man ger inte skor gratis så att säga över hela linjen. Man understryker ytterligare på ett ställe i utskottets betänkande att det är frågan om att man här skall ta särskild hänsyn till barnen.

Reservationen 5 gäller distributionen av hjälpmedel som apoteken skall handha. Inom Apoteksbolaget pågår för närvarande en planläggning när det gäller distributionssystemet efter den 1 januari 1973. Utskottet säger med anledning av den motion som föranlett reservationen 5 att det måste vara Apoteksbolagets uppgift att självt avgöra hur det skall bli med ett eventuellt övertagande av de varulager som nu finns i enskilda händer. Det behövs följaktligen inte något riksdagsbeslut för att klara den saken. Det är helt enkelt en naturlig uppgift för Apoteksbolaget som får hand om denna verksamhet att träffa avgörandet beträffande övertagande och köp av ifrågavarande varulager.

Ett bibehållande av de inköpskanaler som nu finns blir knappast möjligt efter årsskiftet. Man kan, såvitt jag förstår, knappast tänka sig en bättre lösning än att låta apoteken, dit människorna ändock ofta har ärenden, sköta denna distribution av hjälpmedel som skall bekostas av samhället. Då är det naturligt att man också har ett samhälleligt distributionsnät.

Herr Carlshamre hade en annan uppfattning. Den redovisas i hans reservation, reservationen 5, och jag vill bara säga att det säkerligen går att lösa denna fråga på ett förnuftigt sätt utan att man behöver göra några speciella åtaganden från riksdagens sida på den här punkten.

Den sista reservationen rör ordinationsrätten. Det är klart att detta är en ytterligt viktig fråga, eftersom det här rör många gånger mycket dyrbara hjälpmedel. Det rör sig, som herr Carlshamre sade, om hjälpmedel som kan kosta 30 000 à 35 000 kronor, dvs. ungefär lika mycket som två personbilar av mellanklass. Det går naturligtvis inte att överlåta åt läkare att ensamma i praktiken avgöra sådant, utan här måste det finnas ett överorgan som så att säga gör bedömningen i slutskedet.

Jag vill också betona att ordinationen av hjälpmedel är en svår fråga, en besvärlig fråga. Där måste man ta hänsyn till både medicinska och sociala skäl. Det är klart att om man skulle göra som herr Carlshamre förordade, nämligen låta en läkare ordinera ett hjälpmedel och sedan låta vederbörande få det omedelbart för utprovning, så finns det risker för en snedvridning av frågan. Den är så pass viktig, med hänsyn till att det gäller så dyra hjälpmedel, att det finns all anledning att hålla fast vid den nuvarande ordningen.

Om vi undersöker hur man har kunnat få ned väntetiden, finner vi att det ändå för närvarande rör sig om en relativt kort tid. Av de 335 ärenden som man hade i socialstyrelsen förra året avgjordes 110 inom en månad, 235 inom två månader och 303 inom tre månader. Det återstod följaktligen bara 32 ärenden som det tog mer än sex månader att handlägga. I det sammanhanget skall vi hålla i minnet att de handikappade det gäller att hjälpa kanske är sådana som har varit handikappade under en ytterligt lång tid, så att det ur den synpunkten, om man ser det i ett litet längre perspektiv, inte kan ha någon avgörande betydelse, om leveransen skulle behöva ta låt oss säga två, tre eller fyra månader längre tid. Det viktigaste är enligt mitt förmenande att den handikappade får just det hjälpmedel som bäst passar honom eller henne. Jag tror att var och en kan förstå att väntetiden är ofrånkomlig i vissa extrema fall. Men man skall hålla i minnet att det är ett ytterst litet antal fall som tar mer än några månader i handläggning. Utifrån dessa utgångspunkter måste det enligt mitt förmenande vara fel att ändra ordinationsrätten. Jag tror att man knappast kan gå längre än man för närvarande gör.

När det gäller talet om de längre serierna förstår jag väl att det kan ha sina fördelar för fabrikanterna om de får tillverka hjälpmedel som ligger ute på sjukvårdsinrättningarna och kan vara färdiga att så småningom tas i bruk. Men vinsten med att företagen skulle kunna göra längre serier och därmed förbilliga tillverkningen tror jag kommer att ätas upp av lång lagerhållning och därmed också förhållandevis höga lagringskostnader i form av räntor och annat. Sett ur tillverkarens synpunkt är det väl inget tvivel om att han kan ha fördelar av långa serier, men jag tror inte att kostnadsminskningen för samhället står i proportion till vad vinsten kan vara för den enskilde tillverkaren.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr CARLSHAMRE (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Göran Karlsson har enligt min mening litet bisarra motiveringar för en del av sina och utskottets ställningstaganden. När han inte vill släppa in de handikappades organisationer i hjälpmedelsrådet, motiverar han det -- om jag uppfattade rätt, och det tror jag -- med att ledamöterna i det rådet bör vara sakkunniga. Därför bör inte gälla någon självskrivenhet för de handikappades organisationer att representeras. Finns det några människor, herr talman, som är sakkunniga i fråga om handikapp och önskvärdheten av och sättet att motverka sådana, så borde det rimligen vara de handikappade. Herr Göran Karlssons motivering borde rimligen leda fram till rakt motsatt förslag mot det han

Tisdagen den
9 maj 1972

*Hjälpmedel för
handikappade
m. m.*

har biträtt.

Sedan spårar jag en viss inkonsekvens i herr Karlssons sätt att resonera. Apoteksbolaget, säger han, bör självt — utan pekfingrar från riksdagen, uppenbarligen — bestämma om man skall ha något samarbete med den enskilda handeln. Men det centrala upphandlingsorganet, utrustningsnämnden för universitet och högskolor, skall inte bestämma på samma sätt, obundet, om man behöver eller inte behöver samarbeta med Landstingens inköpscentral. Låt vara att det inte formellt föreligger något åläggande, men jag vill se det ämbetsverk som läser ett utskottsbetänkande, där det uttryckligen står att det är naturligt att man upptar ett sådant samarbete, och som inte uppfattar en sådan fingervisning från riksdagens sida som ett åläggande, någonting som man bör efterleva. Vi får nog försöka stå på antingen det ena benet eller det andra, herr Karlsson, eller helst på båda två. — Det här var visst väldigt konstigt formulerat, herr talman. Nåja, det var herr Karlssons anförande också i detta stycke, så det kanske jämnar ut sig.

Skall vi verkligen, säger herr Karlsson, överlåta till läkaren att ensam avgöra om ett hjälpmedel, kanske i kostnadsklassen 30 000 kronor och mer, skall utlämnas eller inte? Nej, naturligtvis inte, ingen har föreslagit det. Ingen har velat tumma på den handläggning som utskottet föreslår. Det är socialstyrelsen som skall ha avgörandet. Man kan naturligtvis säga att detta avgörande inte kan träffas utan att man lägger mycket stor vikt vid läkarutlåtandet — det är dock läkaren som är sakkunnig på detta område. Men det vi har velat åstadkomma med reservationen är att under tiden som socialstyrelsen handlägger ärendet skall man också kunna passa på att utprova och modifiera hjälpmedlet. Därmed är inte någon nämnvärd kostnad riskerad, för vi vet alla att om det skulle visa sig att utprovningen utfaller negativt och man inte kan få fram ett adekvat hjälpmedel, då finns hjälpmedlet kvar och kan användas till utprovning och modifiering för någon annan patient. Det är ju inte så att det förfäres under utprovningstiden.

Herr HAMRIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Även jag finner motiveringen från herr Göran Karlsson då det gäller sammansättningen av rådet något egendomlig och något haltande, för att använda herr Carlshamres uttryck.

Om man motiverar den sammansättning som propositionen föreslår och som majoriteten i utskottet har tillstyrkt såsom bättre och effektivare, finner jag alltså detta egendomligt. Om man säger att det skall vara ett sakkunnigorgan och inte ett intresseorgan, så finner jag också det egendomligt, eftersom man då rycker undan grunden för varje försök till en demokratisering av organen i olika sammanhang. Säger man att det inte skall vara några självskrivna ledamöter, så betyder väl inte det att man inte skall kunna tänka sig ledamöter från handikapporganisationen i rådet. Och om man motiverar detta med att det är så svårt att få några representanter från de handikappade, så frågar jag mig: Var det lättare när man tillsatte den rådgivande nämnden och från 16 handikapporganisationer valde ut 7 ledamöter i den nämnden?

Nog borde väl socialministern med sitt goda handlag i det här fallet

kunna få fram en representant från de handikappade till det tänkta rådet. Jag tror att det ur många synpunkter sett, både ur sakkunnigssynpunkt och ur demokratisk synpunkt, skulle vara en betydligt mera tillfredsställande ordning än den som man tänkt sig i propositionen.

Fru MARKLUND (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Karlsson i Huskvarna befarar att jag och mina medmotionärer är ute på litet felaktiga vägar när vi går emot det här med hjälpmedelsråd. Men det har ytterst att göra med att vi i ett sådant råd har sett en risk för att vi får ännu ett fristående organ på handikappområdet, där det ju redan finns så många sådana. Och vi kan inte se det som någon förenkling och effektivisering av detta arbete, vilket ju propositionen ändå syftar till. Vi tror att det blir betydligt effektivare om socialstyrelsen inom sin ordinarie verksamhet har en grupp som handlägger de frågor det här gäller.

Beträffande bidragsreglerna för ortopediska skor m. m. anför herr Karlsson i Huskvarna att verkligt behövande även i fortsättningen skall kunna få erforderliga skor kostnadsfritt. Men detta förändrar ju inte det faktum att man med dessa nya principer frångår principen om att alla hjälpmedel skall finansieras av samhället — en enligt min mening mycket väsentlig princip. Inte heller minskar herr Karlssons argument betydelsen av vad jag sagt om de problem som uppkommer för läkare och andra som skall träffa avgörandet i de gränsfall som i sådana här sammanhang alltid måste uppstå.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Carlshamre och herr Hamrin har varit inne på frågan om handikapporganisationerna och deras eventuella representation i hjälpmedelsrådet, och herr Carlshamre sade i det sammanhanget att jag understrukt att de representanterna skulle vara sakkunniga. Ja, herr Carlshamre, min uppfattning är att det inte kan finnas några hinder i världen för socialdepartementet att ta med representanter för de handikappade i det organ som skall tillsättas. Jag betraktar det tvärtom som en naturlig sak att så sker. Men vi vill inte ha inskrivet i förslaget att det skall vara en partsrepresentation. Det är detta som har varit det väsentliga här.

Sedan sade herr Carlshamre att det är skillnad på min inställning när det gäller Apoteksbolaget och när det gäller UUH. Då vill jag förtydliga för herr Carlshamre vad utskottet menar. På s. 19 i utskottets betänkande står följande: ”— — — med hänsyn främst till att landstingen är de huvudsakliga avnämarna på området framstår det som naturligt att samarbete eftersträvas mellan UUH och LIC.” Vad finns det för något i det uttalandet, herr Carlshamre, som innebär en inkonsekvens till vad jag sade om Apoteksbolaget och de privata företagen? Ingenting hindrar Apoteksbolaget från att samarbeta med privata företag, och ingenting ålägger UUH att ha samarbete med LIC. Jag föreställer mig att det i båda fallen kommer att vara självklart att man tar kontakter och samarbetar i frågor där detta är naturligt.

När det sedan gäller ordinationen kan man ju se på utvecklingen, herr

Nr 76

Tisdagen den
9 maj 1972

*Hjälpmedel för
handikappade
m. m.*

Tisdagen den
9 maj 1972

*Hjälpmedel för
handikappade
m. m.*

Carlshamre. Då väntetiden i de allra flesta fall inte är längre än högst två månader finns det ingen anledning att ändra på de nuvarande reglerna. De är tillräckliga för att garantera att de handikappade får den behandling som de skall ha.

Slutligen vill jag säga till fru Marklund att det för närvarande inom socialstyrelsen finns ett organ som handlägger vissa hjälpmedelsfrågor, och om vi nu får ett från socialstyrelsen fristående organ som har till speciell uppgift att se till att hjälpmedelsfrågorna löses på ett vettigt sätt, så ser jag inget negativt i det. Tvärtom ser jag det som ett mycket värdefullt komplement till de övriga organ vi har på handikappområdet.

Herr CARLSHAMRE (m) kort genmäle:

Herr talman! Ingenting hindrar att Apoteksbolaget upptar samarbete med den enskilda handeln, sade herr Karlsson i Huskvarna, men det behövs inget riksdagens uttalande fördenskull. Ingenting hindrar heller att det i hjälpmedelsrådet ingår representanter för de handikappades organisationer, men det behövs inget riksdagsuttalande på den punkten. Men när det gäller utrustningsnämndens samarbete med en av tillverkarna av de produkter som man skall upphandla, då behövs det ett riksdagens uttalande för att man skall vara säker på att detta samarbete kommer till stånd. Man understryker att det är naturligt med ett sådant samarbete. Om jag tolkade herr Karlsson i Huskvarna rätt, anser han uppenbarligen också att det är naturligt att Apoteksbolaget samarbetar med den enskilda handeln samt att man ser till att man får företrädare för de handikappades organisationer i hjälpmedelsrådet. I ena fallet behövs det ett riksdagens uttalande, i andra fallet inte. Och det olyckliga är att riksdagens uttalande anses behövas på den enda av dessa tre punkter, där det verkligen är tvivelaktigt. Vad är det nämligen man här gör? Ja, man kan säga att Landstingens inköpscentral är någonting av vad statsminister Palme brukar kalla för ett public service-företag, vad vet jag? Men det är en enskild tillverkare bland andra av de produkter som utrustningsnämnden skall upphandla, och vad man gör när man särskilt understryker att det bör tas upp ett samarbete är att man direkt inbjuder till vad som med ett fult ord brukar kallas för mygel.

När det sedan gäller väntetiderna är jag medveten om att de har förkortats, men jag kan ändå inte följa herr Karlssons i Huskvarna resonemang. Väntetiderna är inte obetydliga. Och vad är det som talar emot att försöka så att säga använda samma väntetid för två syften, i stället för att lägga den ena ovanpå den andra, vilket blir fallet om utskottets majoritet får som den vill? Då kommer man först att behöva ett antal månader — fler eller färre, upp till sex eller sju — för den administrativa handläggningen och därefter i många fall ett antal månader för den praktiska utprovningen och anpassningen av de hjälpmedel det gäller.

Vad reservanterna föreslår är bara att detta skall kunna ske samtidigt, och det bör rimligen kunna ske utan nämnvärd kostnadsökning, eftersom ett eventuellt misslyckande med anpassningen inte leder till att det dyrbara hjälpmedlet förfars, utan det kan användas vid ett nytt besök för någon annan patient.

Jag har särskilt svårt att dela herr Karlssons uppfattning när han säger att eftersom det här gäller människor som i de flesta fall redan under lång tid dragits med sitt handikapp, kanske i årtal, så spelar det inte så stor roll om de får vänta ett par tre eller fem sex månader till. Jag tycker det är precis tvärtom: ju längre man tidigare har tvingats vänta, ju längre man utan hjälpmedel fått dras med sitt handikapp, desto angelägnare måste det vara att den ytterligare väntetiden förkortas så mycket som någonsin är möjligt.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill fråga herr Carlshamre: Om det gäller en människa som suttit handikappad under lång tid och det är fråga om att åt honom eller henne pröva in ett lämpligt fordon, kan det då vara avgörande om han eller hon kan få detta fordon en eller två månader förr eller senare?

Det intressanta i herr Carlshamres resonemang är mindre omsorgen om de handikappade än omsorgen om enskilda intressen. Här har herr Carlshamre stått och talat om att Apoteksbolaget måste samarbeta med enskilda företagare. Det resonemang herr Carlshamre för gäller, även om det är kamouflerat, ingenting annat än Permobilen, som herr Carlshamre vill lägga ut serietillverkning på. Det är det jag -- och den meningen tror jag delas av utskottsmajoriteten -- är mycket skeptisk till, och det är sådana skäl som gör att man tvingas att här kammararen svara herr Carlshamre i klartext när han försöker kamouflera vad det gäller. Det är inte så att utskottsmajoriteten är kallsinnig till de handikappade. Men våra erfarenheter av hur det går till på detta område gör att vi tvingas till en viss återhållsamhet så att vi inte utan vidare inför regler som kan leda till besvärigheter. Herr Carlshamre står med andra ord här och talar mera för de enskilda intressena än för de handikappades.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (c):

Herr talman! Jag tillhör i denna fråga utskottsmajoriteten, och jag vill klart deklarera att jag tycker att det är mycket tillfredsställande att detta förslag framlagts; det leder till ett förenklat bidragsförfarande -- det tycker jag är oerhört värdefullt --, till en bättre samordning och till en effektivisering. Jag skall bara ta upp ett par punkter.

Jag hade väckt en motion, där jag hävdade uppfattningen att LIC skulle kunna ha hand om upphandlingen. Jag har dock kunnat ansluta mig till utskottsmajoritetens skrivning.

Jag är mycket förvånad över herr Carlshamres resonemang på denna punkt. Han talar om att det är principiellt felaktigt att uttala sig för ett samarbete mellan LIC och utrustningsnämnden. Han gör t. o. m. gällande att utskottsmajoritetens skrivning inbjuder till mygel. Men, herr Carlshamre, Landstingsförbundet, som är huvudman för huvudmännen för denna verksamhet, har väl ändå ett ansvar. Det är helt naturligt att denna huvudman är intresserad av att vi får fram de bästa hjälpmedlen till de handikappade.

Beträffande ordinationsrätten säger herr Carlshamre att han har haft kontakt med tillverkare av hjälpmedel. Det har inte jag, men eftersom jag

Tisdagen den
9 maj 1972

*Hjälpmedel för
handikappade
m. m.*

arbetar en hel del med dessa frågor på landstingsplanet har jag låtit personalen på rehabiliteringscentralen i mitt län gå igenom utskotts-
betänkandet och ta del av utskottets synpunkter. Personalen lägger andra
synpunkter på frågan än herr Carlshamre gör. Man ser det som oerhört
värdefullt att slippa träffa avgörandet beträffande de mycket dyrbara
hjälpmedlen. Det antydde att om avgörandet helt skulle läggas i
personalens händer, skulle man känna något av en press inför valet av
hjälpmedelstyp; det förs ju ofta en diskussion om vilka hjälpmedel som är
mest lämpliga.

I reservationen 6 sägs — som herr Carlshamre utförligt har tagit upp —
att inköp bör ske av sådana kvantiteter hjälpmedel att klinisk prövning av
angivna slag kan ske på ordination av alla som har ordinationsbehörighet
och att det skulle vara lämpligt med tillverkning i längre serier. Såvitt jag
förstår måste det vara permobilen som reservanterna tänker på. De
elektriska s. k. utomhusrullstolarna är nämligen inte tillverkade speciellt
för varje särskilt fall utan de måste kompletteras i många avseenden. Jag
skulle vara intresserad av att få veta om herr Carlshamre tänker på
någonting annat än permobilen. Till socialministern vill jag säga att de
som på vårt länsplan handlägger dessa frågor anser att summan 5 000
kronor borde höjas till 8 000 å 10 000 med hänsyn till de prisstegringar
som har skett. Det är något som bör övervägas så småningom.

Med detta, herr talman, ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av kamma-
rens förhandlingar.

Fröken BERGSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag skall be att få börja med att yrka bifall till
reservationen 4 i socialutskottets betänkande nr 14. I den reservationen
hänvisas till två motioner. Den ena av dem är motionen 1515,
undertecknad av Bernt Ekinge och inig, där vi vänder oss emot
propositionens förslag att lägga en avgift på ortopediska skor och att ta
bort statsbidraget för hålfotsinlägg. Enligt propositionen räknade man
med att avskaffande av statsbidragen för hålfotsinlägg och införande av
egenavgift på 80 kronor för ortopediska skor skulle innebära en besparing
på sammanlagt 2.5 miljoner kronor. Den besparingen är säkerligen räknad
i överkant, inte minst med hänsyn till att både propositionen och
socialutskottet i sitt betänkande räknar med att reglerna skall utformas
på ett sådant sätt att det kan bli möjligheter till differentiering, där man
speciellt skall ta hänsyn till barn och även andra, som av medicinska och
sociala skäl kan vara i behov av speciellt stöd i detta sammanhang. Den
reservation som här görs gäller alltså i stort sett både ortopediska skor
och hålfotsinlägg. En sådan prövning medför givetvis också administrativa
kostnader för att bedöma i vilken mån en person skall kunna erhålla ett
par ortopediska skor utan egenavgift eller en minskad egenavgift i
förhållande till de tidigare 80 kronorna eller kunna få statsbidrag till sina
hålfotsinlägg.

Egenavgifterna på handikapphjälpmedel togs bort 1962 på grundval av
proposition nr 82 och statsutskottets utlåtande nr 109. Från upplysnings-

tjänsten har jag inhämtat en del uppgifter om de resonemang som fördes i samband med att man ändrade bestämmelserna i de här frågorna.

Tidigare hade de handikappade att erlägga en egenavgift för sina hjälpmedel. Enligt de uppgifter jag fått uppgick egenavgiften under åren 1955–1962 till en fjärdedel av den totalkostnad som hjälpmedlet betingade. Man hade då en karensavgift på 3 kronor. Då nöjde man sig alltså med att begära en fjärdedel av totalkostnaden för handikapphjälpmedlen, medan man nu är beredd att gå ända upp till 80 kronor i egenavgift för ortopediska skor. I det sammanhanget menade man tidigare att den enskildes andel av dessa kostnader ofta blev betungande. En del landsting gav också särskilda fyllnadsbidrag för att underlätta för de handikappade som behövde hjälpmedel att skaffa sig sådana. Det var emellertid inte alla landsting som gjorde detta, och fyllnadsbidragen varierade i olika landsting som lämnade sådana.

Till underlag för propositionen förelåg en departementspromemoria. I den föreslogs ett karensbelopp på 10 kronor vid nyanskaffning av handikapphjälpmedel, men departementschefen avvisade detta förslag, bl. a. med den motiveringen att det kunde bli betungande för handikappade som behövde flera olika typer av hjälpmedel. Det är väl också rätt klart att det finns en del personer som har behov av olika typer av hjälpmedel samtidigt. Jag vill ytterligare understryka att det den gången – år 1962 – var fråga om 10 kronor i egenavgift, som man menade kunde vara betungande för de handikappade. Nu tycker man att 80 kronor kan vara en lämplig egenavgift.

Vi har i vår motion 1515 bl. a. sagt att vi anser att detta område inte är ett sådant område som man bör ge sig in på när man vill vidta besparingsåtgärder. Vi anser att det är mycket tveksamt, framför allt därför att det rör sig om människor som redan tidigare ofta har svag ekonomi på grund av sitt handikapp. Dessutom behöver de köpa nya skor oftare än andra människor, eftersom de för det mesta har en starkare förslitning av sina skor än vad de människor har som saknar handikapp av denna typ.

De hälftötsinlägg som man nu kan få statsbidrag till är hälftötsinlägg av speciell typ. I den författning som finns om detta heter det att det skall vara hälftötsinlägg av Langes typ, för vilka ordinationsrätt tillkommer läkare vid lasarettsklinik för ortopedi. Det innebär att statsbidrag inte har utgått för vilka hälftötsinlägg som helst. Det är alltså fråga om hälftötsinlägg som verkligen har betydelse för den som använder dem, och vi menar att det inte är riktigt att ta bort statsbidragen för dem.

Sedan skulle jag gärna något vilja beröra remissinstansernas syn på den här frågan. Jag kan inte hjälpa att jag anser att remissutlåtandena har redovisats mycket slentrianmässigt i propositionen, och åtminstone i en del fall kommer inte de direkta uttalandena fram i propositionen. Jag har fått en sammanfattning av remissutlåtandena på detta avsnitt. Sammanfattningen är gjord inom socialdepartementet, och jag har ingen anledning att betvivla att det som står där är riktigt. Om man bläddrar igenom den finner man att betydligt fler landsting har uttalat sig negativt till de åtgärder som föreslås i propositionen än som redovisas i densamma. Vissa remissyttranden är vidare redovisade på ett sådant sätt

Nr 76

Tisdagen den
9 maj 1972

*Hjälpmedel för
handikappade
m. m.*

att man inte riktigt vet hur de skall tolkas. På s. 31 i propositionen 24 år 1972 redovisas t. ex. socialstyrelsens yttrande, och det heter där:

”Socialstyrelsen framhåller att tillverkning och anpassning av ortopediska skor måste ske noggrant, vilket – särskilt för barn och ungdom med växande fötter – innebär att utbyte eller förändringar måste ske relativt ofta.”

Litet längre fram i propositionen återkommer man till socialstyrelsens remissyttrande och det heter:

”Socialstyrelsen anför att den enda lösningen för personer med deformerade fötter oftast är ortopediska skor eller speciella hålfotsinlägg. Sådana inlägg, som ordineras av ortopedläkare i vissa angivna fall och tillverkas på ortopedisk verkstad, bör enligt styrelsen även i fortsättningen vara statsbidragsberättigade.”

Enligt den sammanfattning jag har fått, som alltså är gjord på socialdepartementet, har socialstyrelsen direkt anfört:

”Styrelsen avstyrker alltså förslaget att statsbidrag till hålfotsinlägg helt avskaffas och anser att statsbidrag fortfarande skall utgå till hålfotsinlägg av Langes typ till personer, som av ovan angivna och liknande medicinska skäl för sina fotbesvär behöver dem.” – Detta var alltså ett direkt citat ur sammanfattningen.

När det gäller egenavgiften på ortopediska skor heter det:

”Ett uttagande av en egenavgift på 80 kronor per par skor innebär då en merutgift för de handikappade i förhållande till andra. – – – Med hänsyn till det anförda anser sig styrelsen inte kunna tillstyrka arbetsgruppens förslag.”

Jag vill bara hänvisa till ytterligare ett remissyttrande, men jag läser inte vad som skrivits i propositionen. Jag avser yttrandet från statens handikappinstitut. Det har sagts tidigare i debatten att handikappinstitutet ser de föreslagna åtgärderna som ett avsteg från principen om fullt statsbidrag till hjälpmedel.

Handikappinstitutet säger enligt sammanfattningen: ”Handikappinstitutet avstyrker att hålfotsinlägg av Langes typ avföres från statsbidragsgivningen.” Efter att ha resonerat litet om detta, säger handikappinstitutet om ortopediska skor: ”Förslaget om en egenavgift på 80 kr. för ortopediska skor anses utgöra ett avsteg från principen om fullt statsbidrag till hjälpmedel. – – – Institutet avstyrker därför den föreslagna egenavgiften på 80 kr. för ortopediska skor.”

Jag menar, herr talman, att dels förarbetet till det tidigare införandet av fria hjälpmedel, dels de synpunkter som framkommit i motionerna, dels de citerade remissyttrandena är tillräckliga skäl för att avvisa propositionens förslag i detta stycke, och jag ber än en gång att få yrka bifall till reservation nr 4.

I detta anförande instämde herr Ekinge (fp).

Herr HEDIN (m):

Herr talman! Jag har burit fram motion 1519 tillsammans med kamrater från samtliga fem partier här i kammaren. Den berör de särskilt

kostsamma hjälpmedlen, dvs. de som kostar mer än 5 000 kronor. Förslagen i motionen har följts upp i reservation nr 6. Jag måste beklaga att inte utskottet i sin helhet har följt motionens förslag.

Bakgrunden till yrkandet i motionen och i reservation nr 6, som herr Carlshamre tidigare har redogjort för, är omsorgen om de handikappade och särskilt de svårast handikappade och självfallet inte – som utskottets ärade ordförande sade i replik till herr Carlshamre – någon sorts omsorg om enskilda företag, t. ex. Permobilstiftelsen.

Samhället bör på allt sätt medverka till att de som har ett allvarligt handikapp får tillgång till hjälpmedel, som möjliggör för dem att leva ett så normalt liv som över huvud taget är möjligt. Det är naturligtvis angeläget att de får disponera sådana hjälpmedel så snart som möjligt. Självklart måste det förekomma en viss utredning och även prövning, innan man kan bestämma sig för att hjälpmedlet är lämpligt, men alla tänkbara åtgärder bör vidtas för att förkorta den tiden.

Om man följer ett ärende från början, finner man att det först tar 2 à 3 månader i väntetid och utredning hos läkaren. Där medverkar ju inte bara läkaren själv utan också kuratorer och sjukgymnaster t. ex. Sedan går ärendet till socialstyrelsen. Där tar det ett antal månader, en eller flera. I vissa ärenden dröjer det åtskilliga månader, innan socialstyrelsen avgjort frågan. Därefter går ärendet till Kungl. Maj:t, där det tar några veckor. Efter det är det ändå inte färdigt, utan man skall också rekvirera hjälpmedlet. När det är fråga om dyrbara hjälpmedel kan det vara tillbehör som måste tillverkas, och man måste noga pröva att patienten klarar av hjälpmedlet. Det kan alltså ta avsevärd tid. Sammanlagt tar det många månader, innan patienten får sitt efterlängttade hjälpmedel.

Vad gäller prövningen hos Kungl. Maj:t föreslog redan 1970 den arbetsgrupp inom socialdepartementet, den s. k. hjälpmedelsgruppen, som tidigare återopats här, att man skulle ta bort den överprövningen i individuella fall. Det föreslås också i motionen och reservationen, och jag tycker att det finns all anledning att nu följa det råd som hjälpmedelsgruppen gav.

Statistik för handläggningen i socialstyrelsen har tagits upp i utskottet. Jag vill påpeka att i alla de ärenden, 335 under år 1971, som anges där, gäller huvuddelen relativt enkla hjälpmedel – inte de dyrbaraste. De är ett fåtal bland dessa.

Statistiken är också i viss mån ofullständig. Man har inte berört ärenden från 1970 som avgjordes först under 1971 eller som kanske till äventyrs ännu inte har avgjorts.

Enligt den statistik som är förebragt är det ändå 32 ärenden under år 1971 som har tagit mer än tre månader, och utskottets ordförande menar att det är väldigt litet. Jag tycker inte det, i synnerhet om man lägger till de 53 ärenden som har lämnats kvar till år 1972. Av dessa har 35 avgjorts under första kvartalet. Alltså är det 18 av dessa ärenden som har tagit minst tre månader. Sammanlagt blir det för 1971 och första kvartalet 1972 50 ärenden som har tagit mer än tre månader i socialstyrelsen. Om man lägger till behandlingstiden hos Kungl. Maj:t, blir det ungefär fyra månader och däröver. Det är sannolikt att de här 50 ärendena gäller just de svårast handikappade.

Nr 76

Tisdagen den
9 maj 1972

*Hjälpmedel för
handikappade
m. m.*

Tisdagen den
9 maj 1972

*Hjälpmedel för
handikappade
m. m.*

De siffror som anförts i motionen gäller Permobil S, inte därför att motionärerna är speciellt intresserade av Permobil utan därför att den är den enda särskilt dyrbara rullstolen för gravt handikappade som finns på marknaden i dag såvitt jag kan förstå. Enklare hjälpmedel finns också från andra företag men alltså inte av samma karaktär som Permobil S. Detta hjälpmedel kostar över 30 000 kronor.

Handläggningstiden för denna rullstol har i socialstyrelsen varit i medeltal 11,9 veckor, alltså ungefär tre månader, hos Kungl. Maj:t 3,8 veckor och för rekvisition 2,2 veckor, dvs. sammanlagt ungefär 18 veckor eller 4,5 månader. Det är glädjande nog en förkortning. Om man jämför med år 1969 var motsvarande tid då ungefär sju månader. Därtill kommer alltså leveranstiden inklusive den speciella utprovningen som är mellan två och tio veckor och i medeltal 6,7 veckor.

Det finns dessutom vissa ärenden som blir liggande mycket länge. Enligt uppgifter som jag har fått i dag finns ett ärende kvar från den 6 februari 1970. Det gäller en kvinna i Hudiksvall, som alltså ännu inte har fått sin ansökan avgjord efter mer än två år.

Ett annat ärende från den 17 juni 1970 gäller inte mindre än tre pojkar, som Eugeniahemmet har undersökt och begärt hjälpmedel för. Ett ärende från den 19 januari 1971 gäller en man i Malmö vars ansökan ännu icke är avgjord. Det kan i dessa fall föreligga speciella skäl, men i varje fall är det mycket lång tid.

Mot denna bakgrund tycker jag att förslaget i motionen som kanske kan sägas vara radikalt framför allt är mycket praktiskt. Man skulle alltså ge möjlighet för läkare att kliniskt pröva dessa hjälpmedel under den tid som ärendet vandrar vidare i socialstyrelsen och eventuellt hos Kungl. Maj:t, om man inte tar bort den prövningen, vilket jag tycker man bör göra.

Det är många skäl som talar för förslaget. Läkaren är ju ändå den som har direkt kontakt med patienten och som verkligen känner honom och hans behov. Det gäller ingalunda bara en medicinsk prövning utan också en social, eftersom läkaren vid sin utredning tar hjälp av t. ex. kuratorer.

Oberoende av hur lång tid utredningen i socialstyrelsen tar, är det ofrånkomligt med en individuell prövning. Erfarenheten har visat att man i vissa fall har fått bakslag. När man fått tillstånd från socialstyrelsen och sedan prövat hjälpmedlet hos den handikappade har man fått ta tillbaka hjälpmedlet därför att patienten av olika skäl inte kunnat sköta det. Det har också hänt att man har fått avslag i en första omgång och försökt en gång till, och då har bidrag beviljats.

Jag vill också påpeka -- vilket kanske sagts förut i debatten -- att den handikappade inte äger hjälpmedlet. Det är bara en dispositionsrätt han har. Skulle det gå så som jag relaterade här, att vederbörande inte kan sköta det, går det tillbaka och kan utnyttjas av någon annan.

Jag tycker alltså att det förslag som här är lagt i högsta grad innebär en praktisk åtgärd. Det kommer sannolikt också att medföra ett högst avsevärt förbilligande av hjälpmedlet, vilket herr Carlshamre har utvecklat mycket noga förut. Det behöver jag inte gå in på ytterligare. Men framför allt är det humanitära skäl som talar för det här. Det är de absolut svårast handikappade som i första hand skulle kunna få en välbehövlig ganska

kraftig förkortning av tiden tills de får sitt hjälpmedel.

Jag vill slutligen liksom herr Carlshamre reagera kraftigt emot vad utskottets ordförande tidigare sade, nämligen att för dem som har varit handikappade under lång tid spelar det inte så stor roll om de får vänta två tre eller flera månader längre än vad de skulle behöva göra med en annan handläggning av ärendena. Jag tycker att det är just för dem som det är anledning att vidta åtgärder för att så långt möjligt förkorta tiden. Jag vill för utskottets ordförande framhålla att det kan bli för sent för vederbörande svårt handikappade.

Jag yrkar bifall till reservationen 6.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har, herr Hedin, aldrig sagt att väntetiden inte spelar någon roll för de handikappade. Jag har sagt att det inte har någon avgörande betydelse om man skulle få vänta en eller annan månad längre. Det är en väsentlig skillnad. Jag anser att de tekniska och ortopediska hjälpmedlen spelar en oerhört stor roll för de handikappade, men när de får beslutet skall det vara underbyggt. Det är det som är grunden för hela vårt resonemang i utskottet.

Herr Hedin säger att egentligen var det inte permobilerna som avsågs. Men, herr Hedin, permobilerna är ju det enda som resonemanget kretsar omkring. Det är ju det som gör att vi är väldigt tveksamma. Vi vill inte delegera handläggningen av de här ärendena. Vi vill inte överlåta till enskilda läkare att i stort sett ensamma bestämma när det gäller fordon som kostar lika mycket som två bilar, utan här måste beslut fattas centralt. Då menar jag att en eller annan månads förlängning av väntetiden inte kan ha avgörande betydelse. Herr Hedin har visserligen redovisat tre fyra ärenden med något längre väntetid, men det gäller naturligtvis fall som varit oerhört komplicerade där den beslutande myndigheten är väldigt tveksam till om vederbörande skall ha fordonet eller inte. Det är alltså de skälen som är direkt avgörande.

När jag hört herr Carlshamre tidigare och herr Hedin nu så tycker jag det är paradoxalt att det parti, alltså det moderata, som har gått emot nästan allt när det gäller samhällsutvecklingen och den offentliga sektorn, nu säger att de måste se till att de handikappade får det här verkliga stödet. Herr Hedin, de propåer som herr Hedin framfört skulle ha varit mycket mer trovärdiga, om ni i andra sammanhang hade velat ge samhället de resurser som det behöver både när det gäller handikapphjälpmedel och när det gäller annan verksamhet.

Slutligen ett ord till fröken Bergström. Det var ett ambitiöst tal. Det var många citat ur remissyttranden. Men det förslag som föreligger från socialdepartementet är ändå av det slaget att det bör bifallas.

Herr HEDIN (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror nog att herr ordföranden i utskottet överdriver i både det ena och det andra avseendet, t. ex. när han säger att vi skulle ha gått emot allt när det gäller samhällsutveckling. Vi har väl i allra högsta grad varit medverkande till den utveckling som har skett i olika avseenden. Vi har lagt enligt min mening betydligt klokare förslag i olika

Nr 76

Tisdagen den
9 maj 1972

*Hjälpmedel för
handikappade
m. m.*

Tisdagen den
9 maj 1972

*Hjälpmedel för
handikappade
m. m.*

sammanhang. Men vi skall väl inte närmare gå in på en sådan diskussion här.

Jag tror för min del att det är av avgörande betydelse för de verkligt svårt handikappade att de så snart som möjligt får den hjälp som de behöver. Det skulle de få med den ordning som vi har föreslagit i motionen och i reservationen.

Jag tycker att herr Karlsson i Huskvarna väldigt lite litar på de verkligt sakkunniga i detta sammanhang. Det måste väl ändå i första hand vara de läkare som har den direkta kontakten med vederbörande som kan bedöma deras behov. Socialstyrelsen har inte möjlighet att skaffa sig den ingående kännedom om det enskilda fallet som krävs för att avgöra vad som är lämpligt för vederbörande. Men det har just läkaren med hjälp av kuratorer, sjukgymnaster och andra specialister som står till hans förfogande. Som jag nämnde förut behöver den enskilde under alla förhållanden en prövotid med det speciella hjälpmedlet. Även efter en mycket lång utredning i socialstyrelsen har det i vissa fall visat sig att den handikappade inte kunnat använda hjälpmedlet. Till vilken nytta har då denna utredning varit?

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationen 6.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag litar i hög grad på läkarna, herr Hedin, och jag litar också på deras medhjälpare, kuratorer osv. Det är emellertid angeläget att den slutliga bedömningen blir enhetlig, och därför bör den ske centralt. Det är enhetligheten som är det angelägna, och en sådan kan man inte åstadkomma med herr Hedins förslag. Propositionens förslag är den enda möjliga vägen i detta sammanhang.

Herr HEDIN (m) kort genmäle:

Herr talman! Ärendet går ju under alla förhållanden vidare och kommer alltså att prövas också i högre instans, dvs. i socialstyrelsen och under nuvarande förhållanden också hos Kungl. Maj:t. Det enda vi begär är att läkaren under tiden skall ha möjlighet att kliniskt pröva vederbörande hjälpmedel.

Herr GERNANDT (c):

Herr talman! Jag har väckt två motioner angående hjälpmedel till psoriasissjuka och astmasjuka. Jag skulle i och för sig kunna vara nöjd med det betänkande som utskottet har avgivit, då det där förutsättes att hjälpmedelsgruppen ingående skall pröva huruvida de i motionen angivna hjälpmedlen bör föras upp på hjälpmedelsförteckningen. Det kan väl, om man är optimistisk, synas vara positivt för strävandena att få dessa hjälpmedel klassade som sådana, men om man inte är säker på det och om man ömmar mycket för de psoriasissjuka och de astmasjuka, vill man gärna försöka hjälpa ärendet ytterligare ett litet stycke framåt genom att säga några ord i frågan. Jag har nämligen föreslagit en speciell tillverkningsform för dessa hjälpmedel. Jag skall, även om det ligger något vid sidan av ämnet, be att få helt kort redogöra för mitt förslag.

Jag vill dock först för dem som inte har tänkt sig in i dessa människors

situation säga några ord om de astmasjukas och psoriasissjukas besvär när de är ute på sina arbetsplatser. De räknas ju av någon orsak ännu inte riktigt till de handikappade. Efter att ha sett några astmasjuka på arbetsplatser och förstått hur gärna de vill arbeta och fungera såsom fullt friska människor inser man behovet av att de åtminstone i bostaden på nätterna och under vilotiden skall kunna sova ut ordentligt, ostörda av de ämnen som orsakar deras störningar. Att man på arbetsplatserna inte alltid kan hjälpa dem är en annan fråga. Man bör alltså göra allt vad som kan göras för att hjälpa dem att få en bra miljö, åtminstone i bostaden.

Läkare rekommenderar ofta de astmasjuka att flytta till ett för deras hälsotillstånd gynnsammare område. Flyttningen kostar emellertid pengar, och den nya bostaden kostar vanligen mer än den gamla. Det ställs inte några medel till förfogande för detta ändamål. Det skulle emellertid vara möjligt för de astmasjuka att bo kvar i sina bostäder om de fick hjälpmedel för detta ändamål, och vad som kan rekommenderas i sådana fall är luftfilter och luftfuktningsanordningar. Sådana apparater finns ju ute i marknaden, men för det första är de inte speciellt utformade för astmasjuka och för det andra är huvudsyftet med tillhandahållandet av sådana apparater vanligen att tillverkaren skall tjäna pengar på dem. Det är i och för sig inget ont i det, men om man kunde skaffa fram apparater som dels är direkt konstruerade för astmasjuka, dels tillverkas under sådana former att man inte ovillkorligen skall ha så stor förtjänst som möjligt på dem, borde detta underlätta situationen för de astmasjuka.

En parallell till detta är de psoriasissjukas behov av kvartsljusstrålning från kvartslampor.

Den missbildning av huden som de psoriasissjuka är utsatta för gör samvaron med andra människor – både i hemmet och utanför – till en väldigt besvärande psykisk prövning. Som vi vet får de läkarbehandling i form av kvartslampsstrålning och tjärbad, och de får resor till utlandet där de kan låta sig solbestrålas. Behandlingarna på hemmaplan, som de måste genomgå ganska ofta, sker vanligen på bestrålningskliniker på sjukhus, och det betyder att de sjuka skall passa tider och klara av behandlingarna mellan de ordinarie arbetstiderna. De som bor på landsbygden har dessutom långa resvägar för att komma till bestrålningscentralerna. Det förefaller då naturligt att dessa människor bör ha en kraftig solljuslampa i hemmet och kan ta bestrålningen när de vill, men dessa lampor är förhållandevis dyra. De sjuka har vanligen inte råd att skaffa sådana lampor, som inte är bidragsberättigade.

Emellertid är luftfilter- och luftfuktningsaggregat och solstrålningslampor inga märkvärdiga saker att tillverka. Vanligen är det i huvudsak fråga om plåtdetaljer. Aggregaten kan innehålla en elmotor, och i kvartslampans fall måste kvartsröret importeras, men i övrigt är det ganska enkla detaljer. Jag anser därför att det i dessa tider, då det finns nedläggningshotade industrier som behöver arbete, vore det ganska naturligt att man anförtrodde tillverkningen av sådana här speciella hjälpmedel till företag som därigenom kunde få hjälp att fortleva. Man kan också utnyttja arbetsvårdsverkstäder, som jag vet ofta behöver tillskottsarbeten, eller låta något av de statsägda företagen få hand om

Nr 76

Tisdagen den
9 maj 1972

*Hjälpmedel för
handikappade
m. m.*

Tisdagen den
9 maj 1972

*Hjälpmedel för
handikappade
m. m.*

tillverkningen. Jag höll på att säga att det finns sämre tillverkningsobjekt inom den statliga företagsamheten än hjälpmedel för handikappade, t. ex. högtalarlådor och hifi-anläggningar. Det är i och för sig inget ont i dessa produkter, men kan statens företag göra sådana borde de också kunna göra nyttiga apparater för att hjälpa handikappade människor.

Ganska snabbt skulle det kunna konstrueras speciella filteraggregat för montering i fönster i astmasjukas lägenheter eller för montering i vägg för mera permanent bruk i astmasjukas egna villor. Likaså kunde det lätt konstrueras robusta sollampor med lämpliga effekter för de psoriasis-sjuka. Sådana tillverkningsprojekt borde finnas i beredskap för att lämnas ut till företag som kan tänkas vilja framställa produkterna till en kostnad som möjliggör för företagen att fortleva. Man behöver inte räkna med stora förtjänster. Andra företag som framställer sådana här apparater tillverkar dem vid sidan om övrig produktion och i små serier, men här skulle man lägga upp stora serier som kan ge låga priser. Baktanken i det hela är att man så att säga slår två flugor i en smäll. Man hjälper företag att överleva genom att ge dem tillverkning av produkter som är angelägna för sjuka människors välfärd, i stället för att företagen så småningom kanske går över styr och man får betala ut arbetslöshetsunderstöd till dem som blir utan arbete.

Herr talman! Jag har inte något yrkande, men jag ville försöka att med några ord ge till känna dessa tankegångar. Kan apoteksväsendet drivas i statens regi, så bör nyttigheter för sjuka människor kunna tillverkas i samma regi.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag vill först tacka socialministern för proposition nr 24, som är ett komplement till den rad av förslag som vi har fått låt oss säga de senaste tio åren till åtgärder som skall göra de handikappade jämställda med andra. Jag anser den dessutom vara ytterst viktig för hela vår hälsovård och sjukvård. När jag tar till orda här för att framföra åsikter på ett par punkter, gör jag det alltså inte därför att jag skulle fränkänna socialministern god vilja och gott förstånd i de nu framlagda förslagen.

Den första punkten gäller distributionen av vissa hjälpmedel och förbrukningsmateriel. Den skall nu ske genom apoteken. Socialministern vet att Svenska diabetesförbundet har fört ett resonemang om att man skulle kunna låta distributionen ske genom vissa föreningar eller genom förbundet, men jag förstår att man har bestämt sig för apoteken, och jag accepterar det helt. Jag kan förstå, att det åtminstone utifrån ser litet säkrare ut än att överlämna uppgiften åt organisationer. Det finns föreningar som har skött distributionen genom en egen uppbyggd organisation och kommer att sköta den ända till den 1 januari nästa år. Jag förutsätter att avvecklingen av deras verksamhet får ske utan direkta förluster för föreningarna. Även om herr Karlsson i Huskvarna säger, att det blir Apoteksbolagets sak, uppfattar jag det inte så. Jag tror, att det av statsrådet uppfattas som en förpliktelse för Kungl. Maj:t att känna ett visst ansvar för avvecklingen av den distribution som nu har skett bl. a. genom handikapporganisationerna. Jag vill alltså att det skall sägas något

mildare ord om avvecklingen än utskottets ordförande levererade.

Den andra frågan gäller permobilen, som behandlas i motionen 1519, där jag är medmotionär. Herr Karlsson har dundrat så hårt, att man känner sig närmast som en förbrytare eller som om han skulle ställa kabinetsfråga, om det kommer fram andra synpunkter än majoritetens. Vi har i många handikappfrågor vält Kungl. Maj:ts förslag eller förbättrat dem, utan att det skett någon stor revolution, och jag tror, att regeringen t. o. m. har varit nöjd med en del beslut, som på det sättet har fattats av riksdagen. *Något* får man väl fortfarande ha rätt att anse om de här förslagen, stödd på egen erfarenhet.

Det är tacksamt att notera, att väntetiderna för permobilen har minskat — det är en stor vinst. Motionärerna vill ju inte överlämna ordinationsrätten helt till läkarna, men de vill göra det möjligt för läkarna att sätta i gång med försök innan ännu handläggningen av ärendena har avslutats i det centrala organet.

Herr Karlsson har sagt, att medicinska och sociala skäl måste väga tyngst, när man bestämmer om en patient skall ha en rullstol av detta dyra slag. Just därför vill inte herr Karlsson överlämna avgörandet till läkaren, den som skött behandlingen och känner patienten. Men kan säkerheten för att avgörandet blir riktigt bli större, om man väntar med att sätta i gång behandlingen och överlämnar avgörandet till ett centralt organ, som absolut icke har lika stora möjligheter att bedöma vilka medicinska och sociala skäl det finns för att föreskriva just denna dyra rullstol.

Det är naturligtvis ekonomiska intressen som herr Karlsson bevakar, och det är fullt *just*, man är rädd för att kostnaderna kommer att bli stora för rullstolar som kanske inte används.

Jag menar nog att socialstyrelsen med ännu större säkerhet bör kunna avgöra sådana ärenden, om försöket med en sådan rullstol redan har satt in om man vet om patienten kan ha den. Jag tror inte att kostnaderna kommer att öka, för jag förutsätter att de som verkligen behöver en rullstol också får den — den möjligheten finns redan.

Jag har hört somliga säga, att där står rullstolar i farstun som inte kan användas — dyrbara rullstolar, inköpta för en viss patient som i sin överdrivna optimism trodde, att den skulle vara bra att ha. Det står redan sådana, och misstagen blir inte fler om man bättre prövar frågan innan den avgörs. Just detta talar för att läkaren skall få lov att ordinera en rullstol på försök om han anser det lämpligt. Passar sedan inte rullstolen har ingen något större intresse av att ha den kvar. Den är ju, som här har sagts, ingen personlig egendom för patienten utan den kan användas av någon annan. En sådan stol är inte så individuellt byggd; den är i sin grundkonstruktion lika för alla, även om man sedan får ha olika tillsatser för olika patienter. Även om man har provat ut en sådan stol för en viss patient, och det sedan visar sig, att han inte kan använda den, blir förlusten ändå inte så stor. Värre bakslag råkar samhället ut för och får tåla.

Jag kan inte se annat än att fördelar måste vinnas för patienten, och det är ju det viktigaste. Om jag hade en anhörig som behövde en sådan stol skulle jag satsa de pengarna för att få den bums. Jag skulle inte anse

Nr 76

Tisdagen den
9 maj 1972

*Hjälpmedel för
handikappade
m. m.*

Tisdagen den
9 maj 1972

*Hjälpmedel för
handikappade
m. m.*

det vara till fördel för patienten att vänta ett halvår medan centrala myndigheter övervägde frågan och dömde för eller emot. Vill en enskild göra detta av omsorg om en sjuk närstående måste det ju vara lika riktigt och viktigt att det allmänna använder den metoden. Det är inget stort ekonomiskt äventyr, och det ligger helt i linje med den service man har avsett att ge dessa svårt och ofta under lång tid, kanske för all framtid, handikappade människor. En sådan stol är en hjälp för dem att komma utomhus och klara terrängen bättre än annars.

Med detta yrkar jag faktiskt bifall till reservationen 6, även med risk att bli bedömd som en svår reaktionär, herr Karlsson i Huskvarna.

Herr CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Med den finhet i sättet som är karakteristisk för socialutskottets ordförande, herr Karlsson i Huskvarna, passade han på när han hade sista ordet i ett replikskifte och alltså inte riskerade att bli i varje fall omedelbart åthutad att kasta ur sig obestyrkta och delvis äreröriga beskyllningar mot människor som råkar företräda en annan uppfattning än han. Han försökte göra gällande att bl. a. jag -- och därmed, men det kanske var ett olycksfall i arbetet, också fru Eriksson i Stockholm, herr Karlssons partivän -- företräder skumma enskilda kommersiella intressen och alls inte är ute för att något förbättra tillvaron för de svårt handikappade. Låt mig därför, herr talman, en gång till sammanfatta den argumentation som jag har funnit avgörande när jag har deltagit i avgivandet av de tre reservationer det närmast gäller.

I fråga om det av utskottet förutsatta naturliga samarbetet mellan utrustningsnämnden för universitet och högskolor och Landstingens inköpscentral gäller alltså bara att vi enligt min mening här som överallt annars bör upprätthålla principen att en myndighet som har att svara för offentlig upphandling icke bör ha särskilda förbindelser, särskilda kontakter med ett av de företag från vilka man köper. Det är inte någon ny eller ovanlig princip som vi därmed försöker vakt om, utan det är precis vad vi alltid gör. Och det kan, som jag ser det, inte göra någon skillnad om den tillverkare, den konkurrent i branschen, med vilken man skulle ha de särskilda kontakterna, händelsevis råkar ägas av Landstingsförbundet. Det är likafullt en av flera tillverkare, och utskottet förutsätter att det skall upptas några inte närmare preciserade särskilda förbindelser mellan upphandlingsorganet och denne leverantör. Det behövs inte någon särskild omsorg om någon sorts enskilda kommersiella intressen för att vilja upprätthålla denna alldeles vanliga princip i det offentliga upphandlingsväsendet.

När det gäller distributionen av förbrukningsartiklar och apotekens förutsatta befattning med den i fortsättningen är det precis samma sak. Jag har framfört motiven för att man kanske även där skulle förutsätta som naturligt, herr Karlsson i Huskvarna, att Apoteksbolaget samarbetar med de distributionsföretag som redan finns. Skälen som jag angav tidigare var i huvudsak två: det ena att undvika övergångssvårigheter under tiden fram till den dag då apoteken är färdiga att överta verksamheten, det andra att inte i onödan glesa ut ett distributionsnät, som är glest nog ändå, och göra att patienter som behöver de här

hjälpmedlen får längre vägar och större besvär att skaffa dem. Det behövs inga fler argument än så, herr Karlsson, det behövs inte något särskilt hänsynstagande till några enskilda kommersiella intressen.

Man kan lägga till fler, liknande argument om man så vill. De här förbrukningsvarorna är ju inte de enda varor som säljs över disk i de butiker det gäller. Man säljer andra ting också, som icke skall överföras till apoteken – närmast hjälpmedel för rörelsehindrade av olika slag. Och det är tvelaktigt, åtminstone i vissa fall, om det blir möjligt att fortsätta den verksamheten om man berövar företagen den del av omsättningen som avser förbrukningsartiklarna. Det krävs inte någon särskild ömsinhet i fråga om dessa företags lönsamhet och intressen för att tycka att det är synd att på det viset begränsa möjligheterna för handikappade att på ett enkelt sätt komma över de hjälpmedel de behöver. Det är fortfarande bara hänsyn till de hjälpbehövande som dikterar reservanternas sätt att skriva.

Slutligen gäller det de här dyra hjälpmedlen för rörelsehindrade – komplicerade rullstolar som fru Eriksson i Stockholm kallar dem, fordon som herr Göran Karlsson kallar dem. Vi vet vad det handlar om. Det är alltså rörelsehjälpmedel för dem som inte kan röra sig själva, i vissa fall mycket dyra; här har nämnts siffror på 30 000 kronor eller mer.

Jag fick en direkt fråga: Är det bara permobilen det handlar om? Ja, såvitt jag vet är det bara, eller i huvudsak, det märket som finns på den svenska marknaden. Det är självklart inte det enda som finns i världen. Visserligen anses det väl att Sverige på det här området har varit ganska långt framme när det gäller utvecklingen av hjälpmedel av olika slag, men vi är väl medvetna om att inte minst krigshärjade länder har mycket stor erfarenhet av att försöka hjälpa handikappade till ett rörligt liv, så visst finns det andra produkter på världsmarknaden. Men vi lär inte komma att få se dem på den svenska marknaden så länge man i stort sett handlar med en pjäs i sänder. Det skulle om man så vill - detta säger jag både till utskottets ordförande och till dess vice ordförande -- möjligen kunna bli en följd av en rationellare upphandling som möjliggör tillverkning och saluförande av litet större serier att vi rent av får en konkurrens på det här området, och därom vore i så fall ingenting ont att säga. Jag har ingenting gemensamt med Permobilstiftelsen, jag har ingenting gemensamt med SAAB-Scania, som är den andra huvudtillverkaren, men utan att veta någonting om det är jag tämligen övertygad om att det måste vara en mycket marginell tillverkning för jätteföretaget SAAB-Scania som knappast i första hand har upptagits av lönsamhetsskäl. Det förefaller, herr Karlsson i Huskvarna, som om t. o. m. ett enskilt storföretag kanske kan ha vissa sociala motiv för sitt agerande i en del fall. Jag skulle nästan tro att det måste förhålla sig på det sättet i det här fallet. Någon särskilt stor och lönsam produktion lär det inte kunna vara att tillverka grundstommar till Permobil.

Men därmed må vara hur som helst. Huvudsaken är fortfarande – det gäller för mig, för herr Hedin, för fru Eriksson i Stockholm och för alla andra som har ställt sig bakom det här förslaget om en mera praktisk anordning -- att förkorta väntetiderna och göra det lättare för dem som verkligen behöver de komplicerade hjälpmedlen.

Tisdagen den
9 maj 1972

*Hjälpmedel för
handikappade
m. m.*

Jag vill, för att ingen tvekan skall råda, understryka ytterligare vad som är sagt. Det är icke fråga om att överföra beslutanderätten från socialstyrelsen och Kungl. Maj:t ned till de ordinerande läkarna eller annan personal. Ingen har föreslagit det. Herr Gustavsson i Alvesta säger att den personal hemma i hans eget landstingsområde som sysslar med de här tingen har sagt sig vara glad att slippa ta det slutliga ansvaret för tilldelning av så här komplicerade och dyrbara hjälpmedel. Ingen har föreslagit att de skall behöva ta det ansvaret. Vad reservanterna föreslår är att de skall bära exakt samma ansvar som enligt majoritetens uppfattning och icke ett dugg mer. Det enda vi föreslår därutöver är alltså att under tiden som ärendet dras genom kvarnarna - och det är ju flera kvarnar, det är det lokala med läkare, sjukgymnaster, kuratorer och allt, det är socialstyrelsen och det är Kungl. Maj:t - skall man i praktiskt kliniskt bruk kunna börja utprovningen av det hjälpmedel det gäller.

Detta är verkligen inte någonting revolutionerande, och det är förvisso inte någon åtgärd som skulle innebära ett särskilt märkvärdigt stöd för några privata kommersiella intressen. Det är en åtgärd för att med några månader, i de svåra fallen kanske ett halvår eller mer, förkorta en väntetid som, även om den har blivit kortare, förvisso känns lång nog för den vilkens dagar var för sig är väldigt långa och som väntar på en förlossning ur stillasittandet. Det är bara detta det handlar om. Det är en rent praktiskt åtgärd, och man behöver inte, herr Karlsson i Huskvarna, ta till några bröstitoner eller några långsökta ideologiska historiskt-politiska resonemang för att avvisa den. Kan vi, sannolikt utan kostnadsökning för det allmänna, med en praktisk åtgärd göra det ytterligare något bättre på ett område där jag medger att det har blivit bättre och sannolikt blir ännu bättre även med utskottsmajoritetens förslag, så tycker jag att vi borde kunna vara eniga om att göra det.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s):

Herr talman! Med tanke på den speciella förfining som utmärker herr Carlshamres debatteknik får jag väl beklaga att jag råkade störa den goda "prinsessan på ärten". Men jag tycker nog att herr Carlshamre skall vara försiktig i sina omdömen. När jag satte herr Carlshamres agerande i relation till vad han hade sagt, så var det därför att i bakgrunden av hela resonemanget, både när det gäller Apoteksbolaget och när det gäller permobilien, är det fråga om enskilda intressen som herr Carlshamre slår vakt om. Det går inte att komma förbi den saken.

Herr Carlshamre anmärkte på att jag tog upp detta i min slutreplik. I debatten är det väl naturligt att man replikerar på vad föregående talare har sagt och ger honom det betyg man tycker att han är värd.

När det gäller Apoteksbolaget står det i motionen 1516 att motionären vill att rådet skall åläggas hålla kontakt med industri och distribution inom hjälpmedelsbranschen. Det är alltså klart att man vill att det skall vara ett åliggande i det fallet, medan utskottet har skrivit beträffande LIC och upphandlingsorganet att det är naturligt att de skall samarbeta. Vem är det, herr Carlshamre, som talar för vissa privata intressen i det fallet om inte just herr Carlshamre? Det är inte utskottet som är inkonsekvent utan det är herr Carlshamre.

Vad beträffar resonemangen om hjälpmedlen vill jag säga, att om det rörde sig om väldigt långa väntetider, så skulle jag förstå att man kunde fundera på den lösning som motionärerna och reservanterna vill ha. Men när det ändå är på det sättet att väntetiden minskar år för år – ja, nästan månad för månad – så är det en överlappsgärning att göra som ni föreslår.

Vad är det som sker? Jo, det är ju läkaren som bedömer om den eller den rullstolen kan anses vara lämplig för vederbörande. Detta är det sakliga. Den kliniska prövning ni talar om innebär ju egentligen inte något speciellt, utan det är i stort sett vad som nu förekommer, fast ni tror att man skulle kunna minska väntetiden för de handikappade på detta sätt. Och när man en gång gjort en prövning vore det nog inte särskilt lätt att ta tillbaka det fordon vederbörande skulle få, även om fordonet inte är så särskilt lämpligt för den handikappade.

Sedan finns det ett argument i detta sammanhang som kanske även fru Eriksson i Stockholm kan lyssna på. Det är nämligen så att agenterna för permobilen åker runt till handikappade och försöker övertyga dem om nödvändigheten av att ha dessa dyrbara rullstolar. Det finns emellertid, mina vänner på motståndarsidan, andra rullstolar än permobilen som har mycket, mycket hög kapacitet. Det är – detta har bekräftats i debatten – permobilen som ni slår vakt om, men det finns alltså andra jämförbara hjälpmedel.

Herr Carlshamre säger att vi inte får några tekniskt högt utvecklade rullstolar från andra länder. Men det är fel; vi har möjlighet att importera vilka rullstolar som helst, och vi kan även få dem ombyggda. Vi behöver alltså inte anlita ett speciellt märke.

Jag har inte tagit till brösttoner, och jag tycker inte att vare sig fru Eriksson i Stockholm eller jag skall göra någon "kabinettsfråga" av detta fall. Men vi har olika uppfattning. Fru Eriksson säger att hon har erfarenheter från detta område. Men fru Eriksson har inte större erfarenhet än jag. Jag har suttit ordförande i den organisation som har drivit på mest i den här frågan, och jag är inte okunnig om förhållandena. Jag vet vad en rullstol betyder för den enskilde handikappade. Och om man gör en summering vågar jag säga att mina bedömningsmöjligheter bör vara lika goda som fru Erikssons. Att jag ställt mig bakom förslaget från socialdepartementet beror på att det är ett sakligt underbyggt förslag, och man vinner egentligen ingenting med att bifalla den reservation som föreligger.

Jag betraktar inte fru Eriksson som reaktionär – jag betraktar henne ofta som mycket radikal. Men det finns naturligtvis en blandning. I vissa frågor "knyter det" sig för fru Eriksson, och då blir det ungefär som när hon skrivit på den här motionen.

Herr CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Om socialutskottets ordförande inte har upptäckt det själv, så vill jag bara påpeka att i vad det gäller yrkandet i motionen 1516 om att hjälpmedelsrådet "skall åläggas hålla kontakt med vederbörande industri och distribution inom branschen" har majoritet och reservanter samma uppfattning. Det föreligger ingen reservation på den punkten.

Tisdagen den
9 maj 1972

*Hjälpmedel för
handikappade
m. m.*

Sedan har jag blivit upplyst om att det faktiskt finns en något rikare marknad när det gäller dyrare hjälpmedel än jag trodde. Det finns en tysk produkt som heter Meira och som lär förekomma i 600–700 exemplar på den svenska marknaden. Den motsvarar inte den mest komplicerade och dyrbara permobilen utan den enklare versionen av denna svensktillverkade apparat. Viss konkurrens finns det alltså.

Vidare måste jag, herr talman, korrigera herr Karlsson i Huskvarna på en punkt till. Herr Karlsson säger att det enda han har gjort är att han har satt mitt agerande i relation till vad jag sagt. Nej, herr Karlsson i Huskvarna satte det i relation till vad jag inte hade sagt, eftersom det i mina tidigare inlägg inte fanns ett enda ord som gav uttryck för sådana motiv som herr Karlsson tillskrev mig. Det är så – som inte sällan i debatter där herr Karlsson i Huskvarna är inblandad – att herr Karlsson polemiserar mot helt fritt uppfunna, hemdiktade motiv och argument.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Knuten eller oknuten – vilket det nu var herr Karlsson i Huskvarna sade att jag var – är det väl inte så konstigt om man blir intresserad av sådana här frågor, att man får en uppfattning och att man skriver under en motion. Om man har suttit i riksdagen så många år som jag, så vågar man skriva under en motion utan att fördenskull behöva betraktas som knuten.

Det är ett konstigt resonemang herr Karlsson i Huskvarna för, som inte har ett dugg att göra med om man skall få lov att prova ett så dyrbart och invecklat hjälpmedel som det här är fråga om, innan socialstyrelsen har fattat sitt beslut. Ty det är ju detta det gäller.

Jag förstår inte att herr Karlsson i Huskvarna går upp i varv så förskräckligt. Vi känner ju varandra sedan gammalt; då skall vi väl inte behöva göra detta så konstigt.

Beträffande de där människorna som åker omkring till de handikappade och talar om permobilen undrar jag bara om de kommer att åka omkring mindre efter ett beslut enligt majoriteten här i riksdagen. Har det något med frågan att göra? De åker väl omkring lika mycket, oavsett om vi här fattar det ena eller det andra beslutet.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s):

Herr talman! Herr Carlshamres argumentation gick ut på att han ville att Apoteksbolaget skulle samarbeta med de privata företagen, men han ville inte att två samhällseliga organ skulle samarbeta. Det var kontentan av vad herr Carlshamre sade.

Herr CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Herr Karlsson i Huskvarna kanske inte har observerat att det är en viss skillnad mellan att köpa och att sälja. När ett offentligt upphandlingsorgan skaffar sig – eller kanske t. o. m. av riksdagen inspireras att skaffa sig – alldeles särskilda kontakter med *en* säljare av en produkt, som organet är satt att upphandla, så är det något helt annat än om ett annat statsägt företag, i detta fall Apoteksbolaget, när det gäller att distribuera de produkter som man skall ha ensamrätt att försälja tar

upp ett samarbete med återförsäljare. Det senare kan aldrig, herr Karlsson i Huskvarna, få en snedvridande effekt på konkurrensen; det får inte några dunkla, svåröverskådliga konsekvenser. Men däremot har vi alltid varit angelägna om att upphandling skall ske utan att den offentliga myndighet som sköter upphandlingen har särskilt samröre med en av sina leverantörer.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s):

Herr talman! Jag ber att än en gång få citera vad som står på s. 19 i utskottets betänkande: ”— — med hänsyn främst till att landstingen är de huvudsakliga avnämarna på området framstår det som naturligt att ett samarbete eftersträvas mellan UUH och LIC.”

Det är detta som herr Carlshamre inte vill skall eftersträvas.

Herr CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Nej, herr Karlsson i Huskvarna, det vill jag inte. Och just därför att det är fråga om en tillverkare som konkurrerar med andra tillverkare på samma marknad. Det är något helt annat om den som har hand om detaljförsäljningen till allmänheten av produkter antar återförsäljare. Det är inte samma saker och kan inte jämföras med varandra.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s):

Herr talman! Man säger att man skall samarbeta, men det innebär naturligtvis inte att upphandlingsorganet inte skall kunna köpa av andra än av LIC, herr Carlshamre.

Herr CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Nej, det vill vi verkligen hoppas. Då skulle vi ha gått ännu mycket längre än vad vi här gör. Men vad utskottets ordförande och dess majoritet försöker inspirera upphandlingsorganet till är att ta särskilda, icke närmare beskrivna kontakter med en av sina leverantörer, kontakter som utskottet uppenbarligen inte finner det naturligt att upphandlingsorganet skall ha med andra leverantörer. Det är alltså inte med LIC i dess egenskap av företrädare för dem som *köper* hjälpmedel utan med LIC som företrädare för dem som *tillverkar* hjälpmedel som utskottet rekommenderar att utrustningsnämnden skall ha ett särskilt samarbete.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s):

Herr talman! Det tillkommer naturligtvis inte utskottet att skriva in i betänkandet med vilka företag utrustningsnämnden skall handla. Men jag vill betona att utöver vad jag tidigare citerade ur utskottets betänkande uttalar utskottet att det bör vara möjligt att åstadkomma ett sådant samarbete utan att LIC fördenskull skall anses få några speciella förmåner.

Herr CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Det tillkommer faktiskt utskottet, och det är ett särskilt ansvar för dess ordförande, att tillse att utskottets skrivning blir begriplig.

Efter den diskussion som förts nu vågar jag nästan hoppas att utrustningsnämnden aktar sig för att ha något särskilt samröre med vare sig den ena eller andra leverantören. Som herr Karlsson i Huskvarna uttryckte sig nu snast vet man sannerligen inte vad utskottet menar, om utskottet över huvud taget menar någonting.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s):

Herr talman! Denna kritik riktar sig, anser jag, dels mot utskottets ledamöter, dels — och ännu mer — mot dess sekreterare. Jag vill erinra om att just denne sekreterare förra veckan av en ledamot som inte tillhör utskottet fick ett synnerligen gott betyg för sina skrivningar. Jag beklagar att utskottsledamoten herr Carlshamre inte delar den uppfattningen.

Herr CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Det gläder mig att denna debatt kan sluta i stor enighet — när det gäller betygsättningen av utskottets sekreterare är herr Karlsson och jag helt ense.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten A

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Hamrin m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hamrin begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 14 punkten A röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Hamrin m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hamrin begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	206
Nej	—	84
Avstår	—	1

Punkten B

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 2 av herrar Carlshamre och Åkerlind samt 3:o) reservationen nr 3 av herr Hagberg, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Carlshamre begärde votering, upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan fru Marklund begärt votering beträffande kontrapositionen, upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående socialutskottets hemställan i betänkandet nr 14 punkten B antar reservationen nr 2 av herrar Carlshamre och Åkerlind röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 3 av herr Hagberg.

Nr 76

Tisdagen den
9 maj 1972

*Hjälpmedel för
handikappade
m. m.*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Marklund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 43
Nej — 23
Avstår — 226

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 14 punkten B röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herrar Carlshamre och Åkerlind.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Carlshamre begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 245
Nej — 37
Avstår — 10

Punkten C

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herr Hagberg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Marklund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 14 punkten C röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herr Hagberg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Marklund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 263
Nej — 23
Avstår — 5

Tisdagen den
9 maj 1972

*Hjälpmedel för
handikappade
m. m.*

Punkten D

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av herrar Carlshamre och Åkerlind, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Carlshamre begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 14 punkten D röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarén bifallit reservationen nr 5 av herrar Carlshamre och Åkerlind.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Carlshamre begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	253
Nej	—	35
Avstår	—	3

Punkterna E—I

Kammarén biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten J

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av herr Hamrin m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hamrin begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 14 punkten J röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarén bifallit reservationen nr 6 av herr Hamrin m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hamrin begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	186
Nej	—	98
Avstår	—	8

Punkten K

Utskottets hemställan bifölls.

Tisdagen den
9 maj 1972

Föredrogs socialutskottets betänkande nr 15 i anledning av motion angående de ensamstående situation.

*De ensamståendes
situation*

I detta betänkande behandlades motionen 1972:125 av herr Helén m. fl. (fp) vari hemställt att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde en allsidig översyn av de särskilda problem som mötte de ensamstående samt en plan för att avhjälpa dessa under beaktande av pågående utredningar.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1972:125.

Reservation hade avgivits av herrar Hamrin (fp) och Hyltander (fp), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:125 hos Kungl. Maj:t begärde en allsidig översyn av de särskilda problem som mötte de ensamstående samt en plan för att avhjälpa dessa problem under beaktande av pågående utredningar.

Fru FRÆNKEL (fp):

Herr talman! I årets motion nr 125 aktualiserar folkpartiet problem som rör gruppen ensamstående. Liknande motioner har väckts alltsedan år 1965, och de har utmynnat i krav på en allsidig översyn av de aktuella problemen, så att man snabbt skall kunna vidta åtgärder för att avhjälpa dem. Varje år har riksdagen avslagit motionerna med motiveringen att de ensamståendes problem diskuteras som detaljproblem i sittande utredningar och kommer att lösas av dem. Så gör man alltså även i år.

Jag har gått igenom samtliga utskottsutlåtanden och betänkanden sedan år 1965 och sökt finna ut vilka problem som nu är lösta av de utredningar som nämnts och som nu är färdiga med sitt arbete.

Låginkomstutredningen utmynnade endast i en kartläggning av låginkomsttagarnas problem. Av den kan man bl. a. utläsa att ensamstående oftast har lägre inkomster, sämre bostäder och sämre matvanor än övriga medborgare. Den utredningen har inte lett till några åtgärder.

Familjeskatteberedningen utmynnade i en individuell beskattning. Det var bra. När de kvarvarande skönhetsfelen är borta blir den enskilda människan behandlad som individ och inte efter civilstånd – och det är det vi eftersträvar.

Men det är ett faktum att de ensamståendes bostadssituation fortfarande är långt sämre än familjernas – såväl fullständiga som ofullständiga familjers. År 1967 hänvisade man till propositionen 100, som skulle ge helt nya riktlinjer för bostadspolitiken – och dessa skulle gynna de ensamstående. Därav blev alltså ingenting.

Nu kan man invända att det här är kommunala problem, men jag tycker att riksdagen t. ex. kan ge de kommunala bostadsförmedlingarna en rekommendation att de ensamstående inte skall diskrimineras genom ytransonering eller genom längre väntetid i bostadskön.

Även en ensamstående kan vara i behov av bostättningslån. Nu måste en ensamstående vara vårdnadshavare för att kunna få sådant lån.

Tisdagen den
9 maj 1972

*De ensamståendes
situation*

Ensamstående sjuka har ett alldeles särskilt behov av hjälp och vård i hemmet. I varje utskottsutlåtande och betänkande fr. o. m. 1965 har man hänvisat till 1964 års beslut om statsbidrag till kommunernas kostnader för social hemhjälp samt socialstyrelsens råd och anvisningar nr 175 av år 1965, där det står: Ensamstående kan, om arbetskraftstillgången tillåter, få viss hjälp. — I verkligheten är det emellertid fortfarande på det sättet att en ensamstående inte ens mot inkomstgraderad betalning i dag kan få social hemhjälp.

Herr talman! Det som jag anfört visar att flertalet problem kvarstår allt sedan år 1965, och det är på tiden att vi söker lösa dem. Vi begär inte någon ny stor utredning, endast en samordning av det material som redan finns och därefter en plan för att försöka avhjälpa problemen. Vi tror att vi på det sättet snabbare än på annat sätt kan nå resultat och hindra att onödiga motsättningar skapas i samhället.

Herr talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till den vid socialutskottets betänkande nr 15 fogade reservationen.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s):

Herr talman! Det är, som fru Fränkel omtalade, en gammal historia som nu kommer tillbaka i form av en motion från folkpartiet. Utskottet har sagt ifrån att samma skäl anförts genom åren och att det också har förekommit och förekommer en rad utredningar som sysslar bl. a. med de ensamståendes problem.

Fru Fränkel tog upp bostadsfrågan, och det ger mig anledning att säga några ord. Det är uppenbart för alla att de flesta av landets kommuner numera inte har någon brist på bostäder. Följaktligen kan man säga att bostadssituationen har ljusnat även för de ensamstående.

Herr talman! Jag ber med detta att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fru FRÆNKEL (fp):

Herr talman! Visst har bostadssituationen ljusnat i en hel del kommuner, men det är faktiskt så att det är just mindre bostäder, för ensamstående, som vi saknar. Ensamstående har inte vare sig råd eller möjlighet att hyra de stora bostäder som står lediga t. ex. här i Stockholm. Att de ensamstående upplever bl. a. detta som ett stort problem märker man genom att de har skaffat sig en egen intresseförening. År 1971 hade denna sammanslutning bortåt 1 500 medlemmar. Jag vet att de känner sig åsidosatta, och jag anser att man skall försöka sätta in åtgärder för att hindra att det uppstår motsättningar mellan olika medlemmar i samhället. Om vi visade viljan att hastigt ta itu med de ensamståendes problem, kunde motsättningar undanröjas.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s):

Herr talman! Det är inte så, fru Fränkel, att man lämnat dessa problem åt sidan. Som jag förut sagt har en hel del utredningar sysslat med problemen. Bl. a. har familjepolitiska kommittén, som väntas framlägga sitt betänkande inom kort, tagit upp frågan om ett ekonomiskt

stöd när det gäller bostadskostnaderna för låginkomsttagare. Följaktligen har även den saken belysts, fru Fränkel.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herrar Hamrin och Hyltander, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Fränkel begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 15 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herrar Hamrin och Hyltander.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Fränkel begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	234
Nej	—	54
Avstår	—	3

§ 15 Föredrogs socialutskottets betänkande nr 16 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1972:35 angående avtal om regionsjukvård m. m. vid Karolinska sjukhuset.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 16 Bidrag till psykiatrisk sjukvård

Föredrogs socialutskottets betänkande nr 17 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1972:50 angående vissa avtal med landstingskommunerna m. fl. om bidrag till psykiatrisk sjukvård, m. m. jämte motion.

Herr ANDREASSON (c):

Herr talman! I Kungl. Maj:ts proposition nr 50, varom socialutskottets betänkande nr 17 handlar, framlägges förslag om godkännande av vissa överenskommelser och avtal mellan statens förhandlingsnämnd och sjukvårdshuvudmännen. Härin ingår bl. a. att statens ansvar för pensionsförmånskostnader, som avser tjänstetid hos staten, för den personal som landstingen övertog den 1 januari 1967, avlöses med vissa belopp till landstingen, varierande från 124 miljoner kronor till 830 kronor jämte ränta. Två landsting blir emellertid helt utan kompensation, nämligen de i Kristianstads och Hallands län, beroende på att det inte fanns några mentalsjukhus inom dessa landstingsområden vid landstingens övertagande av statens mentalsjukvård.

Nr 76

Tisdagen den
9 maj 1972

*Bidrag till
psykiatrisk
sjukvård*

Den träffade överenskommelsen kan i denna del synas riktig, under förutsättning att personalen är kvar i vederbörande landstings tjänst vid pensionsålderns inträde. Men det kan också ha och kommer säkerligen att få en del konsekvenser för de landsting, som blir utan ersättning eller erhåller mycket ringa sådan. Inom dessa landsting bygges nu mentalsjukvården ut med egna institutioner, och därmed måste dessa landsting också anställa härför erforderlig personal. Utbildad sådan finns knappast inom det egna landstingsområdet utan kommer att anställas från angränsande landstingsområden, och därmed kommer också hela pensionsansvaret för personalen att vila på den nye arbetsgivaren utan att denne får någon kompensation från staten.

Så torde bli förhållandet i mitt län, där mentalsjukvården nu bygges ut och där vårt landsting enligt avtal skall ha tagit hem sina patienter från Sankta Maria sjukhus i Malmöhus län senast år 1975 och från S:t Lars sjukhus ett par år senare. Det är givet att när vi går ut och söker arbetskraft till dessa nya institutioner så kommer utbildad personal från grannlandet i stor utsträckning i fråga. Enligt mitt förmenande borde den träffade överenskommelsen ha innehållit någon klausul om att de landsting, som erhåller ekonomisk gottgörelse för pensionsförpliktelserna, också skulle stå för dessa gentemot personalen individuellt för de år vederbörande varit anställd i statens tjänst.

Man har tydligen inte observerat dessa förhållanden vid förhandlingarna, och därför har det väl inte kommit med något härom i avtalsförslaget. Jag beklagar att så är förhållandet, men då det är ett förhandlingsresultat har jag inget yrkande. Jag har emellertid, herr talman, vid ärendets behandling här i kammaren velat framföra dessa synpunkter.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 17 Föredrogs kulturutskottets betänkande nr 15 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 18 Överlåtelse och uthyrning av TV-mottagare

Föredrogs kulturutskottets betänkande nr 16 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1972:23 angående skyldighet att anmäla yrkesmässig överlåtelse och uthyrning av TV-mottagare jämte motioner.

Kungl. Maj:t hade i propositionen 1972:23 under åberopande av utdrag av statsrådsprotokollet över utbildningsärenden för den 17 mars 1972 föreslagit riksdagen att anta ett i propositionen angivet förslag till lag om ändring i radiolagen (1966:755).

Lagförslaget innebar att den som i detaljhandelsledet yrkesmässigt

överlät eller hyrde ut TV-mottagare ålades att till den myndighet som Kungl. Maj:t bestämde lämna uppgift om dem till vilka överlåtelse eller uthyrning skett. Förvärvaren eller den som företrädde honom hade föreslagits bli skyldig att lämna de uppgifter som behövdes för fullgörande av anmälningsskyldigheten. Därjämte hade föreslagits vissa straffbestämmelser.

Nr 76

Tisdagen den
9 maj 1972

*Överlåtelse och
uthyrning av
TV-mottagare*

I detta sammanhang hade behandlats
följande i anslutning till propositionen väckta motioner nämligen
dels 1972:1633 av herr Annerås m. fl. (fp) vari hemställts att
riksdagen skulle avslå propositionen 1972:23,
dels 1972:1635 av herr Brundin m. fl. (m) vari hemställts att riksdagen
skulle avslå propositionen 1972:23 och att riksdagen uttalade att de i
motionen framförda förslagen närmare prövades,
dels 1972:1636 av herr Clarkson (m),
dels 1972:1637 av herr Enlund m. fl. (fp),

följande under allmänna motionstiden väckta motioner nämligen
dels 1972:232 av herr Björk i Göteborg m. fl. (s) vari hemställts att
riksdagen skulle uttala sig för anmälningsplikt för radiohandlare vid
försäljning av färg-TV-apparater,
dels 1972:236 av herrar Levin (fp) och Petersson i Röstånga (fp) vari
hemställts att riksdagen som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna det i
motionen framförda förslaget.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen i anledning av motionerna 1972:232 och 1972:236
samt med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna
1972:1633, 1972:1635 och 1972:1637, sistnämnda båda motioner såvitt
nu var i fråga, skulle anta det i propositionen 1972:23 framlagda förslaget
till lag om ändring i radiolagen (1966:755),

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1637 i vad avsåg
avbrytande av televerkets arbete med utveckling av en elektronisk
detektor för kontroll av TV-innehav,

3. att riksdagen

a) skulle avslå motionen 1972:1637 i vad avsåg administrativt enkla
rapportrutiner,

b) skulle avslå motionen 1972:1635 och 1972:1636, förstnämnda
motion i vad avsåg återinförande av möjligheten att "lösa licenser" hos
postverket.

c) att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1635 i vad avsåg närmare
prövning av vissa övriga i denna motion framförda förslag.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande godkännande av den föreslagna ändringen i radiolagen
av herrar Nilsson i Agnäs (m) och Nisser (m), som ansett att utskottet
under 1 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna 1972:1633 och 1972:1635,
sistnämnda motion såvitt nu var i fråga, skulle avslå propositionen

Tisdagen den
9 maj 1972

*Överlåtelse och
uthyrning av
TV-mottagare*

1972:23 samt motionerna 1972:232, 1972:236 och 1972:1637, sistnämnda motion såvitt nu var i fråga,

2. beträffande motiveringen till utskottets hemställan under 3 av herrar Nilsson i Agnäs (m) och Nisser (m), som — vid bifall till reservationen under 1 — ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiven lydelse.

Herr NISSER (m):

Herr talman! I kulturutskottets betänkande nr 16 behandlas ett förslag i Kungl. Maj:ts proposition 23 angående en ändring i radiolagen, vilken ändring går ut på att den som i detaljhandelsledet yrkesmässigt överlåter eller uthyr TV-mottagare skall åläggas att till den myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer lämna uppgifter om till vilka han har överlåtit eller uthyrt TV-apparat.

Bakgrunden till det här förslaget är att numera alltför många av dem som köper eller byter TV- eller radioapparater helt enkelt struntar i att betala licensavgifter. Det betyder ett högst avsevärt inkomstbortfall, som enligt televerket uppgår till inte mindre än 30 å 40 miljoner kronor årligen. Detta förhållande är ju helt oacceptabelt, därom är vi väl överens, likaså att man med alla medel skall försöka rätta till detta.

Men det är väl här som åsikterna något börjar dela på sig. Vad man särskilt reagerar emot är om kontrollen av TV-inköp med därav följande licensbetalningar skall anta formen av något slags angiverisystem. Ett dylikt system bör vi i en fri västerländsk stat absolut värja oss emot. Vi har i dag mycket avskräckande exempel på sådana förhållanden i en mängd stater.

Risken finns att om vi börjar rucka på principen om individens, skall vi säga integritet, kunde vi en vacker dag hamna i en sådan situation där den ena kategorin kontrollerar den andra. Då kanske det är för sent att ändra på det här systemet, och då har vi kanske infört ett slags inferno för oss själva.

I propositionen talas det om en elektronisk detektor för kontroll av bl. a. radio- och TV-innehav. Departementschefen vill inte att en dylik apparat skall komma till användning, och i det instämmer också utskottet. Detta är utomordentligt väl, och vi får väl hoppas att någon apparat av det här slaget aldrig skall behöva användas.

Men att å andra sidan, som föreslås i propositionen och som också utskottsmajoriteten tillstyrkt, ålägga radio- och TV-handlaren att fungera som något slags obetald avgiftsindrivare åt ett monopol kan man väl inte heller anse särskilt snyggt. Justitiekanslern har i sitt remissyttrande andats oro inför den föreslagna lagändringen. Dels är det psykologiskt kanske obehagligt för många att agera på detta vis, dels är det rätt betungande rent administrativt. Det har bl. a. i motionerna 1635 av herr Brundin m. fl. och 1636 av herr Clarkson föreslagits andra vägar att om möjligt lösa detta problem. En sådan väg är upplysning, andra är ett smidigare licensanskaaffningssystem på bl. a. posten, bättre och mera lättförståeliga blanketter, möjligheter att låta radio- och TV-handlarna själva tillhandahålla och även taga upp licensavgifter och slutligen också

att den som vill anskaffa exempelvis en TV-apparat själv skall lösa ut en licens och visa upp denna vid inköp av varan. Detta kanske medför visst besvär för den som vill anskaffa en TV, men hellre det än att vi skall införa ett slags kontrollsystem, som kan bli ödesdigert om det misskötes eller missbrukas i en framtid.

Det är detta som är bakgrunden till reservationerna 1 och 2 vid kulturutskottets betänkande nr 16, till vilka jag ber att få yrka bifall.

Herr ANNERÅS (fp):

Herr talman! I propositionen 23 föreslås som bekant en ändring i radiolagen, varigenom den som i detaljhandelsledet yrkesmässigt överlåter eller hyr ut TV-mottagare åläggs att till den myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer lämna uppgift om till vilka överlåtelse eller uthyrning skett. Som herr Nisser framhöll fanns det enligt televerkets uppskattningar i juni 1971 100 000–130 000 svart-vita TV-mottagare som inte anmälts till televerket. Detta motsvarar 4–5 procent av hela apparatbeståndet och medför ett inkomstbortfall av ca 30 miljoner kronor. Det är uppenbart att åtgärder måste vidtas för att minska eller – även om det är väl optimistiskt – helt eliminera inkomstbortfallet. Det är orimligt att de medborgare som fullgör sina förpliktelser när det gäller TV-licenser skall bli lidande av att inte andra gör det. Vi som har väckt motionen 1633 ifrågasätter emellertid om man av principiella skäl kan ålägga en branschorganisation anmälningsskyldighet av detta slag, som av många måste framstå som en otillbörlig övervakning av de enskilda individernas handlande. Den föreslagna anmälningsskyldigheten kommer säkerligen att inverka menligt på branschen av den anledning att skumraskhandeln med apparater kommer att öka, till nackdel för den legala handeln.

Vidare gör detta förfaringsätt att det blir svårt för att inte säga hart när omöjligt att kontrollera om reglerna efterföljs. Dessutom är det kostnadskrävande att administrera det hela. Det blir till sist den hårt ansträngda polisens uppgift att kontrollera om TV-handlarna registrerar sina kunder. Hur det skall kunna ordnas effektivt exempelvis i Stockholm med den underbemanning som här råder återstår att se. Det är väl också så att de föreslagna åtgärderna inte kommer att påverka det nuvarande avgiftsbortfallet direkt och omedelbart. Det hela kommer med all säkerhet att sluta som det gjorde i Norge. Där slopade man regeln om att TV-handlarna skall registrera alla som köper eller hyr TV-apparater.

Herr talman! Det är bl. a. dessa synpunkter som ligger till grund för vår hemställan att riksdagen skall avslå propositionen 23. Vi inser till fullo svårigheterna med att få in de uteblivna licensavgifterna och påpekar angelägenheten av att frågan löses. Ett sätt är kanske att televerket underlättar för människor att anmäla TV-innehav och lösa licenser. Vidare bör väl verket satsa på mera information. Enligt uppgift betalade ytterst få den speciella avgiften för färg-TV, när den infördes i april 1970. Det visade sig att det berodde på bristfällig information. Innehavarna av färg-TV visste inte om att de skulle betala en extraavgift. Det gjordes då en informationsdrive, och vid nästa stora kontroll visade det sig att 70 procent av dem som hade färg-TV också hade betalat sin licens.

Tisdagen den
9 maj 1972

*Överlåtelse och
uthyrning av
TV-mottagare*

Kulturutskottet har nu behandlat motionen och säger i sitt betänkande nr 16 att det inkomstbortfall som föreligger på grund av underlåtenhet att göra föreskriven anmälan om apparatinnehav inte kan accepteras. Den uppfattningen delas av oss motionärer, men utskottet ansluter sig helt till Kungl. Maj:ts proposition och tillstyrker införande av anmälningsskyldighet i fråga om försäljning och uthyrning. Utskottet säger också i betänkandet att anmälningsskyldigheten kan preciseras på ett tillfredsställande sätt, men man nämner ingenting om hur kontrollen skall ordnas.

I reservationen 1 framhåller herrar Nilsson i Agnäs och Nisser att motionärerna har anfört vägande skäl mot att den föreslagna anmälningsskyldigheten läggs på radio- och TV-handlarna och att det i princip måste framstå som en otillbörlig övervakning av de enskilda individernas handlande att inköp av vissa varor skall anmälas till offentlig myndighet av vederbörande säljare. Detta har också understrukits i justitiekanslerns remissyttrande över Sveriges Radios och telestyrelsens förslag.

Fru talman! Vi motionärer instämmer helt i de synpunkter som förs fram i reservationen 1, och jag ber att få yrka bifall till denna reservation.

Under detta anförande övertog fru andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr BJÖRK i Göteborg (s):

Fru talman! Det är intressant att observera hur känsligheten för angrepp mot den personliga integriteten successivt tycks öka hos en del borgerliga politiker. Jag har särskild anledning att intressera mig för detta faktum, eftersom jag sedan mitten av 1960-talet väckt en serie motioner som har berört den personliga integritetens problematik.

Tillsammans med den nuvarande justitieministern väckte jag en motion som föregick tillsättandet av integritetsskyddskommittén. Genom mitt arbete i den kommittén fick jag min uppmärksamhet riktad på ett av de problem som här behandlas, nämligen frågan om anlitandet av detektorer för att fastställa förekomsten av TV-apparater i enskildas bostäder. Kommittén har presenterat ett förslag till lagstiftning angående hemlig avlyssning, och som lekman är jag tvungen att fråga mig om inte redan detta förslag, förutsatt att det genomförs, skulle göra det lagstridigt att utnyttja sådana detektorer.

Jag väckte den frågan häromåret. Justitieministern uttryckte också en viss tvekan på den här punkten, och som vi kan se i dag tycks alla numera vara överens om att användningen av sådana detektorer är så pass känslig ur integritetsskyddssynpunkt att man icke lämpligen bör utnyttja den metoden, även om den redan lär ha använts i viss utsträckning i vårt grannland Danmark.

Då kvarstår frågan, om man på annat sätt än genom anmälningsplikt vid anskaffning av TV-apparater kan angripa problemet med det omfattande fusket med TV-licenser.

Här upplever vi hur debatten om personlig integritet börjar spåra ur och hur detta begrepp används i tämligen godtyckliga sammanhang. Det kallas plötsligt för angiveri om samhället skaffar sig möjligheter att få

kännedom om medborgares innehav av egendom som medför vissa ekonomiska förpliktelser antingen gentemot samhället eller gentemot samhället närstående organ. Det är ändå en egendomlig tanke. Vi har sedan mycket länge en deklarationsplikt här i landet som underlag för hela vårt skattesystem. Människornas inkomster och i viss utsträckning också deras innehav av vissa slag av ägodelar skall sedan länge redovisas. Innehav av bil förutsätter anmälningsplikt och redovisningsplikt i olika sammanhang just därför att denna information utgör ett nödvändigt underlag för bl. a. beskattningen. Det är svårt att se att en besläktad ordning när det gäller TV-apparater skulle innebära något principiellt nytt och betänkligt. Därför menar jag att det egentligen bara föreligger känslomässiga argument mot den ordning som förordas i propositionen och som fått överväldigande stöd i utskottet.

Jag kan väl förstå om den berörda branschorganisationen inte är särskilt rodd av att åläggas ett visst ytterligare besvär, men jag tycker nog inte man skall ta till så stora ord när man av det skälet motsätter sig förslaget. Det är intressant att notera att herr Annerås talar för en folkpartistisk motion som går på avslagslinjen. Det finns en annan folkpartimotion som går i rakt motsatt riktning. Att vara liberal är att vara klugen, som bekant.

Vad beträffar herr Brundins funderingar i det här ämnet vill jag bara konstatera att det icke är några effektiva kontrollåtgärder han föreslår. För övrigt bortser han från på vilket sätt uppbörden av TV-licenser numera är ordnad.

Inom utskottet har vi icke kunnat finna några rimliga skäl att gå emot propositionen, och jag ber, fru talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NISSER (m):

Fru talman! I dag förekommer det väl inget angiveri av det här slaget, men om en grupp av människor genom lag åläggs att hålla reda på en annan grupp, är det risk att det till slut blir ett slags angiverisystem. Det är vi rädda för, och det är den rädslan som ligger bakom reservationerna.

Herr Björk i Göteborg talade om deklarationsplikten. Att deklarerar är emellertid någonting som man gör själv — det är ingen annan som deklarerar åt en, såvitt man inte anlitar en byrå för det. Om man skall skaffa sig TV-licens innan man köper en TV-apparat, kan det sägas också vara en typ av självdeklaration. Då har man alltså talat om att man har löst licens och då kan man få köpa TV-apparaten. Det är som sagt en typ av självdeklaration.

Vad beträffar bilregistreringen är det, efter vad jag tror mig veta, bilköparens sak att se till att hans bil registreras hos länsmyndigheten, men bilhandlaren sköter det som en serviceåtgärd. Bilar är dessutom så dyrbara att de väl inte direkt kan jämföras med TV-apparater.

Jag vidhåller, fru talman, mitt yrkande om bifall till reservationerna 1 och 2.

Herr BJÖRK i Göteborg (s):

Fru talman! Inget fall är det andra exakt likt, men det är väl alltså att ta till litet för stora ord, när man skrämmar med angivarsystem i

Tisdagen den
9 maj 1972

*Anslag till vissa
forskningsråd,
m. m.*

samband med de problem som herr Nisser försöker aktualisera. I så fall skulle man kunna använda lika stora ord om den service som bilhandeln ger i samband med bilköp. Jag kan inte finna att dessa argument har någon sådan vikt, att det skulle behöva rubba utskottets bedömning.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herrar Nilsson i Agnäs och Nisser, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nisser begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 16 punkten 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herrar Nilsson i Agnäs och Nisser.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nisser begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	250
Nej	—	36
Avstår	—	12

Punkterna 2 och 3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 19 Föredrogs kulturutskottets betänkande nr 17 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1972:85 angående utgifter på tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1971/72 i vad avser utgifter inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde till kyrkliga ändamål.

Kammaren biföll vad utskottet i detta betänkande hemställt.

§ 20 Anslag till vissa forskningsråd, m. m.

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande nr 22 i anledning av propositionen 1972:1 i vad avser anslag för budgetåret 1972/73 till vissa forskningsråd, m. m. jämte motioner.

Fru ANDRE VICE TALMANNEN yttrade:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen framställes yrkanden beträffande samtliga punkter i betänkandet.

I det följande redovisas endast de punkter i utbildningsutskottets betänkande, vid vilka under överläggningen framställdes särskilda yrkanden.

Punkten 4

Naturvetenskaplig forskning

Kungl. Maj:t hade i propositionen 1972:1 bilaga 10 (punkten E 48, s. 382–383) föreslagit riksdagen att till Naturvetenskaplig forskning för budgetåret 1972/73 anvisa ett reservationsanslag av 51 490 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats

motionen 1972:510 av fru Sundberg m. fl. (m) vari hemställts att riksdagen beslutade att till Naturvetenskaplig forskning för budgetåret 1972/73 anvisa ett reservationsanslag av 51 990 000 kronor,

motionen 1972:1088 av fru Anér m. fl. (fp, c) vari hemställts att riksdagen beslutade att till Naturvetenskaplig forskning för budgetåret 1972/73 anvisa ett reservationsanslag av 52 490 000 kronor,

motionen 1972:1138 av herr Nisser m. fl. (m) samt

motionen 1972:1461 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari hemställts att som nytt forskningsanslag till statens naturvetenskapliga forskningsråd för ekologiska storprojekt för budgetåret 1972/73 anvisades ett reservationsanslag av 2 000 000 kronor.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1461 om anvisande under särskild anslagsrubrik av medel till ekologiska storprojekt,

2. att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna 1972:510, 1972:1088 och 1972:1461 till Naturvetenskaplig forskning för budgetåret 1972/73 anvisade ett reservationsanslag av 51 990 000 kronor,

3. att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1138 angående proteinforskning.

Reservationer hade avgivits

1. a. beträffande medelsanvisning under nytt riksstatsanslag av fru Nordlander (vpk), som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:1461 beslutade om anvisande under särskild anslagsrubrik av medel till ekologiska storprojekt,

1. b. beträffande anslagsberäkningen av fru Nordlander (vpk), som vid bifall till reservationen 1 a ansett, att utskottet under 2 bort hemställa,

a. att riksdagen med bifall till motionen 1972:1461 och i anledning av motionerna 1972:510 och 1972:1088 till Statens naturvetenskapliga forskningsråd: Ekologiska storprojekt för budgetåret 1972/73 anvisade ett reservationsanslag av 2 000 000 kronor,

b. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionerna 1972:510 och 1972:1088, motionerna i vad avsåg medelsan-

Tisdagen den
9 maj 1972

Anslag till vissa
forskningsråd,
m. m.

visningen, till Naturvetenskaplig forskning för budgetåret 1972/73 anvisade ett reservationsanslag av 51 490 000 kronor.

Punkten 5

Atomforskning

Kungl. Maj:t hade (punkten E 49, s. 383–385) föreslagit riksdagen att till Atomforskning för budgetåret 1972/73 anvisa ett reservationsanslag av 22 380 000 kronor.

I detta sammanhang behandlades motionen 1972:1131 av herr Molin m. fl. (fp) vari hemställdes att riksdagen

1. under anslaget Atomforskning anvisade ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 800 000 kronor förhöjt reservationsanslag om 23 180 000 kronor,

2. gav Kungl. Maj:t till känna vad i motionen angetts rörande samordnad nordisk fusionsforskning.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1972:1131 i vad avsåg medelsanvisningen till Atomforskning för budgetåret 1972/73 anvisade ett reservationsanslag av 22 380 000 kronor,

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1131 i vad avsåg samordnad nordisk fusionsforskning.

Reservation hade avgivits

2. av herrar Wikström (fp) och Richardson (fp), som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen 1972:1131 i vad avsåg medelsanvisningen till Atomforskning för budgetåret 1972/73 anvisade ett reservationsanslag av 23 180 000 kronor.

Herr ISRAELSSON (vpk):

Fru talman! Vänsterpartiet kommunisterna har i motionen 1254 till årets riksdag med en utförlig motivering behandlat miljöproblemen. Ett av yrkandena, som kom att falla på utbildningsutskottets område, förekommer här i motionen 1461 och avser anslaget till ekologisk forskning. Det är onödigt att här upprepa den utförliga motivering som lämnas i den tidigare nämnda motionen; jag vill bara gå litet grand in på vad som ligger bakom vårt yrkande.

Det nuvarande systemet i fråga om miljövårdsverksamhetens inriktning är ju ett avvägningssystem, där man försöker att, som man säger, göra en rimlig avvägning mellan dels ekonomiska intressen i samhället, dels miljövårdsintressen. Av detta följer att bedömningarna inte kommer att kunna byggas på några objektiva grundkriterier utan grundas på subjektiva ställningstaganden inom den miljövårdsförvaltning som har hand om detta system. För närvarande finns heller inte det vetenskapliga

underlaget som skulle behövas för att man skulle kunna gå över till ett system som byggde på objektiva grunder, där mätvärden från omgivningen avgjorde vilka störningar man skulle kunna tillåta och vilka som man inte skulle kunna tillåta.

Vad det här är fråga om är att på sikt skapa fram ett forskningsunderlag som skulle kunna bygga upp ett beslutssystem som vilade på objektiva grunder. Det sägs i utskottets betänkande att det är fråga om stora kostnader, att arbetet måste föregås av noggrann planering och att det gäller ett tvärvetenskapligt arbete som är särskilt besvärligt att planera.

Jag har inte alldeles dagsaktuella siffror för vilka kostnader man lägger ned på forskning, men jag har siffror som visar att medan man använder 80 procent av forskningsanslagen inom atom-, rymd- och försvarsområdena, så använder man mindre än 4 procent på just miljöforskning. Skulle man göra en prioritering, så är vi för vår del av den meningen att en omfördelning till fördel för miljöforskningen borde ske, även om det inte skulle vara möjligt att öka resurserna för forskningen som helhet. Situationen i dag är så allvarlig att vissa gifter i miljön redan nu hotar människan genom livsmedel och på annat sätt.

Vad denna ekologigrupp syftar till är ju att i första hand klarlägga de störningar som ekosystemen på land i Sverige kan tåla och vilka gränser som finns för vad människan kan företa sig. Detta är en typisk fråga där kortsiktiga och långsiktiga aspekter ställs emot varandra och där politikern står inför valet om vi skall satsa på kortsiktiga populära åtgärder eller om vi är beredda att ta ansvaret och ge ut pengar på sådan forskning som inte omedelbart ger några påtagliga resultat men som på lång sikt och för kommande generationer kan vara av avgörande betydelse.

I fråga om den fysiska riksplan som har framlagts har man gjort en inventering av var man skall lägga industrier osv. Men man har inte heller det forskningsunderlag som man skulle behöva för att på ett riktigt sätt kunna göra en industriplanering. Jag tror att det även ur denna aspekt – åstadkommande av en verklig riksplanering – är av stor betydelse att detta projekt kan genomföras.

Utskottet är ju i sin skrivning också positivt till idén som sådan. Man säger bara att det kommer att kosta mycket pengar och att arbetet måste föregås av en noggrann planering. I det avseendet har jag inte någonting att erinra, men jag är av den meningen att de anslag som har yrkats i reservationerna bör kunna ges och att detta arbete bör komma i gång.

Jag vill, fru talman, med detta yrka bifall till reservationerna nr 1 a och 1 b i utbildningsutskottets betänkande nr 22.

Herr WIKSTRÖM (fp):

Fru talman! Den forskning om fusionsenergi som bedrivs i Sverige har mycket knappa ekonomiska resurser. En forskningsgrupp vid tekniska högskolan i Stockholm under professor Bo Lehnerts ledning koncentrerar sitt arbete på grundläggande experimentella studier av inneslutning av plasma i magnetfältskonfigurationer av ringströmstyp – något som torde vara välbekant för kammarens ledamöter. Det innebär att gruppen arbetar på det etappmål som för närvarande anses vara det viktigaste

Nr 76

Tisdagen den
9 maj 1972

*Anslag till vissa
forskningsråd,
m. m.*

Tisdagen den
9 maj 1972

*Anslag till vissa
forskningsråd,
m. m.*

inom fusionsforskningen: att nå fram till en plasmafysikalisk principlösning.

Gruppen vid tekniska högskolan intar trots begränsade resurser en framträdande plats inom den internationella fusionsforskningen. De ekonomiska resurser som ställs till gruppens förfogande har rört sig om ungefär 1,2 miljoner kronor per år. I petita har man i år begärt 3 miljoner kronor. Det är atomforskningsrådet som förmedlar anslagen. Rådet har i årets statsverksproposition fått sin anslagsbegäran kraftigt nedprutad.

I reservationen 2 föreslår vi från folkpartiets sida att ytterligare 800 000 kronor ställs till rådets förfogande i syfte att ytterligare understödja fusionsforskningen, som är så nödvändig för framtiden. Vi vill särskilt understryka att denna forskning på nuvarande stadium förvisso inte kräver några experiment som leder till kostnader av storleksordningen 10 eller 100 miljoner. Vi vet att ytterligt viktigt arbete kan utföras genom en sådan blygsam ökning av anslagen som vi föreslår.

Jag ber, fru talman, att få yrka bifall till reservationen 2.

Herr ALEMYR (s):

Fru talman! Det är ett par hundra miljoner kronor som riksdagen nu kommer att bevilja till olika forskningsråd för angelägna forskningsprojekt.

Till betänkandet har fogats två reservationer. Det rör sig om ganska blygsamma belopp som man önskar öka statens anslagsgivning med, och jag vill gärna från utskottsmajoritetens sida säga att det är självklart så att den ekonomiska forskningen är utomordentligt betydelsefull liksom den fusionsforskning, om vilken utskottets vice ordförande nyss talade. De motiv utbildningsutskottets majoritet har för att inte gå med på ytterligare höjning av anslagen är endast resursskäl.

Med hänsyn till de begränsade resurserna ber jag alltså, fru talman, att på alla punkter få yrka bifall till utbildningsutskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkterna 1–3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 4

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 a av fru Nordlander, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Israelsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 22 punkten 4 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 a av fru Nordlander.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Israelsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 279
Nej — 15
Avstår — 3

Mom. 2 och 3

Utskottets hemställan bifölles.

Punkten 5

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herrar Wikström och Richardson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Wikström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 22 punkten 5 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herrar Wikström och Richardson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Wikström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 243
Nej — 52
Avstår — 2

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölles.

Punkterna 6 och 7

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 21 Högre teknisk utbildning och forskning i Luleå

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande nr 23 i anledning av propositionen 1972:37 angående högre teknisk utbildning och forskning i Luleå jämte motioner.

Herr GUSTAFSSON i Byske (c):

Fru talman! I propositionen 88 till 1970 års riksdag angående högre teknisk utbildning och forskning i övre Norrland, som låg till grund för

Nr 76

Tisdagen den
9 maj 1972

*Högre teknisk
utbildning och
forskning i
Luleå*

Tisdagen den
9 maj 1972

*Högre teknisk
utbildning och
forskning i
Luleå*

riksdagens principbeslut i ärendet, anförde föredragande statsrådet Moberg bl. a. följande:

”För förläggning av högre teknisk utbildning till Skellefteå talar samma allmänna skäl som jag tidigare redovisat beträffande Luleå. I fråga om motiven och förutsättningarna för att förlägga högre teknisk utbildning till Skellefteå bör, såsom både norrlandsberedningen och remissinstanserna framhållit, beaktas den livskraftiga och differentierade industri som finns i regionen. Industripolitiska skäl talar sålunda starkt för att högre teknisk utbildning förläggs till Skellefteå. Utbildningen bör få en sådan inriktning att den bidrar till den industriella utvecklingen i regionen. Planeringen för utbildningen bör liksom i Luleå samordnas med planeringen av andra resurser för teknisk utveckling och forskning.”

Mot bakgrund av dessa intentioner, som också underströks i riksdagens uttalande, har det varit och är något otillfredsställande att det för Skellefteås del ännu inte hänt något konkret i den här frågan.

Den motion nr 1100, som jag under allmänna motionstiden väckte, skall ses mot bakgrund av detta förhållande. I motionen har jag begärt att det brådskande behovet av en teknisk högskoleedel i Skellefteå skall understrykas av riksdagen och vidare att en utbildningsenhet för s. k. företagsingenjörer med yrkesteknik som specialitet måtte inrättas i Skellefteå. Aktualiteten av ett sådant yrkande har inte minskat sedan Kungl. Maj:ts proposition nr 37 avgivits. Man får en känsla av att Luleå i de här sammanhangen belyses med allt kraftigare sken, medan Skellefteå inte alls blivit föremål för samma intresse.

Utbildningsutskottet har vid besvarandet av min motion hänvisat till organisationsutredningens och U 68:s pågående arbete. Jag är naturligtvis inte tillfreds med detta men kommer ändå inte att yrka bifall till motionen.

Jag vill gärna säga att jag i utskottets skrivning tolkar in ett fasthållande vid vad regering och riksdag i principförslag och principbeslut klart uttalat.

Näringslivet och de kommunala myndigheterna i Skellefteå väntar att statsmakterna gör sin plikt — *den* att stå vid de ord som jag i början av detta anförande citerade ur statsrådsanförandet. Men, fru talman, konkreta åtgärder för att förverkliga utfästelserna brådskar.

I detta anförande instämde herrar Nilsson i Tvåålund (c) och Brännström (s) samt fru Normark (s).

Herr DAHLBERG (s):

Fru talman! Vi har nu att behandla proposition 37 om en utbyggnad av den tekniska högskoleenheten i Luleå.

Jag kan till att börja med konstatera att vi i Luleå är ganska tillfredsställda med att utbyggnaden av den tekniska högskolan sker i den takt som fastslås i propositionen.

När man skall starta en högskola från början och framför allt på ett nytt ställe är det många av dem som deltar i planläggningen som menar att man skall ta de chanser som finns att försöka komma in på nya linjer vid uppläggningsen av undervisningen. Det är också vad som sker när det

gäller högskolan i Luleå. Man vill redan från början se till att den får en annan karaktär än t. ex. tekniska högskolan i Stockholm. Bl. a. flyttas sektionen för bergsvetenskap till den nya högskolan. Den sektionen skall där delas; det skall bli en linje för mineral- och prospekteringsteknik och en för berg- och anläggningsteknik.

Då utredningen sändes på remiss uttalade en rad remissinstanser att man borde bygga ut ytterligare så att man finge en biträdande professur i bergmaskinteknik. De som varit inne på den linjen är Svenska bergsmannaföreningen och Svenska gruvföreningen, och universitetskanslersämbetet har ställt sig bakom detta förslag. Man menar att det föreligger speciella förhållanden när det gäller gruv- och bergshanteringen. Vi vet ju att det alltid är besvärligare att utöva en teknik under jord med alla de risker detta medför i form av buller, avgaser från motorerna och den dammbildning som är förenad med behandlingen av berg. Man menade att det borde tillsättas en forskningstjänst, framför allt i bergmaskinteknik, för att tillvarata alla de möjligheter som finns att utveckla maskinerna så att de blir anpassade till människorna.

Alla vet att det är svårt att få frontarbetare till gruvorna. Trots att det finns många tusen arbetslösa i Norrbotten annonserades för några veckor sedan i hela den svenska rikspressen efter bergsarbetare till Kiruna. Just till bergsfronten är det svårt att få arbetare; det är bullret och framför allt dammet som avskräcker. Från gruvteknikens område framhålls att enda utvägen är att söka få fram maskiner som kan betjänas på avstånd genom något slag av fjärrstyrning. För detta fordras konstruktörer, och det är vad vi motionärer har velat framhålla. Många arbetsmiljöproblem inom gruvhanteringen skulle kunna lösas genom forskning på detta område. Därför är det inte en teknisk fråga utan en arbetsvetenskaplig angelägenhet att få en forskning till stånd. Om institutionen flyttas från Stockholm, där man har haft små möjligheter till praktiska studier, till Luleå där det finns gruvor i både Västerbotten och Norrbotten, borde det bli rika möjligheter att på ort och ställe bedriva en forskning som vore till gagn för gruvhanteringen. Bakom motionen står riksdagsmän från fyra partier representerande framför allt Västerbottens, Norrbottens, Uppsala och Kopparbergs län.

Utskottet har inte velat biträda förslaget utan anser att den förstärkning och uppbyggnad som nu sker är tillräcklig. Jag har ingen möjlighet att få riksdagen med på någon annan linje än utskottets, men eftersom vi har universitetskanslersämbetet bakom oss, hoppas vi kunna återkomma i frågan. Då den föreslagna professuren skulle inrättas från den 1 juli 1974 kan frågan lösas även om den behandlas först vid nästa års riksdag. Men det vore bra om denna forskning och utbildning kommer med redan från början vid tekniska högskoleenheten i Luleå. Jag hyser den förhoppningen att detta ärende nästa gång kan bli föremål för remissbehandling så att utskottet får bättre möjligheter att ta ställning.

Jag ber att i övrigt få instämma i utskottets förslag.

I detta anförande instämde herr Tobé (fp).

Nr 76

Tisdagen den
9 maj 1972

*Högre teknisk
utbildning och
forskning i
Luleå*

Herr WIKSTRÖM (fp):

Fru talman! Bara några korta kommentarer i anledning av dessa två anföranden.

Riksdagen har att ta ställning till ett förslag, som innebär en mycket kraftig utbyggnad av den högre tekniska utbildningen och forskningen i Luleå.

Herr Gustafsson i Byske tar upp frågan om den högre tekniska utbildningen i Skellefteå. Organisationskommittén har ännu inte lagt fram något förslag på den punkten, och jag tycker knappast det finns någon anledning att dölja att vi vid vårt besök i Luleå fick ett intryck av att just denna fråga är utomordentligt komplicerad; organisationskommittén vill i och för sig försöka tillmötesgå de framställda önskemålen men har hittills inte fått klart för sig hur man i så fall skall gå till väga.

I utskottet har rått enighet om att man inte kan tillmötesgå dessa önskemål, eftersom det inte finns något underlag från organisationskommitténs sida för vare sig positivt eller negativt ställningstagande.

Herr Dahlberg tar upp frågan om en biträdande professur i berg- och gruvmaskinteknik. Inte heller den professuren har aktualiserats av organisationskommittén, och utskottet har inte kunnat finna några skäl att frånga den samlade bedömning som Kungl. Maj:t har gjort på denna punkt. Vi skall inte heller här glömma att det är en utomordentligt omfattande utbyggnad som nu sker.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr GUSTAFSSON i Byske (c):

Fru talman! Jag konstaterar med tillfredsställelse att utskottets ärade talesman inte har anfört någonting som motsäger den tolkning av utskottets skrivning som jag gjorde.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 22 Föredrogs

Utbildningsutskottets betänkande nr 24 i anledning av motion angående gymnasieinspektionen

Jordbruksutskottets betänkande nr 20 i anledning av motion om förstärkt ställning för ämnet Kooperation vid lantbrukshögskolan

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 23 Stöd till kollektiv skogsteknisk forskning m. m.

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande nr 23 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1972:53 angående stöd till kollektiv skogsteknisk forskning m. m. jämte motioner.

Kungl. Maj:t hade i propositionen 1972:53 under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för den 10 mars 1972 föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna avtal angående stöd till kollektiv skogsteknisk forskning i enlighet med vad som anförts i propositionen,

2. till Stöd till kollektiv skogsteknisk forskning för budgetåret 1972/73 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 3 000 000 kronor,

3. till Skoglig forskning för budgetåret 1972/73 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 2 745 000 kronor.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen föreslås att Kungl. Maj:t bemyndigas godkänna avtal mellan staten och Stiftelsen Skogsteknisk FoU om stöd till kollektiv skogsteknisk forskning. Förslaget innebär en samordning och utbyggnad av den skogstekniska forskningen i Sverige. Enligt avtalet, som gäller för budgetåren 1972/73–1974/75, skall staten bidra med 9,9 miljoner kronor och stiftelsen med 14 850 000 kronor till finansieringen av ett forskningsprogram på totalt 24 750 000 kronor för treårsperioden. Programmet omfattar skogsteknisk forskning rörande bl. a. anläggning, skötsel och avverkning av skog, transport av virke samt arbetarskydds- och miljöfrågor i anslutning till skogsarbetet. För att ansvara för programmets genomförande inrättas en särskild nämnd kallad nämnden för skogsteknisk forskning.”

I detta sammanhang behandlades

dels motionen 1972:727 av fru Anér m. fl. (fp),

dels motionen 1972:1570 av herrar Turesson (m) och Nisser (m),

dels motionen 1972:1617 av herr Lövenborg m. fl. (vpk) vari föreslagits att riksdagen i anledning av propositionen 1972:53 skulle uttala att i forskningsprogrammet miljö- och arbetarskyddsfrågorna erhöill en framträdande plats, jämväl att pågående forsknings- och utvecklingsarbete om en vidareförädling av råvaror påskyndades och erhöill ökade resurser i syfte att ge bortrationaliserade skogsarbetare sysselsättning i sin hembygd, samt att löntagarna och deras organisationer tillförsäkrades ett avgörande inflytande i den föreslagna nämnden för skogsteknisk forskning.

Utskottet hemställde

att riksdagen

1. bemyndigade Kungl. Maj:t att godkänna avtal angående stöd till kollektiv skogsteknisk forskning i enlighet med vad i propositionen anförts,

2. lämnade motionen 1972:727 utan åtgärd,

3. lämnade motionen 1972:1570 utan åtgärd,

4. lämnade motionen 1972:1617 utan åtgärd,

5. till Stöd till kollektiv skogsteknisk forskning för budgetåret 1972/73 under nionde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 3 000 000 kronor,

Nr 76

Tisdagen den
9 maj 1972

*Stöd till
kollektiv
skogsteknisk
forskning m. m.*

Tisdagen den
9 maj 1972

*Stöd till
kollektiv
skogsteknisk
forskning m. m.*

6. till Skoglig forskning för budgetåret 1972/73 under nionde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 2 745 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herr Takman (vpk), som ansett att utskottet under 4 bort hemställa,

att riksdagen som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanten anfört i anledning av motionen 1972:1617.

Herr LÖVENBORG (vpk):

Fru talman! Bakgrunden till såväl motionärernas som reservantens ställningstagande till den proposition och det betänkande som föreligger om stöd till kollektiv skogsteknisk forskning är att vi anser att profit- och lönsamhetstänkandet har fått alltför stort utrymme på bekostnad av andra mycket väsentliga ting. Vi ställer oss över huvud taget synnerligen tveksamma till denna sammanblandning av privatkapitalistiska intresser och den forskning som måste ha till uppgift att vara till nytta för hela samhället och för massan av medborgare. Denna tveksamhet grundar sig framför allt på det faktum att om det skall bedrivas forskning som har människornas och hela samhällets bästa för ögonen måste denna forskning obönhörligen komma i konflikt med kortsiktiga vinst- och exploateringsintressen. Erfarenheter från många olika områden har redan lärt oss att de intressekonflikterna ofta "löses" på ett sådant sätt att profitttänkandet segrar.

När det gäller den kollektiva skogstekniska forskning som här är aktuell är det inte bara de kapitalistiska grupperingar som äger skogen och skogsindustrin som får ett starkt inflytande, utan det får också verkstadssidan. Sammantaget uppfattar jag dessa båda som en mycket stark påtryckningsgrupp, som sannerligen inte saknar inflytande i samhället och som hittills har använt sin maktställning på ett sätt som har gjort människor både förskräckta och vredgade — det är ett faktum att makten har använts på ett sådant sätt att stora naturliga värden har raserats och hela bygder åsamkats stora skador.

Jag lever själv i ett skogslän och har bevittnat konsekvenserna av skogsbolagens makt. Min hobby och min avkoppling, liksom många andra norrbottningars, är att ströva i skog och mark. Många delar detta intresse med mig. Men vad ser man? Jo, en vandalisering som är fruktansvärd. I vissa trakter av skogslänen i Norrland kan man finna väldiga områden där stumparna efter död björkskog sticker upp som anklagande fingrar mot himlen. Man träffar jägare som med saknad talar om forna tiders tjäderspel och rikedomerna på skogsfågel i trakter där allt nu är tyst och öde. Så har skogsbolagen huserat; hormoslyr, död och förödelse i stället för någon tanke på framtiden. Det ser ofta ut i skogen som där kriget har gått fram.

Detta är inget lokalt problem. Vpk-riksdagsmannen John Magnusson i Värmland har liknande erfarenheter. Han skildrar i en motion, som behandlas i annat sammanhang, hur det maximala lönsamhetstänkandet inneburit att skogsvården har missköts. Skogsbolagen har inte brytt sig om att dika och röja i ungskogen eller att rensa hyggen, och de slarvar också med nyplanteringen.

Det finns många exempel som kunde anföras i denna debatt för att påvisa hur skogsbolagen har använt sin makt och sitt inflytande. Listan skulle bli lång, och den skulle inte se vacker ut. Den skulle handla om hänsynslös exploatering, kalhuggning, förbuskning, vandalisering och hänsynslöshet mot människorna och den miljö de lever i. I bilden finns också den maskinella expansionen, som helt har gått ut på att skogsbruket skall vara så rationellt som möjligt och att ingenting får hindra denna strävan.

I spåren av den maktpolitiken från skogsbolagens sida finner man inte bara en förstörd miljö utan också att människor görs arbetslösa, rationaliseras bort. Äldre skogsarbetare får en spark i ändan därför att de inte längre är lönsamma. Det är alltså på det sättet som profitttänkandet och skogsbolagens maktmissbruk har fungerat, och någon förändring i själva tänkandet torde knappast ha skett.

Jag skall inte gå längre för att beskriva detta — det är kända fakta — men jag har velat säga det för att därmed understryka att skogsbolagens, storkapitalets, handläggning av frågor som berör skog och mark, miljö och människor sannerligen inte är något föredöme. Därmed menar jag också att sammanflätningen av skogskapital och forskning inte är så särdeles förtroendeingivande. Det bästa vore egentligen att skogen och skogsindustrin, liksom forskningen, stod under samhällets inflytande och dominans. Dithän har vi emellertid inte nått, och därför anser vi att riksdagen i varje fall bör uttala mycket bestämda direktiv för denna skogstekniska forskning. Vi anser, som vi skriver i motionen, att riksdagen bör uttala sig för att det aktuella forskningsprogrammet bör prioritera de rent samhälleliga och mänskliga aspekterna inom det moderna skogsbruket.

I motionen framhåller vi också att det är löntagarnas intressen som måste sättas i förgrunden och inte skogsbolagens ambitioner att uppnå maximal profit. Jag anser inte att den målsättningen finns i propositionen eller i utskottets skrivning — i vart fall framgår det inte klart. Där finner man i stället en rad formuleringar om att man måste "trygga skogsbrukets lönsamhet" och att det krävs "hög rationaliseringstakt". Och i remissvaren finner man att "industriföretagen måste koncentrera sina insatser på de områden där förutsättningar för bästa ekonomiska resultat föreligger".

Så ser alltså makthavarna inom skogsbruket på sin målsättning. Skall man mot den bakgrunden få till stånd en forskning som har andra värderingar som grund förefaller det mig helt nödvändigt att riksdagen också uttalar mycket bestämda direktiv. Jag delar inte alls den uppfattning som ligger bakom den formulering i utskottets betänkande där det heter att riksdagen i detta sammanhang inte skall göra uttalanden som binder användningen av ifrågavarande fondmedel. Jag tycker tvärtom att det är vår skyldighet att göra uttalanden som binder forskningen på ett sådant sätt att den framför allt gagnar folket och inte ställer skogsbolagens intressen i förgrunden.

Med folket menar jag bl. a. de människor som bor i dessa bygder och inte minst de som är direkt berörda i sitt dagliga arbete — dvs. skogsarbetarna. Det är, som jag framhöll tidigare, de grupperna som har

Tisdagen den
9 maj 1972

*Stöd till
kollektiv
skogsteknisk
forskning m. m.*

fått betala för rationaliseringen i skogen. De har fått göra det på ett mer markant sätt än arbetare i andra branscher. De har fått betala rationaliseringen inte bara genom inköp av motorsågar och andra verktyg utan också till priset av sina liv. Hetsen och jäktet för att hålla en någorlunda hygglig förtjänst är faktorer som ligger bakom det förhållandet att skogsarbetarkåren har en olycksfallsfrekvens av drygt 50 fall per miljon arbetstimmar. Genomsnittet inom övrig industri är 20 fall per miljon arbetstimmar.

Tekniken har inneburit ökade förtjänster för skogsbolagen men för skogsarbetarna ökade risker för liv och hälsa. Jag tänker inte bara på olycksfallen, varav åtskilliga kan föras på den utökade mekaniseringens konto, utan också på alla de smygande risker som skogsarbetarna utsätts för: kärlekskramp, bullerskador och hälsorisker i samband med avgasröken. Den framväxande tekniken har utformats med ytterst litet hänsynstagande till dem som arbetar och med lika litet hänsynstagande till miljön, som på sina håll i stor utsträckning redan har raserats och förstörts.

Nu finns det, efter allt som har skett, ett opinionstryck som man måste ta hänsyn till i viss utsträckning också från skogsbolagens sida. Men det vore ju naivt att tro, tycker jag, att deras synsätt på något sätt har förändrats. Självklart inte. Varje förändring till det bättre måste tvingas fram, och det kan bara ske genom att löntagarna tillförsäkras ett avgörande inflytande på alla områden, också när det gäller forskningen. Det är därför som vi i motionen och i dr Takmans reservation trycker särskilt hårt på att löntagarna måste tillförsäkras ett avgörande inflytande i den särskilda nämnd som bildas för att samordna forskningsarbetet. Formuleringen att ansvaret för forskningsprogrammets genomförande bör åvila ett organ vars huvudmän är såväl staten som de berörda branscherna ger ingen garanti för att så kommer att bli fallet. Vi anser i stället att riksdagen bör understryka angelägenheten av bestämmelser, som tryggar ett dominerande och allsidigt löntagarinflytande.

Slutligen: Vi anser att i det aktuella forskningsarbetet kan man inte gå förbi den primära frågan om hur man skall skapa sysselsättning åt alla de skogsarbetare som rationaliseras bort genom den ökade rationaliseringen och mekaniseringen i skogen. Det kan bara ske på ett sätt, nämligen genom att man skapar förädling och industriell bearbetning av olika slag, så att människorna kan få arbete i sin hembygd. På det området har skogsbolagen också visat sin makt och hänsynslöshet genom kalhuggning och genom andra former av rovdrift, som underminerat den sysselsättning som skogen tidigare har gett. Och man har inte brytt sig om att skapa ersättning.

Jag tycker att det vore en primär uppgift för skogligt forskningsarbete att söka finna ut på vilka sätt man skall ge arbete åt människorna i de bygder som har tillfört både statskassan och det enskilda näringslivet väldiga rikedomar under årens lopp.

Utskottet anser alltså inte att riksdagen skall binda användningen av ifrågavarande fondmedel. Vi har en helt annan åsikt, nämligen den att man skall binda forskningen; prioritera så att det framför allt är de mänskliga och samhällseliga aspekterna som ställs i förgrunden, inte profitttänkandet. Det finns visserligen många positiva formuleringar i

utskottets betänkande — det vill jag gärna erkänna — som tyder på att man också har en sådan strävan från det hållet, men med det enskilda näringslivets inflytande över forskningsprogrammet har man all anledning att befara att produktionskapacitet per capita och lönsamhetstänkan- det blir det dominerande. Den typen av forskning har vi nog av.

Jag yrkar därför bifall till reservationen av dr John Takman.

Herr HANSSON i Skegrie (c):

Ärade talman! Jag tycker att herr Lövenborg överdrev avsevärt, när han ville göra gällande att utskottet bara har tagit hänsyn till bolagens profitintressen och bortsett från andra intressen som också kan finnas: arbetskraftens, miljövårdens etc. Herr Lövenborg har kanske läst för mycket av utredningens förslag och remissvaren. Av departementschefens uttalande liksom av utskottets uttalande framgår tydligt — det vill jag bestämt påstå — att man tagit klar ståndpunkt för arbetskraftens och miljövårdens intressen.

Jag vill först citera ett litet stycke av vad departementschefen uttalar: "För att skogsbrukets lönsamhet skall bibehållas på en konkurrenskraftig nivå internationellt sett krävs en hög rationaliseringstakt också i fortsättningen. Samtidigt medför den snabba utvecklingen problem i många avseenden. Det är därför nödvändigt att rationaliseringsarbetet sker under hänsynstagande till bl. a. skogsarbetarnas intressen samt biologiska och miljömässiga faktorer. Härvid är det särskilt angeläget att hänsyn tas till behovet av att bereda medelålders och äldre skogsarbetare fortsatt sysselsättning i ett högmekaniserat skogsbruk. Vidare måste olycksfallsfrekvensen i skogsarbetet minskas."

Vi understryker detta i utskottsbetänkandet, och säger där bl. a.: "Forskningsprogrammet syftar sålunda dels till att främja utveckling och effektivisering av skogsbruket, dels till att förbättra säkerhet, hälsa och trivsel för skogsbrukets arbetskraft och att tillvarata möjligheterna att bereda sysselsättning för äldre arbetskraft och partiellt arbetsföra, dels också till att anpassa den skogstekniska utvecklingen till miljövårdens krav. Bl. a. kommer såsom redan nämnts biologiska aspekter att beaktas i detta arbete."

Det är ett mycket positivt uttalande just med avseende på de tankegångar som herr Lövenborg här företräder.

Vi kan inte bortse från att skogsbrukets konkurrenskraft internationellt sett måste bibehållas och detta inte minst därför att skogsbruket är en av vårt lands största exportnäringar. Därför är det mycket viktigt att vi har ett rationellt skogsbruk. Det är ju endast ett rationellt skogsbruk som kan uppehålla en sådan konkurrenskraft att tryggheten för de anställda blir något så när säkrad.

Ur samhällsekonomisk synpunkt är det också mycket betydelsefullt att vi har rationella driftformer i skogen. Därför är givetvis forskningen kring produktionsproblemen av mycket stort värde. Ser man negativt på den forskning som gäller produktionen, då beaktar man faktiskt inte deras problem, som har sin utkomst från skogen.

Nu bör det inte och behöver inte heller råda något som helst motsatsförhållande mellan forskningen till den del som avser själva

skogsarbetets teknik och den del som avser de anställdas förhållanden och den lönsamhet som skall finnas i skogsbruket på alla delar. Jag tror att alla dessa intressen är så pass nära sammanvävda att man inte behöver dra upp skiljelinjer mellan dem.

Tvärtom är motionärernas och reservantens önskemål väl tillgodosedda i vad utskottet har skrivit. Det gäller också frågan om de anställdas inflytande. Enligt utskottets förslag skall Kungl. Maj:t fastställa de stadgar som skall gälla för forskningsnämnden, och utskottet har klart sagt att man utgår ifrån att dessa blir så utformade att de möjliggör en god representation för de anställda.

Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LÖVENBORG (vpk) kort genmäle:

Fru talman! Jag vill påpeka för utskottets talesman att jag inte sade att utskottet enbart har prioriterat lönsamhetstänkandet. Men jag ansåg, och det vidhåller jag fortfarande, att det har fått för stark tonvikt i betänkandet, både i formuleringar och i allmän inriktning. Jag befarar också att skogsbolagens inflytande i det här forskningssamarbetet skall ha negativa effekter i följe därför att jag, som jag förut anförde, också har bevittnat hur de tidigare har använt sin makt och sitt lönsamhetstänkande.

Vi är självklart inte emot att svensk skogsindustri har en god lönsamhet, att ett rationellt och lönsamt skogsbruk bedrivs. Vi är naturligtvis inga maskinkrossare. Jag vill ju heller inte tillbaka till den tid då man bara hade timmersvansen i skogen och slet som ett djur tillsammans med hästarna. Den situationen utmålades av en del som en idyll, men de som talar om den tiden som en idyll vet naturligtvis inte vad de pratar om.

Men idyllen och mänskligare förhållanden kom inte heller med den nya tekniken, som jag tidigare har skildrat så som den ter sig i realiteten. Den nya tekniken har utformats bara därför att skogsbolagen vill tjäna ännu mera pengar. Men detta att göra arbetet mänskligare har man inte brytt sig särskilt mycket om. Däri ligger den motsatsställning som herr Hansson i Skegrie inte vill se.

Jag är, som jag tidigare framhöll, medveten om att det finns positiva formuleringar både i propositionen och i utskottets skrivning, men jag anser inte att de är tillräckliga. Vi lever i ett land där skogen och skogsindustrin i dominerande grad ägs av privatkapitalet. Detsamma är fallet med maskinindustrin. När man är på det klara med detta förhållande ligger det ganska nära till hands att befara att dessa kretsar kommer att vilja styra och prioritera forskningen så, att deras intresse inte träds för nära. Jag hyser i det fallet ingen som helst kolartro på deras goda vilja. Det borde egentligen ingen göra som har sett hur skogsbolagen har gått härjande fram över vissa områden.

Vi har talat om löntagarinflytande. Jag har också observerat utskottets skrivning, där man utgår från att de bestämmelser som utformas möjliggör en allsidig representation för av verksamheten berörda intressegrupper.

Jag tycker inte att det heller är tillräckligt.

Herr LINDBERG (s):

Fru talman! Jag begärde ordet innan herr Lövenborg i sin replik gick till reträtt. Det kanske var onödigt att jag tog till orda efter den reträtten, men i sitt inledningsanförande gjorde herr Lövenborg uttalanden som föranledde mig att begära ordet.

Herr Lövenborg framställde den utveckling som har skett inom skogsbruket i ordalag som fick mig att tro att han vände sig direkt emot den tekniska utveckling som har förekommit inom skogsbruket. Jag brukar inte tillhöra dem som träder till skogsbolagens försvar, men jag tyckte ändå att herr Lövenborg gick litet väl långt i sitt inledningsanförande.

När det gäller rationaliseringen i skogsbruket så vill jag bestämt säga ifrån att en mycket klar majoritet av skogsarbetarna är positivt inställd till den utveckling som har skett.

Herr Lövenborg sade själv i sin replik att han inte önskar sig tillbaka till den tid som varit, och det är alldeles riktigt. Det finns ingen skogsarbetare som längtar tillbaks till den gamla tiden. Jag vill gärna hålla med om att skogsarbetet innebär en hårdexploatering av människan. Så är fortfarande förhållandet trots den tekniska utvecklingen. Men hur skulle situationen ha varit, om inte den utvecklingen ägt rum? Detta argument talar väl ändå för propositionen i detta sammanhang. Det är nämligen klart utsagt i propositionen att man i forskningen skall ta hänsyn till arbetarskyddet. Man skall också ta hänsyn till möjligheterna att placera och behålla den medelålders och den äldre arbetskraften i skogsbruket. Jag anser propositionens förslag mycket väsentliga och jag hälsar den därför med stor tillfredsställelse.

Låt mig sedan något beröra den andra problematik som herr Lövenborg var inne på, nämligen kalhyggeskogsbruket och skogsvården. Jag vill omedelbart säga att jag inte utesluter att det förekommer övertramp när det gäller kalhyggeskogsbruket. Jag skulle inte heller vilja göra någon kategorisering av ägarna och säga att den ena gruppen har gjort övertramp och inte den andra, utan jag vill hävda att man inom skogsbruket har uppträtt lika illa oavsett ägarkategori.

Men jag vill också klart säga ifrån att de som kategoriskt avvisar metodiken med kalhyggeskogsbruk knappast har analyserat problemet på ett riktigt sätt. Visst är det riktigt att det kan vara störande för fritidsmänniskan att komma ut i skogen och mötas av ett kalhygge. Men är det de människorna vi skall ta hänsyn till i första hand? Jag kan försäkra att man inom skogsarbetarkåren är klart medveten om att denna brukningsmetod är den enda riktiga i detta sammanhang. Naturligtvis får man diskutera modifikationer i kalhyggeskogsbruket, men utan detta skulle avgången från skogsbruket och bortrationaliseringen av skogsarbetare ha varit betydligt större i dag. Det står fullständigt klart att det svenska skogsbruket inte på något sätt skulle ha kunnat hävda sig i konkurrensen, om vi hade fortsatt med gallringsskogsbruket. Konkurrensen på världsmarknaden har den karaktären att man måste tillgripa de medel som står till buds för att få skogsbruket lönsamt — under förutsättning att man inte gör biologiska övertramp.

Det vore önskvärt att de som utpekar de kalhyggen som förekommer

Nr 76

Tisdagen den
9 maj 1972

*Stöd till
kollektiv
skogsteknisk
forskning m. m.*

som skrämselobjekt för brukningsmetoden samtidigt pekade på de många unga och vackra föryngringskulturer som finns i skogsbruket. Vi kan finna dem överallt. Vi kan t. o. m. i höjdlägen, på en nivå av 400–500 m, finna mycket vackra föryngringsytor. Men det bortser kritikerna alltför ofta från och pekar bara på det negativa de ser.

Vi vet att omställningstiden är kort. Efter högst tio år har man ungskog på de kalhyggen som för många ser så förskräckliga ut just i det skede när de tagits upp. Men hur skulle det i dag vara möjligt att bedriva ett skogsbruk ekonomiskt om man inte använde denna brukningsmetod? Det vore angeläget om kritikerna mot den också gjorde en analys av hur det ser ut i den del av skogsbruket där man använder andra brukningsmetoder eller kanske – klarare uttryckt – inte alls brukar skogen. För mig är det mycket mera stötande med skogsbestånd där man knappast kan komma fram på grund av underväxt och sly som står oröjt. Det sker en nationalekonomisk misshushållning som är förskräcklig, och samhället gör varje år stora förluster därför att skog får ligga för fädot, om jag får använda ett sådant uttryck.

Jag tror att debatten om kalhyggeskogsbruket och om skogsbruket över huvud taget skulle vara betjänt av att man analyserade det verkliga förhållandet. Vad finns det för alternativ för att bedriva ett lönsamt skogsbruk? Jag vill klart säga än en gång att jag inte utesluter att missgrepp kan ha skett, men jag vill påminna om den arbetsgrupp som regeringen har tillsatt och som har att utreda huruvida så är fallet. Skulle det visa sig att det finns anledning att införa restriktioner av någon art, så får vi återkomma till det.

Men låt mig än en gång säga att det förslag som framlagts om samarbete när det gäller forskningen är att hälsa med mycket stor tillfredsställelse. Många av de problem som kritikerna drar upp innefattas ju i det forskningsarbete som pågår och framför allt i det som skall komma till stånd. Det finns många okända faktorer i fråga om de biologiska och arbetsmedicinska förhållandena inom skogsbruket, men det är ju just de problemen som skall tas upp i forskningsarbetet. Jag vill råda herr Lövenborg att studera det forskningsprogram som redan föreligger, så kanske kritiken kunde bli litet mera nyanserad. Det finns all anledning att ha de här problemen under kritisk uppsikt, men jag tycker ändå att kritiken bör göras litet mera nyanserad än vad herr Lövenborg gjort.

Herr LÖVENBORG (vpk):

Fru talman! Jag kan inte inse att jag gjorde någon form av reträtt, inte heller att jag var onyanserad. Den kritik jag framförde mot skogsbolagens härjningar behöver inte särskilt underbyggas. Alla känner till hur det är, oavsett vad man tycker om det.

Vi avvisar självfallet inte den tekniska utvecklingen och inte heller lönsamheten, men vi vill inte ha en utveckling som är styrd av kapitalet. Att skogsbruket måste löna sig är vi alla fullt klara över, men frågan är ju också för vem det skall löna sig. Det skall ju inte löna sig enbart för skogsbolagen. Visserligen har herr Sträng sagt här i kammaren att det som är bra för företagen är bra för folket, men det är ett resonemang som jag

inte gärna kan ansluta mig till, och det gäller inte minst det område som vi nu talar om. Rovdriften med miljön, den destruktiva kalhuggningen osv. har säkert varit bra för skogsbolagens vinster men inte för samhället. Vi skall naturligtvis ha ett lönande skogsbruk, men med lönande har jag hela tiden menat lönsamt för hela vårt samhälle, sett ur ett vitt och långsiktigt perspektiv.

Det är sådana aspekter som jag anser att kollektiv skogsteknisk forskning framför allt bör prioritera. Därför anser jag att propositionen — och detta gäller också utskottets skrivning — inte bara är otillräcklig utan ur principiell synpunkt synnerligen tveklaktig. Men vi har inte yrkat avslag på propositionen. Vi har i stället begärt en tydligare prioritering och att riksdagen skall uttala sig för mera bestämda direktiv.

Herr LINDBERG (s):

Fru talman! I sitt fördömande av kalhyggeskogsbruket glömmer herr Lövenborg bort att många av de stora kalhyggen som är upptagna i dag har bestått av restskogar, där enda möjligheten att över huvud taget få skogsmarken produktiv har varit att hugga ner skogen och plantera ny skog. Skulle vi ha avstått från att utnyttja dessa samhällsresurser i framtiden enbart i avsikt att tillgodose några fritidsströvare i skogsbruket?

Skogsarbetarna själva har klart insett nödvändigheten av denna bruksningsmetod. Naturligtvis har den många gånger varit till skogsbolagens ekonomiska fördel, men även för skogsarbetarna har denna bruksningsmetod varit och är fortfarande till klar fördel. Det är nämligen just genom denna bruksningsmetod som skogsarbetarna kan komma upp i något så när hygglig lönenivå. Det är alltså inte enbart företagets intresse. Över huvud taget är det ett samhällsintresse mer än ett partsintresse.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkterna 1–3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Takman, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lövenborg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 23 punkten 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Takman.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Lövenborg begärde

Nr 76

Tisdagen den
9 maj 1972

*Stöd till
kollektiv
skogsteknisk
forskning m. m.*

Nr 76

Tisdagen den
9 maj 1972

*Bokföring av
bostadslån m. m.*

rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	281
Nej	—	14
Avstår	—	3

Punkterna 5 och 6

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 24 Föredrogs

Jordbruksutskottets betänkanden:

Nr 24 i anledning av motioner angående den kommunala miljövärden

Nr 25 i anledning av motioner angående landskapsvård, m. m.

Inrikesutskottets betänkande:

Nr 9 i anledning av propositionen 1972:85 bilaga 9 angående utgifter på tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1971/72 i vad avser anslag på driftbudgeten inom inrikesdepartementets verksamhetsområde jämte motion

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 25 Bokföring av bostadslån m. m.

Föredrogs civilutskottets betänkande nr 26 i anledning av propositionen 1972:76 med förslag till lag med vissa bestämmelser om bokföring av bostadslån m. m. jämte motion.

Kungl. Maj:t hade i propositionen 1972:76 under åberopande av bilagt utdrag ur statsrådsprotokollet över inrikesärenden föreslagit riksdagen att

1. godkänna vad departementschefen anfört i fråga om det statliga ansvaret för paritetslånesystemet,

2. anta vid propositionen följande förslag till

a. lag med vissa bestämmelser om bokföring av bostadslån m. m.,

b. lag om ändring i lagen (1944:705) om aktiebolag,

c. lag om ändring i lagen (1951:308) om ekonomiska föreningar.

De framlagda lagförslagen avsåg lagstiftning om bokföring av skuldökningen på s. k. paritetslån, dvs. sådana statliga bostadslån som enligt bostadslånekungörelsen (1967:552) utlämnades mot återbetalningsskyldighet enligt paritetslånesystemet och räntelån enligt räntelånekungörelsen (1967:553) för vilka återbetalningsskyldigheten var uppbyggd på liknande sätt. Lagstiftningen hade provisorisk karaktär så till vida som bokföringsfrågorna avsågs bli föremål för förnyad prövning, sedan frågan om bostadsbyggandets finansiering och formerna för samhällets stöd till bostadsbyggandet blivit föremål för en grundläggande översyn.

Den föreslagna lagen med vissa bestämmelser om bokföring av bostadslån m. m. gällde låntagare som var bokföringsskyldig och som hade tillgång i fastighet eller tomträtt för vilken paritetslån hade utgått. Dessa låntagare hade föreslagits bli berättigade att som en särskild aktivpost i balansräkningen ta upp ett belopp motsvarande den samlade skuldökningen på lånen.

Nr 76

Tisdagen den
9 maj 1972

*Bokföring av
bostadslån m. m.*

I detta sammanhang behandlades den i anledning av propositionen väckta motionen 1972:1646 av herrar Adolfsson (m) och Turesson (m) vari hemställdes

1. att riksdagen beslutade godta det i propositionen 1972:76 framförda förslaget till lag med vissa bestämmelser om bokföring av bostadslån,

2. att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om förslag till årets riksdag angående åtgärder övergångsvis i syfte att jämställa byggherrar av olika kategorier med avseende på statligt likviditetsengagemang.

Utskottet hemställde

1. beträffande det statliga ansvaret för paritetslånesystemet att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag godkände vad utskottet anfört,

2. beträffande lagförslagen att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och motionen 1972:1646 såvitt nu var i fråga för sin del skulle anta förslagen till

a. lag med vissa bestämmelser om bokföring av bostadslån m. m.,

b. lag om ändring i lagen (1944:705) om aktiebolag,

c. lag om ändring i lagen (1951:308) om ekonomiska föreningar,

3. beträffande enskild byggherres likviditet, m. m., att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1646 såvitt nu var i fråga.

Reservation hade avgivits beträffande enskild byggherres likviditet, m. m. av fröken Ljungberg (m) och herr Adolfsson (m), som ansett att utskottet under 3 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:1646 såvitt nu var i fråga som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört.

Fröken LJUNGBERG (m):

Fru talman! I civilutskottets betänkande nr 26 behandlas en proposition som egentligen talar om en legalisering av vissa företeelser i bokföringen som redan i viss utsträckning är gängse förekommande. Det gäller helt enkelt att kunna omvandla en skuld i balansräkningen till en tillgångspost. Detta skall man kunna göra genom att ge den ett materiellt innehåll av något slag, och det materiella innehållet skall i detta sammanhang vara ett uttalande i någon form från statens sida, att staten tar på sig ett ansvar för skulden. Detta låter ganska invecklat, och det är det faktiskt också. Men jag undrar om inte det innehållsmässiga är ännu mer invecklat än den tekniska utformningen av det.

Man kan verkligen ställa sig tveksam till om detta är en riktig väg. Vi har från utskottets sida ändå enhälligt bedömt det så att man nog får

Tisdagen den
9 maj 1972

*Bokföring av
bostadslån m. m.*

tillstyrka förslaget. Det råder väl ingen tvekan om att det bostadslåne-system, paritetslånesystemet, som har genomförts från och med 1968 och som genom räntelånen har verkningar också på bygghus från 1958, i sig har stora nackdelar. När de uppenbaras måste de på något sätt rättas till.

I och för sig var paritetslånesystemet en ganska genial matematisk lösning för att försöka få bukt med de statliga bostadssubventionerna, eller rättare sagt avskaffa de statliga bostadssubventionerna, utan att det så att säga märktes för bostadskonsumenter. I och med det kom principen om omfördelning i tiden av kostnaderna. I och för sig är det faktiskt en genial lösning, men den brister däri att för att paritetslånet skall vara användbart på det sätt som det var tänkt måste verkligheten rätta sig efter paritetslånesystemet och inte tvärtom. Och den verklighet som lade hinder i vägen i det här fallet var att den långa räntan blev högre än vad som var en förutsättning för systemet medan byggnadskostnaderna inte ökade så mycket som systemet också förutsatte. Resultatet blev att vi fick en skuldökning gentemot staten som gick snabbare än man hade räknat med, vilket i sin tur betyder att den 30-åriga amorteringsperiod, som man väl normalt och också av fastighetsekonomiska skäl hade tänkt sig skulle tillämpas, måste förlängas avsevärt – hur mycket går väl i dag ännu inte att riktigt överblicka.

Det är klart att för fastighetsförvaltande företag – enskilda, kooperativa och allmännyttiga bostadsföretag – medför skuldökningen stora svårigheter. Man har försökt att lösa det problem som ju framför allt revisorerna slog larm om genom den förändring i bokföringslagen som här är föreslagen. Det är inte någon lustig åtgärd, men det kan man inte begära i ett system som i och för sig inte är så särskilt lustbetonat. Systemets farligaste sida är ju att det inte vill uppenbara sanningen, att det vill låta människor tro att de betalar hyreskostnaderna när de i själva verket betalar en del av dem och överlåter åt kommande hyresgäster, eller åt sina barn, att klara vad de själva inte har klarat.

Jag är väldigt glad, fru talman, att kunna säga något som vi från oppositionens sida inte ofta har anledning att säga, nämligen att regeringen för en gångs skull tycks ha medgivit att allt inte var riktigt gott i det den själv gjorde. Annars brukar vi ju beskylla regeringen för att mena sig veta bäst i alla sammanhang. Jag avser med detta att inrikesministern klart och tydligt har uttalat att det här systemet måste revideras, att det måste bli en grundlig översyn. Jag vill bara uttrycka den förhoppningen att det inte skall bli en departemental utredning, utan att det kan få bli en parlamentarisk utredning där man grundligt får ventilerat hela problematiken igen, vare sig den sedan kommer att leda till att vi får ta bostadssubventionen eller till att vi som konsumenter får betala vad boendet kostar; det gives ju knappast något tredje. Paritetslånesystemet är ett försök att få fram en tredje utväg, och jag tror att det är fullt klart att det har misslyckats.

Huvudförslaget är vi eniga om att tillstyrka i civilutskottet, men till propositionen har väckts en motion från moderat håll av herrar Adolfsson och Turesson. Den motionen, som väcktes för någon månad sedan, pekar på ännu en svårighet som vi inte tycker har blivit tillräckligt

uppmärksammas — i varje fall har man inte försökt att överbrygga den. Det är fråga om den brist på jämlikhet som råder när det gäller bostadslånesystemet och som vi från moderat håll ofta har påpekat, nämligen det förhållande att olika byggare och olika bostadshusförvaltare har olika villkor, mer eller mindre generösa, beroende på vilken kategori vederbörande tillhör — allmännyttig, kooperativ eller enskild.

När paritetslånet har tillämpats betyder det, med de mindre bostadslånen som man på enskilt och kooperativt håll har fått i förhållande till allmännyttiga företag, att den skuldökning som förekommit där varit lika stor som på allmännyttans sida. Men medan i det senare fallet skulden har kunnat föras över till staten så måste kooperativa och enskilda företag och förvaltare själva klara den negativa förräntningen av topplånet. Det kan man naturligtvis göra en viss tid, men det går ju inte att göra det år efter år — då uppträder likviditetssvårigheter. Och större blir dessa svårigheter för sådana företag vilka inte har en hel mängd enheter som de kan slå ut detta på utan som kanske är förvaltare av ett, två eller tre hus. Där har man inte samma möjligheter. Resultatet har då blivit att de har fått likviditetssvårigheter som i dag är utomordentligt stora.

I den motion som jag nyss nämnde har yrkats att riksdagen skall hos Kungl. Maj:t begära åtgärder för att överbrygga sådana likviditetssvårigheter som enskilda och kooperativa bostadshusförvaltare har fått. I själva verket är ju utskottets majoritet helt överens med oss om att den svårigheten finns. Man har bara en annan uppfattning än vi har som reserverat oss till förmån för motionens tanke. Utskottets majoritet säger: "Utskottet har utgått från att den aviserade genomgripande översynen av bostadsfinansieringen kommer att ytterligare belysa avkastningen på egen insats i byggnadsföretagen och därmed sammanhängande likviditetsfrågor." Men så säger man: "Behovet av provisoriska lösningar får därvid bedömas på vanligt sätt. Något riksdagens initiativ blir därmed inte erforderligt."

Jag vet inte riktigt vad "vanligt sätt" är i fråga om provisoriska lösningar. Det var rätt intressant att när vi började plenum i dag så var det en liten remissdebatt med anledning av en proposition som innehöll vissa förslag inte till provisoriska lösningar men till viss försöksverksamhet som på samma sätt som provisoriska lösningar förutsattes skola komma att behandlas av en utredning. I det fallet var det så pass bråttom att man från regeringspartiets sida i försvaret under den debatten ansåg att det var helt skäligt att regeringen kom med en proposition tre veckor före vårsessionens avslutning.

Ja, vad är "vanligt"? Det vill jag verkligen fråga.

Jag tror att den sak som det pekats på i motionen och i reservationen faktiskt är en allvarlig företeelse. Vi har i vår reservation velat stryka under allvaret i detta, när vi säger att om dessa förhållanden skall fortsätta utan att några åtgärder vidtas, så är riskerna mycket stora att konkreta likviditetskriser tvingar företag i likvidation, och det i sin tur betyder ju att man ger de allmännyttiga företagen en monopolställning som inte har förutsatts av statsmakterna och som väl inte heller kan försvaras ur vare sig konkurrens- eller konsumentsynpunkt. Man skall

vara väldigt långtgående och säker socialist om man i dagens samhälle vill konkurrera bort allt enskilt och kooperativt företagande när det gäller bostadsproduktion.

Risken för en utveckling av det slag jag skisserat är faktiskt stor, fru talman, och det är anledningen till att herr Adolfsson och jag reserverat oss på denna punkt i civilutskottets betänkande nr 26. Jag ber alltså att i fråga om detta avsnitt få yrka bifall till reservationen och i övrigt bifall till utskottets hemställan.

Herr ADOLFSSON (m):

Fru talman! Jag vill bara än en gång få foga till protokollet att vi med paritetslånesystemet slår undan alla förutsättningar för konkurrens på lika villkor i bostadsproduktionen och att det enskilda näringslivet inte har några som helst förutsättningar att ägna sig åt produktion av bostäder på ekonomiskt rimliga villkor. Mot riksdagens uttalade uppfattning blir paritetslånesystemet förmodligen en ny form av subventioner av mycket stora mått. De grumliga tankegångar som ligger bakom systemet bygger på evig inflation och måttlig ränta. Då inte verkligheten utformar sig i enlighet med visionerna blir det hela fiasko – det är vad som håller på att ske nu.

Jag undrar hur många människor, bl. a. bostadsrättsrörelsens 250 000 medlemmar, som känner till att bostadsrätter i morgon förmodligen ingenting är värda – att man i stället för att ha en tillgång tar på sig en växande skuld. Det borde vara ett renlighetskrav att bostadsrätsorganisationerna talar om vilka risker människor tar på sig genom att köpa bostadsrätt.

Vad propositionen, som ligger bakom civilutskottets betänkande nr 26 gäller, är ingenting annat än en legalisering av falsk bokföring och lurendrejeri för att bedra väljarna. Radio och TV medverkar här och drar sitt strå till stacken. När nyhetsprogram beskriver varför enskilt ägda fastigheter i Stockholms innerstad ombildas till bostadsrätter, då kan det ifrågasättas om inte den beskrivningen bör rubriceras som falsk nyhetsåtergivning.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservationen vid civilutskottets betänkande nr 26.

Herr BERGMAN (s):

Fru talman! Min vänskap till herr Adolfsson gör att jag avstår från att bemöta hans anförande, framför allt dess senare del.

Fröken Ljungberg gjorde det lätt för mig genom att hon så utförligt och så sakligt beskrev bakgrunden till utskottsbetänkandet. Vi är alltså eniga om det förslag som regeringen har lagt på bordet, och fröken Ljungberg var, såvitt jag kunde bedöma, mycket vederhäftig ända fram till slutet av anförandet, då hon började tala om att det här systemets baksida inte uppenbarade sanningen. Hon sade att man skjuter på framtiden och överlåter på kommande generationer att bära bördor som skall bäras i dag. Det sakliga innehållet bakom den formuleringen var ju just det som var poängen i systemet. Att det sedan inte har fungerat som vi tänkt utan på ett sätt som ingen kunde förutse är inte systemets fel

utan uppföljningen av systemet. Och det är de bristerna vi nu räknar med att Kungl. Maj:t skall tillsätta en utredning för att avhjälpa.

Det stycket i utskottets betänkande som vi är oeniga om är en mycket liten del; den gäller bara huruvida vi skall beställa ett förslag av Kungl. Maj:t eller om vi skall följa Kungl. Maj:t, som tycker att denna fråga är så pass komplicerad att den bör utredas på det sätt som är föreslaget. Det tycker vi är det klokaste. Nu har fröken Ljungberg skrämt upp både sig själv och oss här i kammaren genom att säga att detta är så oerhört märkvärdiga saker. Det är klart att alla bokföringstermer är litet svårbegripliga för oss som annars inte sysslar med bokföring, men själva sakfrågan är inte så komplicerad som den verkar när man här talar om den.

Det är också lustigt med de privata byggföretagarna. De älskar paritetslånen så mycket — eller hatar dem, vilket det nu är — att de vill ha dubbel effekt av lånet på den del som staten skjuter till. Det är nämligen fråga om det, alltså att staten skall påta sig skuldbördan, reglerad över statslånet, från den bit som de själva sätter in i huset. Det är det som skapar komplikationer. Skall då återbetalningen av den ökade skuldbördan ske med ett större belopp årligen? Eller skall den ske med en längre amorteringstid? Om man väljer det senare kan det bli fråga om kreditrisker.

Det behöver inte vara så att man tycker illa om att försöka lösa denna praktiska fråga genom att skapa andra villkor för enskilda och företag när det gäller paritetslånen. Det kan faktiskt också föreligga praktiska svårigheter av sådant slag att man inom departementet har tyckt att det är bättre att se över hela frågan. Vi andra instämmer i det. Och vi tycker att fröken Ljungberg som mot annan bakgrund i den här frågan nästan lyser med sin saklighet och vederhäftighet — och i sättet att uttrycka sig — också borde ha kunnat dela den uppfattningen.

Fru talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Fröken LJUNGBERG (m):

Fru talman! Jag vill bara säga att jag inte har försökt att skrämma kammaren, och inte heller har jag någon tilltro till att kunna göra det, om jag också ville. Dessutom är det väl så, herr Bergman, att sanningen aldrig skrämmer; och herr Bergman har ju faktiskt själv sagt att jag talade riktigt sant.

I vad gäller frågan om bokföringssvårigheterna är sanningen den att statsrådet har funnit det angeläget att tillsätta en enmansutredning, som har lagt fram ett betänkande om ränteomfördelning och vinstutdelning, och det är i det sammanhanget som bokföringsfrågorna har kommit in. Här kan vi nu bara tala om vad som har hänt och om de svårigheter som systemet medfört, ty det är ju systemet som sådant som har vållat dem.

Slutligen var det i varje fall inte min avsikt att säga att man fört människor bakom ljuset genom att tvinga en kommande generation att bära bördor som vi skulle bära i dag. Felet ligger i systemet. Det kräver vissa kriterier som inte har blivit uppfyllda. Och vad det beror på kan man ju diskutera. Jag diskuterade emellertid inte den saken.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 76

Tisdagen den
9 maj 1972

*Bokföring av
bostadslån m. m.*

Nr 76

Tisdagen den
9 maj 1972

*Bokföring av
bostadslån m. m.*

Punkterna 1 och 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av fröken Ljungberg och herr Adolfsson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fröken Ljungberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 26 punkten 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av fröken Ljungberg och herr Adolfsson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fröken Ljungberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	259
Nej	—	36
Avstår	—	4

§ 26 Föredrogs civilutskottets betänkande nr 27 i anledning av propositionen 1972:68 med förslag till kungörelse om ändring i allmänna ordningsstadgan (1956:617) jämte motion.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 27 Fru andre vice talmannen meddelade att herr Marcusson enligt till kammaren inkommet läkarintyg var sjukskriven under tiden den 8—22 maj.

Herr Marcusson beviljades erforderlig ledighet från riksdagsgöromålen.

§ 28 Anmäldes och bordlades Kungl. Maj:ts proposition nr 98 med förslag till lag om internationellt samarbete rörande verkställighet av brottmålsdom, m. m.

§ 29 Anmäldes och bordlades motionen 1698 av herrar *Börjesson* i Falköping och *Polstam* i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 96 med förslag till lag om ändring i brottsbalken.

§ 30 Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades att följande enkla frågor denna dag framställets, nämligen
av

Nr 203 Herr *Magnusson* i Kristinehamn (vpk) till herr socialministern om kromosomundersökningar av SJ-anställda som sysslat med växtbekämpning:

Anser statsrådet det vara önskvärt att genomföra kromosomundersökningar av SJ-anställda som varit sysselsatta med växtbekämpning?

Nr 204 Herr *Hermansson* (vpk) till herr utrikesministern om erkännande av Republiken Sydvietnams provisoriska revolutionära regering:

När ämnar regeringen erkänna Republiken Sydvietnams provisoriska revolutionära regering?

Nr 205 Herr *Werner* i Tyresö (vpk) till herr utrikesministern om åtgärder mot USA:s engagemang i kriget i Indokina:

Vilka åtgärder avser regeringen att vidta i anledning av USA:s senaste upptrappning av anfallskriget mot Indokina?

Nr 206 Herr *Hyltander* (fp) till herr socialministern om vidgade möjligheter till kiropraktisk behandling:

Är socialministern beredd överväga åtgärder för att ge människor som är i behov härav vidgade möjligheter till en lämplig kiropraktisk behandling som komplement till övrig vård, t. ex. genom att införa kiropraktik som en del i läkarutbildningen, införa en särskild licensgivning för fritt verkande kiropraktiker och vidga rätten till ekonomisk ersättning vid besök hos seriöst arbetande kiropraktiker?

§ 31 Kammaren åtskildes kl. 17.10.

In fidem

BENGT TÖRNELL

/Solveig Gemert

Nr 76

Tisdagen den
9 maj 1972
